

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XVI. évfolyam

2006/4.

A TARTALOMBÓL

A NATO feladatrendszerében az elkövetkező tíz évben várható változások

című, 2006. szeptember 27-én megtartott konferencia teljes anyaga.

A plenáris ülésen a téma alapkérdéseit felvázoló bevezető (vitaindító) előadások és az azokhoz kapcsolódó

- politikai-biztonságpolitikai,
- katonai, valamint
- nemzetbiztonsági

szekciók ülésein elhangzott korreferátumok, hozzászólások és azok összefoglaló értékelései.

A Magyar Hadtudományi Társaság,
a Honvédelmi Minisztérium és
a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

2006. szeptember 27-én

**A NATO feladatrendszerében
az elkövetkező tíz évben várható
változások**

címmel
tudományos-szakmai konferenciát
rendezett.

A konferencia fővédnöke:
Dr. Szekeres Imre
honvédelmi miniszter volt.

A konferenciát támogatták:
Külügyminisztérium,
MeH Nemzetbiztonsági Iroda,
MK Katonai Felderítő Hivatal,
MK Katonai Biztonsági Hivatal,
Biztonságpolitikai Szakkolégium,
ING Biztosító Zrt.

*A konferencia plenáris ülésén
az alábbi vitaindító előadások hangzottak el:*

Martinusz Zoltán:
A NATO stratégiai megújulásának várható
irányai a jelenleg folyó műveletek tükrében.

Siklósi Péter:
A NATO és a tagállamok
képeség-kialakítási és katonai alkalmazási
tevékenységében várható változások.

Szenes Zoltán:
Magyar Honvédség a NATO-ban.
Mit várhatunk Rigától?

A plenáris ülést követően
Siklósi Péter, Deák János és Kovács Károly
vezetésével három szekcióban folytatódott
konferencia, akik az elhangzottakról
a záró plenáris ülésen számoltak be.

**A Magyar
Hadtudományi
Társaság folyóirata**

Felelős kiadó:
NAGY LÁSZLÓ,
a társaság elnöke

A folyóirat szerkesztőbizottsága:

Elnök:
PADÁNYI JÓZSEF,
a társaság alelnöke

Elnökhelyettes:
HORVÁTH ISTVÁN
főszerkesztő

Tagjai:
Barna Géza,
Bertalan György,
Kádas Géza,
Király László,
Kovács István,
Kovács Tibor,
Oroszi Antal,
Pataky Iván,
Pekó József,
Várhegyi István.

Szerkesztőbizottság és kiadó:

Budapest X.,
Hungária krt. 9–11.
Tel.: 432-9000/29-684 mellék
A mellék HM vonalon
közvetlenül hívható.

Levél cím:
1581 Budapest, Pf. 15.

Internet cím:
<http://www.zmne.hu/kulso/mhht>

Nyomdai előkészítés
és gondozás:
BAUSZ Kft.

ISSN 1215-4121

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XVI. évfolyam

4. szám

2006. december

E számunk a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával jelent meg.

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
KÖSZÖNTŐ	5
MEGNYITÓ	7

VITAINDÍTÓ ELŐADÁSOK

Martinusz Zoltán	A NATO stratégiai megújulásának várható irányai a jelenleg folyó műveletek tükrében	9
Siklósi Péter	A NATO és a tagállamok képesség-kialakítási és katonai alkalmazási tevékenységében várható változások	18
Szenes Zoltán	Magyar Honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától?	23

A SZEKCIÓK ÜLÉSEI

41

ELSŐ SZEKCIÓ

Király László	A NATO-műveletekben (az afganisztáni PRT-ben) való részvételünk	43
Solymos András	Jelenlegi helyzet a NATO szempontjából	45
Csery Péter	A nemzeti és a szövetségi jogszabályok integrálásáról	50
Berki Tamás	Nemzetközi szerepvállalás Afganisztánban és Irakban, a jövő biztonsági trendjei	52
Bognár Károly	A biztonság és a biztonságpolitika tartalmának bővülése	55
Pirityi Sándor	Változások és kihívások a NATO feladatrendszerében	57

Nagy László	A NATO átalakításáról, a változás igényéről	63
Siposné Kecskeméthy Klára:	A Szövetség partnerkapcsolatainak áttekintése a rigai csúcstalálkozó fényében	66

MÁSODIK SZEKCIÓ

Hautzinger Gyula	Riga előtt: a NATO és Magyarország – néhány összefüggésben	71
Németh István	Filozófia-váltást az érdekek védelmében	75
Ványa László	A kutató és az oktató munka eredményeiről	78
Szép László	A NATO ambíciószint változások és a védelmi követelmények felülvizsgálata	81
Gere János	A magyar légierő a Szövetség egységes légvédelmi rendszerében	87
Tóth István	Az iraki hadsereg tisztjeinek felkészítéséről	89
Czuprák Ottó	A tartalékerő szerepe a védelem hatásalapú képességének alakításában	91
Vígh Attila	Változóban a közlekedési szolgálat	97

HARMADIK SZEKCIÓ

Kárpáti György	A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteinek racionalizálása	99
Tóth András	Az afganisztáni PRT-tevékenység felderítő biztosításáról	102
Urbán Attila	A Magyar Köztársaság NATO-tagságából fakadó nemzetbiztonsági kihívások	105
Izsa Jenő	A titkosszolgálati / nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról	109

A SZEKCIÓK MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELESE

Siklósi Péter	Az első szekció ülésének összefoglalója	115
Deák János	A második szekció ülésének összefoglalója	117
Kovács Károly	A harmadik szekció ülésének összefoglalója	120

ELNÖKI ZÁRSZÓ

Szerzők, előadók, felszólalók	125
Képek a konferenciáról	127

A TÁRSASÁG HÍREI

A fegyveres erő jelene és jövője a válságreagáló műveletek tükrében	131
Az MHTT publikációs lehetőségei az interneten	132

Előszó

A Magyar Hadtudományi Társaság, a Honvédelmi Minisztériummal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel együttműködésben 2006. szeptember 27-én *A NATO feladatrendszerében az elkövetkező tíz évben várható változások* címmel szakmai tudományos konferenciát rendezett.

A konferencia fővédnöke dr. Szekeres Imre honvédelmi miniszter volt. A rendezvényt támogatta: a Külügyminisztérium, a MeH Nemzetbiztonsági Irodája, az MK Katonai Felderítő Hivatala és a Katonai Biztonsági Hivatala, a Biztonságpolitikai Szakkollégium, valamint az ING Biztosító Zrt. Budaörs.

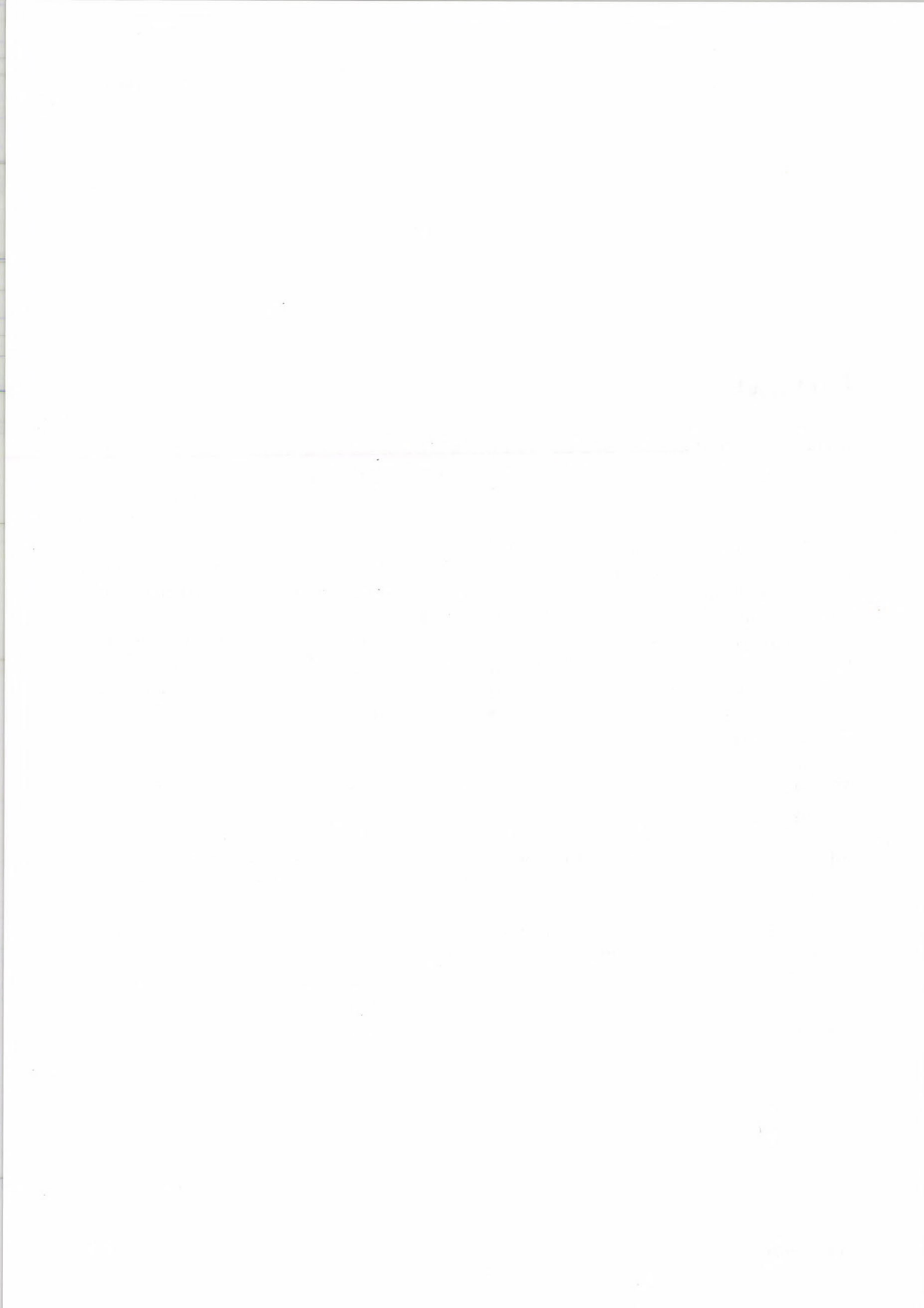
A konferencián részt vett közel száz meghívott: aktív és nyugállományú tábornokok, tisztek, kutatók, oktatók, hallgatók, civil érdeklődők; közöttük a HM és a HVK szervek és háttérintézményeinek vezetői, az MH Szárazföldi Parancsnokság, a Légierő Parancsnokság, valamint a társfegyveres testületek képviselői.

A konferencián megjelenteket dr. Szabó Miklós, a ZMNE rektora köszöntötte, majd dr. Nagy László, az MHTT elnöke a Társaság nevében üdvözölte a jelenlévőket. Megnyitójában ismertette a rendezvény programját, célját és lebonyolításának rendjét, menetét.

A konferencia plenáris ülésén vitaindítóként három előadó vázolta fel a NATO-feladatrendszerében várható változásokat és ezzel összefüggésben a Magyar Honvédség fejlesztésével, felkészítésével és alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket. A vita alaphangját, főbb irányait megadó bevezető előadások után három szekcióban – politikai-biztonságpolitikai; katonai; nemzetbiztonsági – folytatódott a munka. Ennek eredményeiről a konferencia záró plenáris ülésén adtak számot a szekciók vezetői.

Jelen számban közreadjuk a konferencia teljes anyagát, a bevezető (vitaindító) előadásokat és a szekció ülésein elhangzott közel harminc hozzászólást, valamint a szekcióvezetők összefoglalóit.

A Szerkesztő

Köszöntő

A rendező szervek – a Magyar Hadtudományi Társaság, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a közreműködők nevében tisztelettel köszöntöm a mai tanácskozás minden résztvevőjét.

A téma hatása alatt – nagy költőnk, Berzsenyi Dániel versének szavai jutnak eszembe: „Forr a világ bús tengere, óh magyar”. Azt hiszem, hogy ezek a szavak jól illusztrálják azt a helyzetet, amelyben indokolt a mai tanácskozásunk megrendezése. Ennek a helyzetnek a legfőbb jellemzője, hogy napról napra újabb és újabb megválaszolatlan kérdések bukkannak, vagy inkább törnek a felszínre, amelyek annyira hűsbavágóak, életbevágóak, hogy a válasznak is nagyon gyorsnak kell lennie.

Gyakran hisszük azt, hogy elegendők az ismereteink feladataink megoldásához. Itt van például az afganisztáni küldetés: A szovjet csapatok afganisztáni tevékenységének már könyvtári irodalma van, azt hittük, hogy minden tapasztalat birtokában vagyunk, már egy ideje amerikai csapatok is bent vannak, az ő tapasztalataikat is ismerjük. És mégis: mintha ők sem tudnák, sőt talán egyre inkább nem tudnának választ adni a tennivalókkal kapcsolatos kérdésekre. Tehát az élet, és most szó szerint sok-sok élet megmentése, megőrzése sürgeti azt, hogy a felkészült tudós-emberek, nagy tapasztalattal rendelkező szakemberek megpróbáljanak, legalábbis a pillanatnyi helyzetre, minél jobb válaszokat adni.

Dicséretes ez az erőfeszítés, amit a Magyar Hadtudományi Társaság, az egyetem, a minisztériumok tesznek az ismeretek gyarapítása érdekében, de kötelességük is, hogy minél nagyobb erőfeszítéseket tegyenek.

Véletlen egybeesése a dolgoknak, hogy a közelmúltban a Mindentudás Egyetemén tartottam előadást *Légi uralom – elmélet – légi fegyverkezés – a Magyar Királyi Légierő az 1930-as években* címmel. Ez látszólag a régmúlttal foglalkozik, de arra szeretnék rámutatni, hogy – bár ez akkor a trianoni béklyó következménye volt – a fegyverzet, a szervezet, a harcéljárás folyamatos, kölcsönös hatása viszi előre a hadtudományt, az elméletet. Akkor Trianon következtében az elméleti pezsgés volt az, amit egyedül szabadon lehetett végezni, és ez zajlott is a magyar katonai szemle hasábjain, és eredményes volt, és hatott a fegyverzetre, a szervezetre.

Hál' Istennek napjainkban nincs trianoni béklyó, sajnos azonban vannak gazdasági nehézségek. Amikor ilyen ütemben csökken a haderő, mint napjainkban, ugyanakkor ilyen ütemben növekszik egy új jellegű veszély, akkor talán nagyon erős pár-

huzam húzható a 30-as évek magyar katonai tevékenységével. A gondolkodás azonban ma sem kerül pénzbe, ezért örülök a mai tanácskozásnak is, hogy a kiművelt emberfők próbálják a műveltséget továbbadni, hogy amikor szükség van rá, akkor nagyon jól felkészített katonák, nagyon jó elméleti megalapozottságú katonák oldhassák meg azt a feladatot, amit a tanácskozás címe is kifejez: *a NATO-feladatrendszerében az elkövetkező 10 évben várható változások.*

A téma időszerűsége: a 21. század első évei megerősítették azt a meggyőződést, hogy az új kihívások, új feladatokat jelentenek, s ennek a felismerésnek konkrét következményei vannak a Magyar Honvédségnél és a Szövetségnél egyaránt.

Szeretném megköszönni azt, hogy nagyon jelentős személyiségek – NATO-nagykövet, a volt honvédelmi minisztériumi államtitkár, a vezérkari főnökök, a tábornokok, a különböző minisztériumok szakemberei és a hadtudomány jeles magyar képviselői – időt szentelnek arra, hogy megpróbáljanak valamit felvillantani, ami továbbvihető, de csak egy nagyon rövid ideig, mert jönnek majd az újabb problémák, amelyek ezeket a válaszokat már elavulttá teszik. Éppen ezért bízom benne, hogy az ilyen találkozások, tanácskozások gyakoriak lesznek a jövőben is.

Szabó Miklós

a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
rektora

Megnyitó

Szabó Miklós rektor úr szavaihoz csatlakozva a Magyar Hadtudományi Társaság nevében üdvözlöm konferenciánk minden résztvevőjét. Mindenekelőtt szeretném megköszönni a két társ-szervezőnek, a Honvédelmi Minisztériumnak és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemnek az előkészítésben nyújtott támogatást.

A tudománynak, értelemszerűen a hadtudománynak is többretekű szerepe és rendeltetése van. Egyrészt elemeznie kell a rendelkezésre álló ismeretanyagot, a lezajlott eseményeket és történéseket, másrészt – éppen az elemzésekből levont következtetések alapján – prognózisokat, előrejelzéseket kell adnia. A jövőbelátás képessége az a tulajdonság, amely az emberiség számára a tudomány értékét meghatározza. Ez a képesség elengedhetetlen mindenféle tervezéshez.

Az előrelátás és a tervezés a hadügyben is nélkülözhetetlen. A hadügy kétszerezen is veszélyes üzem: életveszélyben vannak a feladatukat végrehajtó, harcoló katonák, de halálos veszélyt idéz föl az a vezetés is, amely nem kellő tudományos megalapozottsággal tervez, szervez és vezet a csapatokat, amely alá- vagy fölébecsüli a veszélyeket illetve saját képességeit ezen veszélyek elhárítására.

Ilyen gondolatok inspirálták a Magyar Hadtudományi Társaságot, amikor a mai konferencia témáját megválasztotta. Arra gondoltunk és azt reméljük, hogy a konferencián megfogalmazódó nézetek, szempontok és állásfoglalások hasznosak lehetnek a Szövetség vezető szervei, akár már a közeli napokban Szlovéniában összeülő védelmi miniszteri értekezlet számára is.

Hosszabb távra is tervezünk azonban: a konferencia teljes, szerkesztett anyagát megjelentetjük a Hadtudomány című folyóirat ez évi 4. számában, és közreadjuk természetesen az interneten is. Remélhetőleg sokak számára lesz hasznos olvasmány, sokan találnak majd benne újszerű gondolatokat.

A Hadtudományi Társaság a konferenciát – függetlenül a szeptemberi dátumtól – a Tudomány Ünnepe alkalmából rendezendő eseménysorozat részének tekinti. Ezzel kívánunk a magunk részéről hozzájárulni az ünnep fényéhez és sikeréhez.

Még egyszer köszöntöm a résztvevőket, köszönöm az impozáns megjelenést és eredményes munkát kívánok a konferenciának.

Nagy László

a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke

Martinusz Zoltán

A NATO stratégiai megújulásának várható irányai a jelenleg folyó műveletek tükrében

Bizonyára sokak előtt ismert a NATO első főtítkárának az a megfogalmazása, miszerint Európában a NATO-nak három feladata van: „az amerikaiakat bent tartani, az oroszokat távol tartani, a németeket pedig lenyomva tartani” (Keep the Americans in, the Russian out, and the Germans down).

Ezzel nagyjából össze is foglalta a NATO stratégiai feladatrendszerének lényegét, amelynek főbb elemei a Szövetség létrejöttének időszakában a következők voltak:

□ *Első elemének a kollektív védelmet és az elrettentést tekinthetjük.* Általában csak a kollektív védelemről szoktunk beszélni, de nagyon fontos eleme a NATO-nak, hogy nemcsak magát a védelmi képességet, hanem a békét alapvetően fenntartó elrettentést és a nukleáris elrettentést is kollektív alapokra helyezte. Ezen túl sok magyarázni való nincs, nyilván az adott stratégiai kontextusban elsősorban a Szovjetunió és szövetségesei ellen irányuló védelmi képességet és védelmi feladatot jelentette. Lényegében ez az „ötös cikkely”, amit a mai napig a NATO magjának tartunk.

□ *A második nagyon fontos eleme a NATO létének a transzatlanti kapcsolat, a „keep the Americans in”, vagyis tartsuk bent az amerikaiakat Európa ügyeiben.* Azt szokták mondani, részben a több évtizedes szovjet propaganda nyomán, hogy ez alapvetően az amerikaiak érdeke volt, ők használták fel európai csatlósait globális befolyásuk kiterjesztésére. Azt gondolom, hogy ebben sok igazság van, de alapvetően ez tévedés. A második világháború utáni stratégiai helyzetben alapvetően Európa érdeke volt, hogy Amerikát bevonja Európa biztonsági ügyeibe. Ne felejtjük el, hogy az amerikaiaknak ehhez a Washington-doktrínát kellett feladni. Ez a doktrína pedig – egészen a második világháború utánig – az amerikai stratégiai gondolkodás alapvető eleme volt, nevezetesen, hogy Amerika békeidőben nem avatkozik be Európa hatalmi harcaiba, nem köt tartós szövetséget senkivel, nem engedi, hogy berángassák az ott folyó hatalmi játékokba. A transzatlanti kapcsolat körül a mai napig óriási vita zajlik, de a NATO az az intézményi keret, amelyik ezt a transzatlanti kapcsolatot, ezt a stratégiai szövetséget megjeleníti a nemzetközi palettán.

□ *A harmadik elem a NATO klasszikus feladatrendszerében az európai integráció. A második világháború után a NATO-t, az a politikai generáció hozta létre, amelyik az első világháború utáni rendezés hiányosságait és ellentmondásait a saját bőrén élte meg. Amíg az első világháború utáni rendezés azt jelentette, hogy Németországot meg kell büntetni, a második világháború utáni rendezés azt jelentette, hogy Németországot megbüntetni és integrálni kell. Óriási különbség.*

Gyakran hajlamosak vagyunk elfeledkezni arról, hogy a NATO az európai integrációnak alapvető szereplője volt. Egyrészt azért, mert Németországot integrálta a közös európai védelmi gondolkodásba – következésképpen elvette annak a rivalizálásnak az életét, ami a megelőző században folyamatosan háborúhoz vezetett Nyugat-Európában –; másrészt talán érdemes emlékezetünkbe idézni a washingtoni szerződés preambulumát és első két cikkelyét, amelyekben egy árva szó nincs katonai védelemről, ellenben a szerződés szerint a tagállamok kötelezettséget vállalnak arra, hogy nemzetközi gazdasági kapcsolataikat intézményesen is fejlesztik. Magyarul az Európai Unió előképe, az Európai Unióhoz szükséges politikai akarát kinyilvánítása nem máshol jelenik meg, mint a Washingtoni Szerződésben, évekkel a Római Szerződések aláírása előtt. Így tehát az *európai integrációban rendkívül fontos szerepe volt a NATO-nak*. Az a sajátos és úgy gondolom, hogy történelmileg egyedi fejlődési modell tehát, amit Európa jelent – elsősorban természetesen biztonsági oldalról – a NATO-nak köszönhető.

Miben sajátos az európai fejlődési modell? Abban sajátos, hogy Európán belül a katonai erőnek a szerepe gyakorlatilag megszűnt. Az Európán belüli folyamatokban teljesen mindegy, hogy Belgiumnak, Luxemburnak, Spanyolországnak hány hadosztálya, hány tankja, hány repülőgépe van. Ezt ma természetesnek gondoljuk, de ez a történelemben inkább természetellenes folyamatnak tűnik, hiszen a katonai erőnek mindig is rettenetesen nagy szerepe volt, de ma már az Európán belüli folyamatokban a katonai erő gyakorlatilag értelmezhetetlen. És ez nem másnak az eredménye, mint az, hogy Európa külső biztonságát és belső stabilitását a NATO (= Egyesült Államok) kívülről a maga erejével garantálta. Erről hajlamosak vagyunk elfeledkezni, de ez a NATO létének egyik legfontosabb eleme és az egyik legfontosabb funkciója, még akkor is, ha ilyen direkt formában ezt nehezen látjuk visszakövetkeztethetőnek a Washingtoni Szerződés szövegében.

□ *A negyedik elem a stratégiai párbeszéd. A NATO-t gyakran úgy gúnyolták, hogy a NATO rövidítés, az a No Action Talk Only, – azaz csak duma, semmi cselekvés. Erre mondta Churchill, hogy a sok dumálás, még mindig jobb, mint a sok háború. A NATO-nak az egyik legfontosabb funkciója, amit bizonyos értelemben tartalmaz a Washingtoni Szerződés 4. cikkelye, hogy a Szövetség a tagállamok közötti stratégiai párbeszéd intézményes kerete. Ennek a stratégiai párbeszédnek kialakult egy intézményes kultúrája is. Azt látjuk egyébként ma, hogy az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikai törekvése kapcsán az egyik legnagyobb problémát az jelenti, hogy az Európai Unión belüli – értsd: amerikaiak nélküli – stratégia párbeszédnek nincsen intézményes kerete, nincsen intézményes kultúrája.*

□ Az ötödik elem a védelempolitikai integráció. A NATO-t gyakran vádolják azzal, hogy több száz, sőt fénykorában több ezer bizottságot működtetett, de ez a több ezer bizottság pontosan arról szólt, hogy ott a tagországok a védelmi ügyeiket kezelik és egymással folyamatos dialógusban megtárgyalják. Ez vezet a védelempolitikai integráció megvalósulásához, ami azt jelentette, hogy a NATO-nak egy ki nem mondott, de valójában nagyon is létező feladata volt, hogy a tagországok a saját védelempolitikájukat, saját védelmi gondolkodásukat, nemzeti szintről, nemzetközi szintre emeljék. S ennek nem más volt a célja, minthogy az esetleges belső ellentéteket, mint történelmi örökséget meg tudják haladni, felszámolják azokat a nemzeti örökségeket, történelmi görcsöket is, amelyek egymás közötti konfliktushoz vezetnek.

Ez az öt elem az, amelynek keretei között a NATO klasszikus feladatrendszere megvalósul. Azt lehet mondani, hogy ez az öt elem lényegében nem változott a kezdetek óta, és olyan nagyon sokat nem változott az 1990-et követő időszakokban sem, inkább kiegészült, illetve más értelmezést nyert.

* * *

Az 1990 óta eltelt éveket illetően legalább két, bár nem éles határvonallal elkülönülő időszakot különböztetünk meg. Az első – amit poszthidegháborús korszaknak szoktunk nevezni – nagyjából az 1990 utáni, a közép- és kelet-európai rendszerváltásokat követő egy évtized, amit azzal szoktunk meghatározni, hogy mi nem poszthideg, azaz meghaladja a megelőző korszakot, valójában azonban ennek konkrét jellemzőit soha senki nem tudta elméletileg korrekten rögzíteni. Nagyjából azért mégis tudjuk, hogy miről van szó.

Megmaradtak a funkciók, de átalakultak az alábbiak szerint:

- a kollektív védelem és elrettentés, megmaradt természetesen, de nem világos, hogy ki ellen, ki az ellenség. Politikailag korrekt módon a NATO nem fogalmazhat meg ellenséget – hiszen a 90-ben elfogadott stratégiai koncepció is azt mondta, hogy az eddigi ellenségek partnerek lesznek. Nincs ellenség, de valakit azért mégiscsak el kellene rettenteni, valakivel szemben mégiscsak meg kellene védeni a NATO-t, és erre jött be az a kicsit homályos megfogalmazás, hogy az instabilitás a fő ellenség, aminek őszintén szólva túl sok értelme nincs. De legalábbis az a fajta ellenségkép, ami a hidegháborúban teljesen egyértelműen megvolt, az eltűnt. Ezzel együtt, mindenki azt vallotta, hogy – bár kicsi a valószínűsége – a NATO alapköve továbbra is a kollektív védelem;
- a transzatlanti kapcsolat szintén maradt, de elbizonytalanodást mutatott. A hidegháború időszakában a transzatlanti kapcsolat szilárdsága alapvető stratégiai kérdés, túlélési kérdés volt, elsősorban Európa számára, de az Egyesült Államok számára is. A hidegháborút követő időszakban is természetesen fontos, de azt látjuk, hogy a biztonságpolitikához alapvetően kapcsolódó elemekben egyre inkább meginog és egyre több vita jelentkezik. Már az első Öböl-háború időszakában is – amit hajlamosak vagyunk a transzatlanti együttműködés mintapéldájaként említeni – sok vita volt arról, hogy vajon ez a transzatlanti kapcsolat mennyire szilárd, és jelzésértékű, hogy a NATO mint szövetség az első Öböl-háborúban nem vett részt, sőt voltak olyan tagország-

ok, amelyek kimondottan nehezítették a legnagyobb szövetségesek hadviselését. Később pedig a nyugat-balkáni, délkelet-európai válságkezelés, majd a következő közel-keleti konfliktusok kapcsán egyre élesebben jelent meg a transzatlanti kapcsolatokban valamifajta feszültség egészen addig – bár ez már a következő időszaknak a története –, hogy a második iraki háború kapcsán Franciaország és Németország gyakorlatilag azzal az Oroszországgal stratégiai szövetségben, amely 15 évvel ezelőtt (az újabban főmumusnak tekintett Egyesült Államok) megvédeni hivatott volt ezt a két országot.

Tehát mindenképpen látunk egyfajta átrendeződést a transzatlanti kapcsolatban, sőt a különböző törekvések között vannak olyanok is, amelyek kimondottan arra utalnak, hogy az amerikaiakat – történelmileg legalábbis rövidebb időtávon belül – meg kell próbálni kiteszékelni Európa biztonsági ügyeiből. Természetesen vannak olyan európai szereplők is – így például a közép-európaiak, kelet-európaiak –, akik tartósan úgy gondolják, hogy a transzatlanti kapcsolatra szükség van, de mindenképpen meggyengült ez a fajta kapcsolatrendszer, bár a NATO feladataiban mindenképpen benne maradt.

- *az integráció terén* a rendszerváltás után a NATO-nak egy újabb történelmi feladata lett. Nevezetesen hozzájárulni a közép- és kelet-európai rendszerváltás békés lebonyolításához és elindítani egyfajta reintegrációs folyamatot és visszahozni a nyugat-európai stratégiai körbe mindazokat az országokat, amelyek vissza akartak térni, amelyeket a történelem ebből a stratégiai körből kiszakított. Bár a legtöbben úgy gondolták, hogy először az EU bővítésére kerül sor a reintegrációs folyamatban, mégis a NATO jár elől és már két körben megtörtént a Szövetség bővítése, gyakorlatilag tehát az összes kelet-európai rendszerváltó ország először a NATO-ba lépett be és utána csatlakozott az Európai Unióhoz. És ha jól olvasom a Barroso elnök úrnak az Európai Unió bővítésével kapcsolatos nézeteit, akkor ez feltehetően a jövőben is így marad. (Egy pillanatig úgy tűnt, hogy Horvátország kapcsán az Európai Unió megelőzhette volna a NATO-t, de az a gyanúm, hogy most megint a NATO van inkább helyzetben, vagy lépéskényszerben az Európai Unióhoz képest, vagy az Európai Unió előtt.);
- *a stratégiai dialógus érvényességét* sokan megkérdőjelezték, és valóban jogos lehet a kérdés: stratégiai közösséget alkot-e még a Nyugat? Erről egy nagyon érdekes elméleti vitát lehetne folytatni. Bizonyos, hogy ez a stratégiai közösség lazult. Másfelől azt látjuk, hogy a kelet- és közép-európai rendszerváltók számára a NATO legfontosabb gyakorlati értékét pontosan a stratégiai dialógus és a stratégiai közösség jelenti. Nevezetesen az, hogy a világpolitikában domináns szereppel nem nagyon bíró kis országok ott vannak-e az asztalnál, ahol a döntések születnek és részesei a döntéseknek. Ez alapvető fontosságú lett. Átalakult ugyan a hidegháború korszakához képest, de mégis rendkívül fontos szerep.

* * *

A poszthidegháborús korszakban tehát többé-kevésbé ugyanaz a feladatrendszer, mint a hidegháborúban volt. Kiegészült néhány elemmel, például a stabilizációval. És itt elsősorban közép- és kelet-európai országok stabilizációjáról, a békés rendszerváltás, a békés átmenet támogatásáról volt szó. Kiegészült a válságkezeléssel, elsősorban a délkelet-európai válságkezeléssel – ami a NATO számára egy gyökeresen új feladat volt, hiszen ez aztán végképp nem vezethető le a Washingtoni Szerződésből. Általában ezeket a műveleteket a 4. cikkely szerinti műveleteknek szokták nevezni, de a Washingtoni Szerződés 4. cikkelyéből semmi nem vezethető le arra nézve, hogy Délkelet-Európában például a NATO-nak be kell avatkoznia.

Nagyon nehéz ilyen logikai kapcsolatot találni, de a politika rákényszerítette a NATO-t arra, hogy találjon egy logikai kapcsolatot. A 4. cikkely az a „gumiparagrafus”, ami általában a tagállamok biztonságát fenyegető kockázatokról szól. De valójában ez egy teljesen új elem a NATO feladatában, és azt mutatja, hogy a NATO, mint – azért valljuk be – klasszikus hidegháborús képződmény képes volt sikeresen alkalmazkodni a hidegháború utáni korszakhoz, úgy is, hogy a saját feladatrendszerét anélkül értelmezte újra, hogy ehhez ki kellett volna nyitni a Washingtoni Szerződést.

Egy másik komoly elméleti határt is leküzdött a NATO a délkelet-európai válságkezelésben. Nevezetesen, hogy túl lépett saját határian. A NATO konkrét katonai tevékenységét illetően valójában soha senki nem gondolt arra, hogy az a NATO-tag-országok határain kívül valósuljon meg. Délkelet-európában – erről volt már szó – a boszniai válságkezelésben is, Koszovóban aztán különösen.

Ugyancsak új elem – amit a Washingtoni Szerződésből szintén nem nagyon lehet levezetni – a *partnerségek*. A partnerségek léte, a partnerségek kiépítése a NATO számára önálló feladattá vált. Legfontosabb kérdés. Oroszország a nyilvánvaló ellenségből hogyan alakul át valamifajta együttműködő partnerre. Ez egy olyan kérdés, amit sem a NATO, sem Oroszország igazán sem megraggni, sem lenyelni, sem kiköpni nem tud. Ezzel együtt valamennyien tudjuk és érezzük, hogy ez a legfontosabb irány. De természetesen a partnerségek kiterjednek egy sor más országra is, akik nem tudnak, nem akarnak vagy nem lehetnek a NATO-tagjai. S a partnerek skálája rettenetesen széles, hiszen magában foglalhat olyan klasszikus, hagyományosan semleges országokat, mint Finnország, olyan virágzó demokráciákat mint Belorusszia vagy Üzbegisztán, és olyan tagjelölteket is, mint Albánia vagy Horvátország.

A partnerség, az együttműködés önmagában is egy sor praktikus előnyt hoz a NATO-nak. Egyrészt az derült ki, hogy ez egyfajta stabilizáló erőt jelent a partnerek döntő többsége felé, másrészt olyanfajta biztosítási kötvényt jelent, amit egy adott konfliktushelyzetben jól lehet alkalmazni. Gondoljunk Üzbegisztán példájára. Néhány évvel ezelőtt kevesen gondolták volna, hogy az Üzbegisztánnal tartott kapcsolatból a NATO-nak valaha is bármilyen konkrét haszna lesz. Ehhez képest az afganisztáni művelet meglehetősen megváltoztatta ezt a fajta gondolkodást. Üzbegisztán stratégiai fontosságú tranzit-országgá vált. Magyarország szempontjából különösen fontos, hogy az északi régióban kulcsszerepet játszó Németország a mai napig Üzbegisztánon keresztül hajtja végre afganisztáni erőinek ellátását. Egészen biztos, hogy a békepartnerség nélkül ez fel sem merült volna, szóba sem jöhetett volna. Konkrét haszna van annak, hogy a NATO partnerségeket kezdett építeni a legtávolabbi részeivel is ennek az euroatlanti régiónak.

A NATO feladatrendszere változásának következő szakasza az, amit szeptember 11-e utáni időszaknak szoktak nevezni a világban. Nincs rá igazán jó elnevezés, ezért különböző ideológiai vita nélkül állapodjunk meg ebben a jelzőben. Ebben az időszakban sem nagyon változott a feladatrendszer, kiegészült és más kontextusba került, nevezetesen: kilépett Európa és az euroatlanti övezet hagyományos földrajzi határai közül, és egyfajta globális megközelítést nyert.

Természetesen nemcsak ebben tér el az értelmezés a korábbi időszakoktól. Vegyük a kollektív védelmet és az elrettentést. Az előző időszakban az volt a kérdés, hogy ki ellen. Most erre a Nyugat – vagy ha egészen pontosan fogalmazunk, akkor az Egyesült Államok – adott egy választ, hogy mi ellen. Nevezetesen a terrorizmus ellen. Hogy ez jó válasz, vagy nem jó válasz, erről akár egy külön konferenciát is lehetne rendezni.

Ebbe a vitába most nem szeretnék belemenni. De mindenképpen felvet két alapvető kérdést a NATO legfontosabb funkcióival kapcsolatban: az egyik az, hogy értelmezhető-e a kollektív védelem a terrorizmussal szemben, a másik pedig az, hogy értelmezhető-e az elrettentés a terrorizmussal szemben. Sokan hajlamosak mind a két kérdésre negatív választ adni. De ami a kollektív védelmet illeti ne felejtjük el, hogy a NATO 5. cikkelyének első alkalmazása pontosan egy terrorista támadás kapcsán, szeptember 11-e után történt meg. Az 5-ös cikkelyből a tagállamok egyikét ért fegyveres támadást (szeptember 11-én a fegyver a papírvágó kés, a konzervnyitó, a polgári repülőgép volt), nem biztos, hogy közvetlenül le lehetne vezetni, ennek ellenére a szövetség tagjai alkalmazták az 5-ös cikkelyt, soha korábban nem. Terroristatámadás esetére igen.

Ami pedig a terroristákkal szembeni elrettentést illeti – erre is zsigerből rá szokták vágni, hogy nem értelmezhető – nem hagyható figyelmen kívül, hogy Chirak elnök egy egészen más koncepciót fogalmazott meg a francia nukleáris elrettentés és stratégia számára. Nevezetesen, hogy a terroristák ellen is, meg a terroristákat támogató nem állami és állami szereplőkre is értelmezhető a nukleáris elrettentés. A franciák tehát úgy gondolják, hogy potenciálisan a nukleáris fegyvereket is alkalmazni lehet terrorista csoportok, a terroristákat támogató nem állami szereplők, és a terroristákat támogató állami szereplők ellenében is.

A transzatlanti kapcsolatnál felvetődhet, hogy egyáltalán mennyiben transzatlanti ez a kapcsolat, mennyiben értelmezhető, akkor, ha a transzatlanti régióra akarjuk korlátozni ezt a fajta nyugati szövetséget. Figyelembe kell vennünk, hogy Afganisztánban, Irakban ausztrálok, újjélandiak, japánok, dél-koreaiak szerepelnek és időnként harcolnak NATO-tagországok mellett. Nyitott kérdés, hogy érdemes-e kiterjesztenünk a transzatlanti szövetséget és újra értelmeznünk a szövetséget egyfajta globális nyugati szövetségnek. Ez is egy nyitott kérdés.

Az integrációt illetően is az a kérdés, hogy a NATO esetében hol az integráció határa, befejeztük-e már az integrációt. Bizonyos, hogy nem. Nyilván a Nyugat-Balkánon vannak még olyan országok, amelyeket integrálni fogunk. De lehet-e Ukrajna NATO-tag? Lehet-e Oroszország NATO-tag? Oroszország nyilván nem akar egyelőre NATO-tag lenni. De lehet-e olyan stratégiai helyzet, amikor Oroszország NATO-tag akar lenni? Ezekre a kérdésekre sincs elméleti válaszunk. Feltehetően Oroszország tagsága nagyon elméleti felvetés lenne. De Ukrajna – mint azt a politika mutatja – egyáltalán nem elméleti felvetés. A NATO-integrációja tehát nem befejezett folyamat.

A stratégiai dialógusról túl sokat, újdonságot nem lehet mondani, *ellenben a válságkezelésről és a partnerségekről* igen. Nevezetesen, hogy mindaz a tartalom, ami eddig európai vagy euroatlanti keretben jelent meg, immáron globális keretben jelenik meg. A NATO-ban vita zajlik arról, hogy a partnerségeket milyen formában lehet globálissá tenni. A válságkezelés globális jellegéről már nincs vita. Az a helyzet, hogy a NATO *kimondatlanul ugyan, de globális szervezetté vált.* A NATO Afganisztánban, Irakban hajt végre műveletet, támogatja a Darfur-i nemzetközi műveletet. Semmilyen dokumentumban nincs megírva egyelőre, de a NATO globális szervezet. Ugyanakkor van egy új feladat is, az újjáépítés, a nemzetépítés feladata, amiről teljesen egyértelműen kiderült pl. Afganisztánban, amely pillanatnyilag legfontosabb, de mindenképpen a legnagyobb erőket lekötő missziója, hogy önmagában a katonai megoldások értelmezhetetlenek. Mondhatjuk természetesen azt is, hogy a NATO-nak nem feladata az újjáépítés, de hát az a helyzet, hogy Afganisztánban a NATO katonákon kívül az égvilágon senki nincs, aki ezt a feladatot végre tudná és végre akarná hajtani. Van egy sor NGO természetesen, úgyhogy egy kicsit igazságtalan vagyok az NGO-kal szemben, de valójában koherensen működő, szervezett erőt Afganisztánban jelen pillanatban a NATO jelent.

* * *

Az is az előttünk álló időszak egyik nagy kihívása hogy *mi következik ebből a képességekre nézve.* Összességében azt lehet tehát mondani, hogy a transzformáció – a feladatrendszer transzformációja – és ennek következtében az egész szervezet transzformációja alapvetően a fejekben kell, hogy megvalósuljon és *meg kell haladni bizonyos öröklött koncepciókat.* Ezek közül a fontosabbak a következők:

- *Ilyen például az, hogy a terület és védelem ma már nem köthető össze és nem kezelhető egy egységes „területvédelem” koncepcióként.* A NATO működése és feladatrendszere nem köthető egy konkrét földrajzi területhez immár. És nem köthető egy stratégiai védelmi elgondoláshoz, hiszen nemcsak védelemről van szó. Arról nem is beszélve, hogy a konkrét hadműveletben, a harcászati-hadműveleti tevékenységben természetesen vastagon támadásról is van szó. A Medúza-művelet – amiről az elmúlt három évben a nemzetközi sajtóban folyamatosan szó volt – arról szólt, hogy a NATO egy adott területet támadó, katonai tevékenységgel megtisztított az ottani ellenséges erőktől. Afganisztánban tehát a NATO támadó tevékenységet folytatott. Ha valaki 1989-ben azt mondta volna, hogy 15 év múlva a NATO ezt fogja csinálni, nem nézték volna normálisnak. Ezzel együtt a NATO most ilyen tevékenységet folytat.
- *Nem tartható az a koncepció sem, hogy a NATO egy katonai szervezet, amelynek csak katonai feladatai vannak.* Erről szóltak az előző példák. Afganisztánban nemcsak, sőt, nem is elsősorban katonai feladatai lennének a nemzetközi közösségnek, amelynek legláthatóbb arca a NATO. Úgy tűnik, hogy a NATO-nak vannak civil feladatai, még akkor is, ha ettől néhányan igyekeznek a szervezetet elzárni.

- *Meghaladandó koncepció az is, hogy a NATO valamifajta szimmetrikus ellenféllel szembeni tevékenységre készült. Az ellenfél abszolút aszimmetrikus abban az értelemben, hogy nem egy állam, és abban az értelemben is, hogy gyökeresen más civilizációt képvisel. Aszimmetrikus abban az értelemben, ahogyan folytatja a hadviselését, aszimmetrikus abban az értelemben, hogy nem mindig lehet értelmezni vele szemben az elrettentést, legalábbis a hagyományos fogalmaink szerint. Ezek azt jelzik, hogy a rigai csúcstalálkozó két korszak határára visz bennünket. Egy sor feladatunk van még az előző korszakból, amely még lezáratlan, és megkezdődött – nem megkezdődik, megkezdődött – a 21. század, az új NATO kialakításának, egy globális NATO kialakításának a korszaka.*

* * *

Hogyan illeszkedik a fenti folyamatokba Magyarország? Alapvetően úgy, hogy számunkra a NATO továbbra is a magyar stratégiai érdekek érvényesítésének az egyik legfontosabb színtere marad. A NATO-ban gyakorlatilag befolyásnövelést végzünk, ugyanis bár részesei vagyunk ennek a nagy nyugati stratégiai közösségnek, azt azért mégsem állíthatnánk, hogy Afganisztánban vagy Irakban közvetlen, hagyományosan értelmezett magyar érdekeket védünk. Nem: Afganisztánban, Irakban, de hozzáteszem Koszovóban is alapvetően Magyarország nemzetközi befolyását növeljük. Ahhoz teremtünk magunknak lehetőséget, hogy nemzetközi elismertségünk, nemzetközi súlyunk révén bele tudjunk szólni olyan ügyekbe, amelyek közvetlenül érintenek bennünket. Nyilván ezek elsősorban az Európát, a régiókat érintő ügyek. Gyakorlatilag tehát arról van szó, hogy Magyarország a NATO-tagsága révén növelje nemzetközi súlyát és befolyását. Természetesen alapvető érdekünk a regionális stabilitás, amelyhez a NATO mindig jelentős mértékben hozzá tud járulni.

Nagyon fontos számunkra a stratégiai párbeszéd folytatása is. A tapasztalatok mutatják, hogy a NATO valószínűleg a legdemokratikusabb szervezet, nyilván azért is mert viszonylag szűk, jól strukturált és egyszerű szervezet. A NATO-ban gyakorlatilag olyan mértékben jutunk információhoz és olyan közelségben vagyunk döntésekhez, amit talán csak az tudna kiváltani vagy ellensúlyozni, ha a Biztonsági Tanács állandó tagjai lennénk. Ezt a fajta döntéshozatalhoz, információhoz jutást és befolyásolási lehetőséget még az európai uniós tagságunk sem tudja kiváltani, hiszen ne felejtjük el, hogy a NATO-nak stratégiai, biztonságpolitikai értelemben az a nagy előnye az Európai Unióhoz képest, hogy a NATO-ban az Egyesült Államok jelen van és vele a kisebb országok is közvetlen kapcsolatban lehetnek. Ezt az előnyt még az Európai Unió – Egyesült Államok közötti dialógus sem váltja ki, hiszen ahhoz először az Európai Unión belül kell egyeztetni, és utána az Európai Unió mint entitás tárgyal az Egyesült Államokkal. A NATO-n belül viszont Magyarország is közvetlen csatornával rendelkezik gyakorlatilag az összes nagyhatalommal. Ilyen lehetőséget egyetlen nemzetközi szervezet sem kínál számunkra.

Hogyan értelmezzük az országvédelmét, mi lesz a honvédelemmel? Nem felekezhetünk meg arról, hogy – alkotmányunk szerint is – hadseregünk elsődleges feladata Magyarország védelme. Az a helyzet viszont, hogy ebben a nemzetközi környezetben, ebben a biztonságpolitikai kontextusban a magyar honvédelem már nem választható el a NATO-tól, nem értelmezhető külön, sőt ki kell mondanunk, hogy nem választható el

a NATO globális feladataitól. Ha nagyon katonai nyelvre szeretnénk lefordítani a jelenlegi helyzetet, akkor azt kell megállapítanunk, hogy a NATO szempontjából, vagy a NATO-tagországok szempontjából Magyarország katonai védelme, expedíciós művelet. Nálunk nem állomásozik amerikai és német páncélosadosztály, hogy itt területvédelemmel megoldják Magyarország védelmét. Ha ilyen védelemre szükség lenne, azokat az erőket pontosan úgy ide kell hozni és pontosan úgy el kell látni, mintha Afganisztánba vinnék.

Művelet szempontjából tehát ez ugyanolyan expedíciós művelet lehet, mint bármelyik más térségben. Következésképpen a Magyar Honvédségnek csak azok az erői lennének képesek ebben a műveletben részt venni, akik egyébként elméletileg más térségben is képesek lennének feladataikat megoldani. Ha erre nem lennének képesek, akkor Magyarország területén sem lesznek képesek együttműködni az amerikaiakkal, a németekkel, a portugálokkal, a luxemburgiakkal.

Végző soron mindebből az is következik, hogy a magyar honvédelem – a klasszikus, szigorúan a régi szabályok szerint felfogott honvédelem – is csak úgy értelmezhető a NATO keretei között, ahogyan az új NATO-keretében erről gondolkodnunk kell. Nem válik el egymástól a régi és az új NATO. Nem válik el egymástól a kollektív védelem, a területvédelem funkciója, és a globális válságkezelés funkciója – mindez mára szorosan összekapcsolódott. Az a véleményem, hogy mindazok – és természetesen valamennyiőnket ebbe a körbe sorolom –, akik számára fontos Magyarország védelme, a haza védelme, akkor járnak el helyesen és jól, ha felismerik ezt az összefüggést, és nem választják el – mint ahogy egyébként oly sokáig megtettük – a NATO-ban vállalt szerepünket attól, ahogyan a nemzeti keretben értelmezett honvédelmet adott esetben meg kell oldanunk.

Siklósi Péter

A NATO és a tagállamok képesség-kialakítási és katonai alkalmazási tevékenységében várható változások

Örömmel fogadtam el a meghívást, és megtiszteltetés számomra, hogy e tudományos-szakmai konferencia keretei között megoszthatok Önökkel néhány gondolatot a NATO és a tagállamok képesség-kialakítási és katonai alkalmazási tevékenységében várható változásokról.

Előadásomban először a biztonsági környezet változó tényezőiről szólok, majd annak hatásairól a NATO-ra, mint egészre. Ezt követően a katonai alkalmazás néhány jellemzőjéről és az abból következő néhány képességszükségletről ejtek szót.

A biztonsági környezet jellemzői

A biztonsági környezet lehetséges változásait, illetve a biztonsági környezetnek a NATO-ra és a tagállamokra gyakorolt hatását vizsgálva tudnunk kell, hogy a jövőt ezen a területen is csak jósolni lehet, főleg, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a biztonságot egyre inkább a kölcsönös függőségeken és alárendeltségeken alapuló komplexitás jellemzi. Ehhez kapcsolódik a biztonsági kihívások dinamikus és sokrétű mozgása, amely fokozza a kiszámíthatatlanságot. Ennek ellenére már ma is látszanak bizonyos trendek, amelyek valószínűsíthetően döntő befolyással lesznek a biztonsági környezetre. Ezek szerint a biztonsági környezetet egyre inkább a globalizáció, illetve az ezekből következő jelenségek határozzák meg. Ez azonban így túl egyszerű lenne.

Vegyük például a *demográfiai előrejelzéseket, az urbanizáció hatásait és az energia kérdéseit*. A „nyugati” populáció – legjobb esetben is – stagnálni fog. Az átlagéletkor 2025-re 45 év, a nyugdíjasok aránya 48% (jelenleg 37%) lehet, a népesség elöregedésére lehet számítani. A fiatal és képzett munkaerőért egyre nagyobb verseny fog folyni. Az egészségügyi és nyugdíjkiadások jelentősen növekedni fognak. Ezzel szemben Afrika népessége 48%-kal fog nőni 2025-re (1,3 milliárd főre), az átlagéletkor pedig 22 év lesz. A Közel-Kelet munkaképes korú népessége várhatóan 50%-kal növekszik, hasonlóan a munkanélküliség is. *A föld lakosságának több mint 60%-a fog váro-*

sokban lakni. Az urbanizáció erősödésével, a városi környezet egyre kiválóbb terepet biztosít az úgynevezett aszimmetrikus fenyegetést jelentő, nem állami szereplők működésének. A világ energiaszükséglete 50%-kal nő 2030-ra, és ezzel együtt emelkedik a „nyugat” energiafüggősége is. 2030-ra például az EU importálni kényszerül olajszükségleteinek 90, gázsükségleteinek 80%-át.

Az érdekek vélhetően az energia és a nyersanyag birtoklása körül feszülnek egymásnak, ami akár hagyományos, államok közötti fegyveres konfliktusokba is torkolhat. Ez a harc már elkezdődött, hiszen az Irak elleni háború mögött világosan kivehető volt az olaj birtoklásának szándéka is.

Jelenleg nagyiramú változásoknak vagyunk szemtanúi a világban, új gazdasági és politikai erővonalak mentén kezdtek átrendeződni a világ erőcentrumai. Kína és India fejlődése olyan ütemű, hogy előbb-utóbb a világ gazdaságának meghatározó szereplői lesznek, ahonnan már csak egy lépés a globális politikai tényezővé válás. A biztonsági környezet alakításában ugyanakkor egyre jelentősebb szerephez jutnak az ideológiai alapokon álló, kalasnyikovval és RPG-vel felszerelt, esetleg öngyilkos merényletekre kész magányos harcosok, illetve kisebb csoportok.

A globális média környezet a „CNN” effektus erősödését hozza magával. A katonai műveletek jogi háttere (ENSZ BT-határozatok) is fontosabbá válik, mert a globalizáció terjedésével a nemzetközi jog ismerete is terjed. Egyre inkább az egyes személyek felelősségére helyeződik a hangsúly a parancsnokok felelőssége mellett/helyett.

Az olyan rizikófaktorok, mint a tömegpusztító fegyverek proliferációja, a terrorizmus, a nemzetközi szervezett bűnözés, a pénzmosás, a kábítószer-, fegyver- és emberkereskedelem, vagy az illegális migráció reneszánszukat fogják élni.

És mindezek mellett még számos tényező (például a globális éghajlatváltozás) hat kisebb-nagyobb mértékben a biztonsági környezetre.

Az új biztonsági környezet nem csak a globális rendben eredményezett változásokat, hanem a NATO szerepében is. Jelenleg a NATO az egyetlen nemzetközi szervezet, amely rendelkezik a globális biztonság fenntartásához és megteremtéséhez szükséges katonai képességekkel, ezért be kell látni, hogy a Szövetség nem foglalkozhat csupán a saját maga védelmével, sőt, saját biztonságának garantálása érdekében részt kell vállalnia a kapcsolódó régiókban, esetenként pedig a távolabb eső válságok megoldásában.

A NATO egyedülálló képességeinek ismeretében nemzetközi elvárásként fogalmazódik meg a Szövetség felé, hogy minden biztonságot fenyegető kihívás megválaszolásában vegye ki a részét, tehát az eddig szigorúan vett államok közti katonai fenyegetettségen túllépve kezelje a politikai, gazdasági, társadalmi válságok és természeti csapások okozta következményeket is.

Elkerülhetetlen tehát a NATO szerepvállalásának általánosabbá válása és további kiterjesztése. Úgy gondolom, hogy a jövőbeli NATO-műveletek sokkal inkább a békéért vívott harcot, semmint a háború megvívását célozzák meg. A biztonsági környezet komplexebbé válásával a katonai képességek szerepe nem csökken, viszont tartalmuk jelentősen átalakul és kiegészül sokoldalú civil (politikai, diplomáciai, gazdasági, technológiai, kommunikációs) képességekkel. Tekintettel arra, hogy a műveletek különböző fázisai és szintjei közötti választóvonalak ma kevésbé jellegzetesek, a béke és biztonság megőrzése érdekében a NATO katonai erejének és a Szövetség erejét jelentő

más eszközök integrált koordinációja fontosabb, mint valaha. Ahogy a műveletek a háború pusztá megvívásától egyre inkább a rekonstrukciós feladatok felé is eltolódnak, úgy jutnak egyre nagyobb szerephez a Szövetség egyéb eszközei.

Sajnos a biztonsági környezet NATO-ra gyakorolt, vagy éppen kikényszerített hatásait ma, amikor a közvetlen fenyegetettség érzése általában minimális, sokan nehezen értik meg. Éppen ezért a NATO szerepének változásával együtt járó következmények (távoli műveletek, költséges képesség-fejlesztés) lakossági támogatása bizonytalan. Ez nem csak Magyarországra jellemző, de talán hazánkra az átlagosnál jobban.

Az új feladatoknak megfelelő képességek

A katonai alkalmazás jellemzőit vizsgálva kiindulópont: ahhoz, hogy megállapíthassuk, milyen képességekre van szüksége egy adott haderőnek, tudnunk kell pontosan körülhatárolni, hogy milyen feladatokra, tevékenységekre kívánjuk azt felhasználni.

Tekintettel a haderő alkalmazásában történt filozófiaváltásra – miszerint a válságokat ott kell megoldani, ahol keletkeznek – *egyre kisebb a valószínűsége egy klasszikus 5. cikk szerinti műveletnek.* Ez azonban nem zárja ki, hogy a Szövetség ne legyen felkészülve egy ilyen típusú művelet megvívására, és ne legyenek meg a szükséges képességei, ha a jövő úgy hozza. Vagyis *a haderőnek képesnek, felkészültnek kell lennie a műveletek teljes spektrumában tevékenykedni,* a magas intenzitású műveletektől kezdve a válságkezelő és katasztrófák következményeinek felszámolását célzó műveletekig bezárólag.

Mindezzel együtt úgy gondolom, hogy *az elkövetkező évtizedben a NATO feladatait a válságkezelő műveletek fogják meghatározni.* E mellett fontos szerep jut más, nem kiemelt műveleti jellegű – de legalább olyan hatásos, elsősorban megelőző jellegű – feladatnak, mint a biztonsági szektor reformban, a kiképzési segítségnyújtásban, és a partnerségben való részvételnek. Abból a felismerésből kiindulva, hogy a katonák nem tudnak mindent megoldani, minél több képességet tudnak más szereplők (helyi erők, nemzetközi szervezetek, nem állami szervezetek) biztosítani, annál kisebb „katonai” befektetéssel érhető el a kívánt eredmény.

A jövő műveleteinek egyik meghatározó jellemzője – megítélesem szerint – a többnemzetű együttműködés lesz. Ezt nem csak a források hatékony felhasználásának igénye követeli meg, de ez egyben erősíti is egy-egy adott művelet legitimitását. Az sem elhanyagolható, hogy ez a szövetségi, vagy koalíciós kohézió egyik értékmérője lehet. A többnemzetű együttműködés azonban felveti az interoperabilitás problémáját, illetve az ahhoz kapcsolódó követelmények kérdéskörét is.

A rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználásának igénye, és annak felismerése, hogy a műveleti területen a katonákon kívül még számos szereplő van jelen, és tevékenységük hatással van a műveleti környezetre, kézenfekvővé teszi *a műveletek hatásalapú megközelítésének* előtérbe kerülését. A hatásalapú megközelítés *egyrészt* azt jelenti, hogy minden egyes műveletnek pontosan azt a hatást kell elérnie, amit a stratégiai és műveleti tervezés korábban meghatározott. Más szóval: minimalizálni kell a felesleges, vagy más hatásokat; *másrészt* a tervezésnél számolni kell a műveleti területen működő más, nem katonai szervezet, csoport tevékenységének hatá-

saival is. Más szóval el kell kerülni a felesleges duplikációt, ne adj isten konfliktust. Itt tartom fontosnak megemlíteni a politikai szereplők és a katonai műveletek, valamint a médiában való megjelenés összhangja megteremtésének szükségességét is.

Az urbanizáció erősödésével a városi harc és annak sajátosságai egyre inkább előtérbe kerülnek, képesség szükségleteket generálnak. Míg pár évvel ezelőtt a pilóta nélküli felderítő repülő eszközöknél elsősorban a nagy hatótávolság volt az egyik alapkövetelmény, addig mára, és a jövőben egyre inkább a városi harc igényeit jobban kielégítő taktikai eszközökre van szükség. Ugyancsak újra kell gondolnunk a harckocsik szerepét. A közelmúlt tapasztalatai bebizonyították, hogy a városi harcban igenis szükség van a megfelelő páncélvédetségre, és könnyűgyalogos támogatással a harckocsi a városi harc egyik eredményes eszköze. Továbbá, a városi környezetben a korábbiakhoz képest jelentősen felértékelődik a közvetlen légi támogatás, és a precíziós lövedékek, rakéták jelentősége. Ez utóbbiak a járulékos, nem kívánt rombolás elkerülése, illetve csökkentése érdekében játszanak szerepet.

A biztonsági környezet várható változásaiból, a katonai alkalmazás lehetséges jellemzőiből adódóan néhány képesség a többiekhez képest felértékelődhet. Ilyenek például – a teljesség igénye nélkül – az expedíciós képességek, a különleges műveleti erők, a hálózatközpontú képességek, valamint a technológiai fölény.

A jövő műveleteinek jellemzői

Mivel a NATO egyre inkább globális szerepet vállal, ezért a jövőben *elsősorban expedíciós jellegű műveleteket fog végrehajtani*, amihez telepíthető, huzamosabb ideig a műveleti területen tartható képességekre van szükség. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az úgynevezett expedíciós képességek ugyanúgy felhasználhatók a hagyományos védelmi műveletekhez is, ráadásul azokhoz képest minőségi fejlődést jelentenek. Ugyanígy amikor professzionális haderőről beszélünk, akkor is elsősorban a minőségről van szó. Azonban *a haderők átalakítása során a szövetségeseknek legalább két alapvető problémával kell szembenéznük. Az egyik az, hogy a tagországok lakosságának többsége a hidegháború és a közvetlen fegyveres fenyegetés elmúltával nehezen érti meg ezen változtatások célját és szükségességét, azt, hogy miért kell érdekeiket, biztonságukat sokszor több ezer kilométerre határaiktól megvédeni. A másik az, hogy a haderők átalakítása hatalmas forrásokat igényel, azonban a tagállamok többsége nem képes annyi pénzt költeni amennyire szükség lenne.*

A városi környezet kiváló terepet nyújt a laza szerveződésű, magányos, vagy kisebb csoportokban tevékenykedő, önálló döntési jogkörrel rendelkező terroristáknak, illetve terrorista csoportoknak. Harcmódorukkal nehezen veszik fel a versenyt a hagyományos kiképzettséggel, centralizált parancsnoki rendszerrel rendelkező reguláris erők. Éppen ezért, a sikeres tevékenység érdekében felértékelődik a különleges műveleti erők jelentősége, kiegészítve a civil-katonai együttműködés és a pszichológiai hadviselés elemeivel. Itt hívom fel a figyelmet arra, hogy a különleges műveleti erők tevékenységének csak egy kisebb része a „rambo” típust igénylő művelet, lényegi eleme inkább a helyi erőkkel történő együttműködés, kiképzés és tanácsadás.

A modern haderők képességeinek fejlesztése már mai is szorosan összefügg a technológia fejlődésével. A technológiai forradalom, valamint az információs korbá

való lépés miatt egyre inkább elvárás, hogy a katonai erőt pontosan, és a lehető legkorlátozottabban alkalmazzák, ugyanis egyre nyilvánvalóbb a katonai tevékenység környezetkárosító hatása. A globalizáció következményeként a média és a közvélemény figyelme mellett már nem kaphat „szabad kezet” a parancsnok, hogy a szükségesnek ítélt módon érje el a katonai sikert. A műveletek sikerének megítélését egyre inkább befolyásolja ugyanis az is, hogy a sikert milyen módon érték el. Hiába a katonai siker, ha azt nem a megfelelő módon érték el, politikai kudarchoz is vezethet. Éppen ezért megnő a jelentősége az úgynevezett „médiaháborúban” való részvételhez szükséges képességek meglétének. Tudatában kell lennünk annak is, hogy a fejlett technológia sokak számára, többek között ellenfeleink számára is elérhető. Ahhoz, hogy fenn lehessen tartani a jelenleg még meglévő technológiai fölényt, áldozni kell a kutatás-fejlesztésre. E nélkül lehetetlen lépést tartani a technológiai versennyel, és ez a haderők, és azok képességeinek elavulását hozza magával.

Hálózatközpontú képességek kialakítását korunk biztonsági környezete követeli meg. A különböző, szerteágazó és dinamikus biztonsági kihívásokkal szemben nem mobilizálható a NATO egésze. A különböző intenzitású, más-más kihívások kezelésére a NATO képességeinek csak bizonyos elemeire van szükség. A hálózatközpontú képességek kialakításával lehetővé válik, hogy egy rendkívül magas szintű koordinációs mechanizmus révén, csakis azok a modul-szerű komponensek legyenek mobilizálva, amelyek szükségesek. A koordinációs mechanizmus legfőbb feladata, hogy az egységes cél elérése érdekében irányítsa az egyes NATO-képességeket úgy, hogy minden egyes mozzanat a többi sikerének elérése érdekében történjen. Más irányból megközelítve, a hálózatközpontú képességek hozzásegíthetnek a Clausewitz által megfogalmazott „háború köde” eloszlatásához.

Röviden összefoglalva: a következő tíz évben arra lehet számítani, hogy bonyolult körülmények között kell erőt alkalmazni a civil lakosság között megbújó ellenséggel szemben, egyre szigorúbb alkalmazási szabályok és egyre nagyobb médiafigyelem mellett. Hogy azután mi lesz? Remélem meglátjuk!

Szenes Zoltán

Magyar Honvédség a NATO-ban. Mit várhatunk Rigától?

Jelen tanulmány a közel nyolc év NATO-tagság tapasztalatait elemzi, elsősorban a fejlesztési, integrációs problémák és a védelmi költségvetés hiányai, valamint a sikeres békefenntartásban való részvételünkkel összefüggésben. A tanulmány második felében a címben feltett kérdésekre választ keresve azt is felvázolja, hogy milyen helyzetben várja a Magyar Honvédség a 2006 novemberi NATO rigai csúcstalálkozót, a várható témák, követelmények, határozatok hogyan fogják érinteni Magyarországot.

A NATO-tagság alatti reformok következtében a *honvédség alapvetően megváltozott*. Nagyságrendileg kisebb lett, megszűnt a tömeghadsereg jellege, nyitott a nemzetközi feladatok felé, többségében kvalifikált, professzionális állománnyal rendelkezik, a haditechnikai fejlesztések elindultak. Egyedül a haderőreformok menedzselése rossz, kevés a pénz, hiányzik az „ownership”, a reformok sorsa iránti felelősség. Nem véletlen, hogy az új, formálódó, 2006–2010-es tárca programban a honvédelem politikai súlyának növelése központi prioritássá vált.

Vázlatos helyzetkép

Amikor beléptünk a NATO-ba, a hadsereg létszáma 75 ezer fő volt. Mindkét haderőnem hadtest nagyságú szervezettel és képességgel rendelkezett. A szárazföldi haderő gépesített lövészdandárokból (amiből akkor még 7 volt), fegyvernemi (harckocsi, tűzér, műszaki stb.) dandárokból és ezredekéből, ezred és zászlóalj szintű támogató szervezetekből állt. A szárazföldi csapatokat az örökölt nehéztechnika, régi rendszerű mobilizációs szisztéma és anyagi-technikai feltöltöttség, területvédelmi feladatokat szolgáló kiképzési, vezetési és logisztikai rendszer jellemezte. A légierő repülő (MiG–21, MiG–23, MiG–29) és helikopter ezredekéből, dandár és ezred szintű fegyvernemi és támogató csapatokból állt. A légvédelmi és repülő feladatokat öt repülőtér biztosította. Megkezdődött a Szövetség légvédelmi rendszerébe (NATINADS) való bekacsolódás. A sorkatonai szolgálat 9 hónapig tartott. A Honvédség csapatai az ország védelmi feladatokra voltak felkészülve, a külföldi missziós tevékenység kezdeti stádiumban tartott.

2006-ban a Honvédség létszáma már kevesebb, mint 30 ezer fő, a hadsereg szervezete, haderőnemi-fegyvernemi tagozódása, diszlokációja az átalakítások során alapvetően megváltozott. Azt is tudjuk már, hogy a létszám 2007-ben 24500 főre csökken, tovább fog „karcúsodni” a haderő, egyszerűsödik a diszlokációja, integrálódik haderőnemi vezetése. A szárazföldi csapatokat jelenleg könnyű lövészdandárok (két, nem azonos szervezetű és harci képességű egység), fegyvernemi támogató és kiszolgáló dandár, ezred és zászlóalj képezik. A haderőnem technikailag könnyebb lett, megszűntek a mozgósítási keretalakulatok, természetessé vált a missziós külszolgálat, a kiképzésnek organikus része lett a békefenntartási és expedíciós feladatokra való felkészítés. A légierő repülő (MiG–29, Gripen) és helikopter ezredből, dandár, ezred és zászlóalj szintű fegyvernemi és kiszolgáló csapatokból tevődik össze. A légierő működését három repülőtér szolgálja. Az integrációs feladatok eredményesen folynak, a kiképzés egyaránt hazai és nemzetközi keretekben történik, megvalósítható pályán vannak a haditechnikai fejlesztések (Gripen, radarrendszer, vezetés-irányítás), amelyeknek csak a pénzühiány szab gátat. A honvédség teljesen önkéntessé vált, előtérbe kerültek a professzionális haderőépítés gondjai, feladatai és problémái.

A hadsereg az elmúlt hét évben egyedül *a képességfejlesztésben tudott nehezen változtatni*. Megjelentek ugyan az új nyugati technikai eszközök (MISTRAL légvédelmi rakéták, Gripen vadászgépek, új gépjárművek, híradó- és informatikai eszközök), de változatlanul gond az egyéni felszerelés, a ruházat, a lakhatás, a járandóságok kifizetése. Hiába vajúdtak a hegyek a reformok kapcsán, mégis csak egeret szültek. A védelmi szektor krónikusan alulfinanszírozott, az átszervezésből származó megtakarításokat rendre elvonták/elvonják a honvédelmi tárcától. Ennek következtében a tervezett fejlesztések folyamatosan csúsztak, vagy elmaradtak. A haderő-csökkentések miatt viszont a haderő képességei folyamatosan romlottak, az új, tervezett kvalitások pedig nagyon lassan épülnek ki. Napjainkban a helyzet odáig fajult, hogy a fejlesztések hiányában a honvédség elveszítheti a szövetségi műveletek teljes skálájában való részvételi lehetőséget, és csak alacsony intenzitású műveletekben tud helytállni.

Fejlesztési és integrációs problémák

Magyarországot a legtöbb kritika a vállalt haderő-fejlesztési céloktól (Force Goals) és integrációs feladatoktól (Force Integration) történő elmaradások miatt érte. Látszólag a haderőfejlesztés közvetlenül nem függ össze a NATO-integrációs feladatokkal, valóságban mégis, hiszen a Magyar Honvédség a szervezeti, technikai, vezetési modernizáción keresztül jut el („integrálódik”) a fejlettebb NATO-országok korszerűségi színvonalához.

A *mind kisebb és kisebb hadsereget megcélzó reformok* miatt a NATO-nak felajánlott csapat-hozzájárulások folyamatosan csökkentek, ráadásul a haderőfejlesztéshez általában szükséges fejlesztések is elmaradtak, vagy késtek. *A haderő-táblákon kívül ugyanis minden tagország – az adott időszak biztonsági fenyegetettségének és kihívásainak megfelelő – specifikus fejlesztési célokat is kap annak érdekében, hogy a szükséges katonai képességeket hozza létre.* A NATO új stratégiai koncepciója (1999) óta előtérbe kerültek az erők időbeni alkalmazásának, a hatékony felderítésnek, a bevetetőségnek és mobilitásnak, a hatékony harci alkalmazásnak, a katonai vezetés, irányítás és kom-

munikáció fejlesztésének, a logisztikai fenntarthatóságnak és a túlélőképességnek a követelményei.

Minden NATO által kezdeményezett haderő-fejlesztési cél e képességek javítását szolgálja, összhangban a legfelsőbb politikai döntésekkel. Ebbe a képesség-fejlesztési követelményrendszerbe egyben mindig beillesztik az aktuális NATO-„projekteket”, mint például a DCI képességfejlesztést, a terrorizmus elleni harc feladatait, a NATO reagáló erőkhöz (NRF) történő hozzájárulást, vagy a prágai képességfejlesztést (PCC). A középtávú haderő-fejlesztési célokat a hosszú távú (10–15 év) fejlődési tendenciákból és követelményekből vezetik le. A fejlesztési célok összességében úgy vannak megfogalmazva, hogy megvalósításukkal – az adott ország védelmi képességeinek javulásán keresztül – a kollektív védelmi képességek fejlődjenek. Mivel a haderő-fejlesztési célok jól mérhető formában jelennek meg, teljesítésükön keresztül egy adott ország védelmi teljesítménye pontosan értékelhető.

A haderő-fejlesztési célok konkrét értékelésén túlmenően a NATO védelmi áttekintések azt is mérik, hogy a tagországok valóban a saját lehetőségeiknek megfelelően vesznek-e részt a kollektív védelmi képességek biztosításában. Különböző paraméterek (az ország területe, a lakosság létszáma, gazdasági teljesítmény, védelmi kiadások stb.) alapján értékelik, hogy az egyes nemzetek mennyire igazságosan járulnak hozzá a közös képességekhez (fair share), tesznek-e valós erőfeszítéseket a nemzeti katonai erők fejlesztéséhez, a szövetségi képességek erősítéséhez. Ezért is vannak nehéz helyzetben a NATO tervezési és értékelési folyamatban részt vevő magyar szakemberek, mert minden ajánlás, javaslat és értékelés mögött tények, adatok, argumentumok vannak. Az együttes, összesített értékelés alapján történik az adott tagország teljesítményének és hozzájárulásának megítélése. Amennyiben az értékelések folyamatosan gyengék vagy negatívak, az országra könnyen rásütik a „biztonság fogyasztója” elmarasztaló címkét.

A magyar-haderőfejlesztés már az elején rosszul indult, hiszen 1998-ban Magyarország – talán lelkesedésből, talán ismeret-hiányból – a haderő jelentős részét felajánlotta a NATO részére. Az azonnali reagálású erőkhöz (IRF) zászlóalj és század szintű erőket, kisebb speciális csoportokat (katonai lélektani, rendészeti, légvédelmi), továbbá logisztikai erőket delegált. A gyorsreagálású erőkhöz (RRF) dandár és zászlóalj szintű egységeket, továbbá helikopter, légvédelmi, műszaki és logisztikai erőket jelöltek ki. A NATO fővédőerőikhez besorolták szinte valamennyi hadműveleti rendeltetésű szárazföldi és repülőerőt. Rövid időn belül világossá vált, hogy a vállalt követelményeknek a Magyar Honvédség nem tud megfelelni. A mulasztásokkal a szövetségi tervezés és ellenőrzés jól kiépített rendszere következtében a HM évente szembesült. A NATO által kiadott védelmi tervezési kérdőívek (DPQ), tervezési felülvizsgálatok, 2002-től Magyarországon is bevezetett NATO haderő ellenőrzési és értékelési rendszer (OPEVAL, TACEVAL, CREVAL) sokoldalú diagnózist készítettek mindig a Magyar Honvédségről. A problémákat a kormányzat néha személyi változásokkal,¹ hol újabb nekilendülésekkel próbálta orvosolni.

1 A kudarcok miatt a Honvédelmi Minisztériumban számos felső szintű személyi változás (vezérkar főnöki, államtitkári, helyettes államtitkári) történt az elmúlt években.

A feladat nehézségét, mélységét és komplexitását mutatja azonban, hogy ma a honvédség a felajánlott erőket tekintve még *többszörre azon készenlét-elérési feladatokkal birkózik*, amelyeket még a tagság kezdetén vállalt. Az induláskor az IRF-hez tervezett erők többségében ma is a magas készenlétű (HRF), telepíthető csapatfelajánlások (DF) részét képezik, de még mindig nem felelnek meg a NATO interoperabilitási követelményeknek. A könnyű lövész zászlóaljaknál hiányoznak a magas intenzitású műveletekhez szükséges modern harci támogató képességek és híradó eszközök. A MiG-29-es repülőgépeket technikai okok miatt külföldön nem lehet alkalmazni, a Gripenek 2008–2009-re érik el a teljes műveleti képességet. A MISTRAL légvédelmi alegységek NATO-kompatibilis automatizált vezetési és azonosítási IFF képessége még nincs megoldva. A speciális képességek kialakítása (emberi felderítés, pszichológiai felderítés, CIMIC, egészségügyi, műszaki, őrzés-védelmi – force protection –, különleges műveleti stb.) csak 2004–2005-ben kezdődött el. A logisztikai erő- és eszközfejlesztésnek határt szabnak a költségvetési korlátok. A magas készenlétű erőkhöz (HRF) kijelölt dandár teljes működőképességének elérését költségvetési okok miatt a tervidőszak végére halasztották. (Az 1998. évi vállaláskor a HM még 2005-re akart egy dandárt a NATO-követelmények szerint felkészíteni). *Egyedül már a békeidőszakban is közvetlenül NATO Parancsnokság (NATO Command Force) alatt álló magyar légtérvédelmi (vezetési, rádiótechnikai, repülő) erők felelnek meg napjainkban a szövetségi normáknak.* A csapat-felajánlások nagy részét időközben „elvitték” a haderőreformok, hiszen mindkét felülvizsgálat után lényeges visszalépésekre került sor. Ma már nehezen lehetne azt mondani, hogy Magyarország helyzetéhez viszonyítva a Szövetség túlzott nagyságú haderőcsomagot kér.

A csapatképességek kiépítése mellett *lassan, ciklikusan (nekibuzdulásokkal, visszasesésekkel) haladt a haderő-fejlesztési célok (FG) megvalósítása* is. Ennek elsősorban költségvetési okai voltak, de a szükségesnél nehezkesebb volt a haderőfejlesztés összefüggő, komplex problémáinak (védelmi tervezés, szabványosítás, doktrínafejlesztés, beszerzés) megértése, és egy hatékony menedzsment-rendszer kialakítása. (Az utóbbi időben még a politikai akarattal is baj van, és gyakran hangzik el, hogy „nincsenek kőbe vésve NATO-ajánlásaink.”)² A helyzetet jól szemlélteti, hogy még az 1998-ban felvállalt 58 haderő-fejlesztési cél (TFG) közül 22 végrehajtása – forráshiány vagy újrafogalmazás miatt – nem valósult meg, illetve folyamatban van.³ Viszont a permanens középtávú tervezés miatt a Magyar Honvédség újabb és újabb modernizációs célokat kapott, aminek következtében a végrehajtásban *egy állandó „torlódás” alakult ki, amelyet csak kiegészítő fejlesztésekkel lehetett volna megoldani.* De nem hogy pótlólagos modernizációra nem volt forrás, hanem még a tervezett képességfejlesztésektől is elvonások történtek. Jó példa erre a magyar DCI-vállalások problémaköre, amikor a 2000 évi fejlesztéseknél a NATO a fejlesztési célok (FG) 60%-át a védelmi kezdemé-

2 Lásd Szabó Iréne: Nincsenek kőbe vésve NATO-ajánlásaink. Népszava, 2005. november 25.

3 Változatlanul adósságunk van a NATO felé az alábbi területeken: a magas készenlétű szárazföldi, repülő és légvédelmi erők követelmények szerinti kialakítása, korszerű nemzeti támogató és kiszolgáló képességek létrehozása, szárazföldi csapatok harcászati híradása, elektronikai védelem, a NATO integrált és kiterjesztett légvédelmi rendszeréhez való hozzájárulás, híradó és informatikai rendszerek biztonság, ABV védelem, egységes harctéri üzemanyag, rakománykezelés és szállítás.

nyezés megvalósítására tervezte. Ez akkor, 1999 évi árakon magyar vonatkozásban 960 Mrd Ft-ot (éves átlagban 66 Mrd Ft-ot) igényelt volna a fejlesztési ciklus során. Mivel a védelmi költségvetésnek messze nem voltak ilyen lehetőségei, a feladatot viszont politikai szinten már jóváhagyták, megindult egy feladat- és költségvetési visszatervezés valamiféle egyensúly létrehozására. Szakmai szempontból még a minimálisnak tekinthető fejlesztési csomag is 360 Mrd Ft-ba került volna, de a költségvetési források miatt egy újabb áttervezéssel (az egyes feladatok tartalmának csökkentésével, a prioritások módosításával, költségátfedések kiszűrésével) végül is csak egy 190 Mrd Ft-os magyar „mini” DCI-csomag alakult ki. Az évente mintegy 30 Mrd Ft-os képesség-fejlesztési csomag végül is – NATO jóváhagyással – bekerült a tárca 2005-ig szóló középtávú tervébe. A tárca finanszírozása azonban a tervezési ciklus során a tervezettnél jóval alacsonyabban valósult meg. Időközben az újonnan megjelenő aszimmetrikus hadviselési követelmények (például terrorizmus) újabb képesség-fejlesztési követelményeket – és forrásigényeket – „generáltak”, amihez szintén forrásokra lett volna szükség.

A magyar haderő-fejlesztési lehetőségek azonban (pénz hiányában, az átszervezések miatt, a változó koncepciók következtében) nem tudták követni ezeket a változásokat, és az „eredmény” a DCI-csomag követelményeinek részleges teljesítése, elhalasztása, vagy törlése lett. Bár NATO tagságunk alatt a javasolt haderő-fejlesztési célok száma folyamatosan csökkent, mindig több volt a vállalásunk, mint amennyit teljesíteni tudtunk. A 2004-ben indult védelmi tervezési ciklus már csak 48 fejlesztési célt, a korábbiak mintegy 60%-t ajánlotta Magyarország számára. Nem nehéz prognosztizálni, hogy az elkövetkező évek alacsony szintű védelmi költségvetése megint nem teszi majd lehetővé az országra „kiporciózott” haderő-modernizációs feladatok végrehajtását. Pedig a javaslatok döntő része azon területeket favorizálja (híradás, különleges és speciális műveleti képességek, nyelvoktatás, ABV védelem, logisztika, repülő kiképzés, felderítés), amelyek a védelmi felülvizsgálati reformtervben is elsőbbséget élveztek, és ténylegesen szükségesek lennének ahhoz, hogy képességfejlesztésben az áttörés bekövetkezzék.

A haderő-fejlesztés területén a javuláshoz nem csak több pénzre, hanem jobb vezetési-irányítási rendszerre van szükség. A haderő-fejlesztési problémák ugyanis rendkívül összetettek, és a HM kiforratlan, 2003-tól folyamatosan változó tervezési és költségvetés-gazdálkodási rendszerében gyökereznek. Visszatérő nehézség a NATO által javasolt fejlesztési célok szakmai értékelése, korrekt költségvetési „beárazása”. E nélkül ugyanis a politikai-katonai vezetés nem tudja pontosan, hogy mit vállal fel a szövetségi hatóságokkal történő tárgyalások során. A reális költségértékeléshez viszont pontos ismeretekre van szükség a doktrínális és szabványügyi kérdésekben. Egy-egy haderő-fejlesztési cél megvalósítása tudniillik számos olyan NATO-előírás, eljárás, anyagi-technikai szabvány honosítását igényli, amely pénzbe kerül. Például az atom, biológiai és vegyi (ABV) fegyverek elleni kollektív védelem haderő-fejlesztési cél (EG 4401) öt alapvető NATO-szabvány (STANAG) teljesítését feltételezi, amelyhez azonban további 32 tartozik. A HM-ben azonban sem a doktrína-fejlesztés, sem a szabványosítás nem haladt kellő ütemben. 2004 végére a NATO műveleti szabványok (STANAG-ok) 70%-a (220 db) lett ratifikálva. Ennél jóval kevesebb, 115 lett hatályba léptetve, és csak 84 bevezetve.

A magyar katonai doktrínák írása lelassult, 2002–04 között csak 16 doktrína készült el. A szervezeti változások, a technikai fejlesztések miatt a már kidolgozott dokumentumok is több tekintetben elavultak. A minisztérium és parancsnokságok gyakori átszervezése miatt a doktrínáíró csoportok nem tudtak stabilizálódni, fordításra, kiadásra nem volt elég forrás. Különösen hadműveleti területen (erők alkalmazásának tervezése, válságkezelés, békétámogatás, többnemzeti műveletek stb.) alakult ki jelentős késés, amely hátravetette a nemzeti kötelék-doktrínák (zászlóalj, ezred, dandár) kidolgozását.⁴

Hasonló gondokkal küzd a szabványosítási tevékenység, amelynek szétaprózott vezetési-irányítási rendje nem kellően támogatja a védelmi tervezési és az interoperabilitási célokat. 2004-ben 6 db nemzeti katonai szabvány jelent meg, 57 db anyagi-technikai szabványt ratifikáltak, és 21-et vettek alkalmazásba. A terület kritikai áttekintése következtében a HVK új szabványosítási és doktrína-fejlesztési koncepciót dolgozott ki, amelyet 2005-ben vezettek be. Az új kezdeményezéstől sem várható gyors siker, hiszen a *HM permanens átszervezése* (2005. április, 2006. augusztus) elvonja a figyelmet a mély szakmai problémáktól.

A magyar haderő gyorsabb integrálása érdekében a Honvédelmi Minisztérium 2003-ban, a nápolyi regionális parancsnoksággal együttműködésben, *új integrációs programot dolgozott ki*. A megújított terv már 2005-re határozta meg a minimális, 2010-re pedig a teljes katonai integráció elérését. *Sikerként könyvelhető el a minimális katonai integráció követelményrendszerének elérése 2005. végén.*

Az új erőfeszítések, a képesség-orientált tervezési rendszer bevezetése eredményeképpen *több integrációs területen látható előrelépések történtek*. Jó úton halad például a légierő technikai integrációja. 2004-ban megtörtént a haderőnemi szervezeti elemek új típusú ellenség-barát felismerő rendszerrel (IFF Mode-IV) történő ellátása, az automatizált légi vezetéshez szükséges eszközök (MASE, ERCS stb.) rendszerbe állítása. A NATO biztonsági beruházási program keretében⁵ folyik a kecskeméti és a pápai repülőterek, valamint a veszprémi légi vezetési központ infrastrukturális fejlesztése, híradó és informatikai hálózatának kiépítése. Zengővár kivételével tervszerűen történik az új háromdimenziós radarok képességsomagjának megvalósítása, megfelelően haladnak a munkálatok Békéscsabán és Bánkúton. A Zengő hiányában viszont egyelőre nem teljesülnek a NATO radar tervében béke- és veszélyeztetett időszakokra előírt teljes körű radarlefedési követelmények. A kormány várhatóan csak 2007-ben dönt a harmadik lokátor helyéről, amely várhatóan a Pécs feletti Tubes heggyre épül. A Gripen program a terveknek megfelelően zajlik, a pilóták, a műszaki szakemberek kiképzése tervszerűen folyik, az első hat gép 2006-ban már megérke-

4 A könnyű lövésszázlóalj doktrína-tervezete 2005-ben készült el. Lásd Kósa Sándor, Ruszin Romulusz, Petrovics Mihály: A Magyar Honvédség könnyű lövésszázlóalj doktrína kidolgozása. Hadtudomány, 2005/2. szám.

5 A NATO a magyar védelmi képességek fejlesztését közel 60 Mrd Ft. (áfa nélkül) biztonsági beruházással támogatja Magyarországon, aminek 0,65%-t (plusz 3 Mrd Ft beruházás-bonyolítási költséget) kell csak az országnak kifizetni. Az 1998–2000 között elfogadott képességsomagok (CP) – az ország akkori „sziget”-jellegéből fakadóan – a vezetés-irányítás, a befogadó nemzeti támogatás és a légvédelem erősítését célozták. Részletesen lásd Halász Péter: A NATO Biztonsági Beruházási Programjának elemei. Új Honvédségi Szemle, 2004. 10. sz.

zett Kecskemétre. 2005-ben megindult a harcászati föld–levegő–föld híradórendszer fejlesztése, amely 2014-ig fejeződik be. Változatlanul gond viszont a repülő csapatoknál a repülési idő, amely még a harci pilóta kategóriákban is alig éri el az előírt NATO-normák felét.

A szárazföldi csapatok 2005-ben 41 nemzetközi gyakorlaton vettek részt külföldön és itthon, amely elsősorban az együttműködési képesség fejlesztését szolgálta. Az integrációt javító logisztikai beszerzések főképpen az NRF feladatokat és a missziós igényeket szolgálták ki. „Vékony szálon” elindult a gépjárművek és az URH rádiók beszerzése, és 2005 nyarán megtörtént az évek óta húzódó tábori híradótender kiírása. A Magyar Honvédség 2004 júliusában véglegesen áttért a NATO szabványoknak megfelelő UTM-rendszerű analóg és digitális térképészeti anyagok használatára. A rövid felsorolásszerű példa is azt mutatja, hogy megfelelő odafigyeléssel, összefogott vezetési-irányítási renddel még a szükségesnél kisebb forrásokkal is lehet jó eredményeket elérni.

Krónikus védelmi költségvetési hiányok

Magyarország nem tudta az ígéreteit teljesíteni a védelmi kiadások terén. A kormány 1997 szeptemberében a NATO felé vállalta, hogy az ország védelmi kiadásainak a GDP-hez viszonyított arányát az 1997. évi 1,44%-ról 2001-re 1,81%-ra növeli. 1999-ben ez a vállalás már 2000-re 1,51%-ra, a 2001–2004 közötti időszakra 1,61%-ra mérséklődött.⁶ A NATO 2002-es prágai csúcsertekezletén Magyarország újra a védelmi kiadások növelését jelentette be: a 2003–2006 között a védelmi költségvetés GDP arányát 1,81%-ról 2,01%-ra tervezte emelni, amelyből 1,81% lett volna a HM részaránya. Ennek megfelelően a 2236/2003. (X. 1.) számú kormányhatározat⁷ 2004-ben a GDP 1,71%, 2005-ben az 1,76%, 2006-tól 1,81%-nak megfelelő katonai költségvetéssel számolt. *A NATO tagság kezdetén a védelmi költségvetés növekedése még dinamikus volt (1999-ben 1,65%, 2000-ben 1,72%, 2001-ben 1,83%, 2002-ben 1,67%), később a ráfordítások folyamatosan csökkentek (2003-ban 1,69%, 2004-ben 1,53%, 2005-ben 1,28%, 2006-ban 1,17%). A 2005. évi 281 Mrd Ft-os költségvetéssel azonban a védelmi büdzsé visszazuhan az 1997. évi szint alá, amikor először ígérte meg a kormány a NATO-nak a védelmi kiadások növelését. A költségvetési prognózisok bizonytalansága miatt a haderőtervek, a NATO fejlesztési vállalások nem bizonyultak időtállóknak, és a hosszú távú erőforrás- és költségtervezésben folyamatosan kezelhetetlen finanszírozási nehézséget jelentettek.*

A 2000-ben megkezdett haderő-átalakításhoz a kormány még növekvő forrásokat adott (2000-ben a védelmi költségvetés 226, 9 Mrd Ft, 2001-ben 272, 4 Mrd Ft, 2002-ben 279, 6 Mrd Ft volt), de a szövetségi követelmények teljesítéséhez ez messze nem volt elegendő. A 2004–2013-as alaptervet a közel egyharmados költségvetési

6 2183/1999. (VII. 23) Korm. határozat a NATO 1999. évi védelmi tervezési kérdőívére adandó magyar válaszról, a 2001–2006. közötti időszakra szóló NATO haderő-fejlesztési javaslatokkal kapcsolatos magyar álláspontokról, valamint a honvédelmet érintő egyes kérdésekről.

7 2236/2003. (X. 1.) Korm. határozat a Magyar Honvédség 2004–2013 közötti időszakra vonatkozó átalakításának és új szervezeti struktúrájának kialakításáról.

megvonás borította fel, annak ellenére, hogy a terv már bizonyos finanszírozási kockázatok miatt (forrás-túlterheltség a tervidőszak elején, a létszámcsökkentések „nyeresége”, a felszabaduló ingatlanokból és inkurrenciából befolyó bevételek visszaforgathatósága) tartalékokkal is számolt. A védelmi kiadások radikális visszavágása következtében a gördített 2005–2014 évi tízéves terv is nagyfokú kockázatokat rejtget, különösen a 2006–2008 évek jelentős forráshiánya következtében.

□ A haderő működtetése és fejlesztése az elmúlt időszakban *állandó egyensúlyozást* igényelt a Honvédelmi Minisztérium részéről a tervezett feladatok és a rendelkezésre álló források, a személyi, működési és felhalmozási kiadások, valamint a nemzetközi és a hazai feladatok között. *A feladatok és források közötti egyensúlyt a tárca általában a haderőtervek gyors módosításával érte el, aminek következtében a fejlesztési tervek instabillá váltak.* Bár a haderőreform finanszírozása a 2000–2004 évi időszakban emelkedő volt, mégis 2002-ben jelentősen vissza kellett lépni a NATO-vállalásoktól. A költségvetés 2004. évtől kezdődő újbóli csökkentése, a védelmi kiadások GDP arányos támogatásának megszüntetése *ismét alapjaiban változtatta meg a képességfejlesztés tervezett menetét.* A költségvetési támogatásban bekövetkezett hirtelen „fordulatot” jól mutatja, hogy a NATO 2004. évi védelmi tervezési kérdőívére (DPQ) az év közepén adott nemzeti válaszok még illeszkedtek a tízéves terv feladataihoz, 2005 februárjában viszont már el kellett végezni a DPQ válaszok korrekcióját. Az egyensúly helyreállítása megint haderő- és képesség-csökkentéssel valósult meg. 2006. őszén az új honvédelmi kormányzat – a tízéves gördülő tervezés részeként – szintén áttekinti a NATO vállalásokat, és várhatóan további visszalépésekkel fogja áthidalni a kötelezettségek és a költségvetési lehetőségek közötti rést.

□ A haderő-átalakítások finanszírozásának *másik kényes pontja* a HM költségvetési fejezeten belüli fő kiadáscsoportok (személyi kiadások, működési kiadások, felhalmozási kiadások) közötti 40–30–30%-os deklarált egyensúly fenntartása. Nem lehet tudni, hogy ennek a régi arányfelosztási elvnek mi az oka, talán az a törekvés, hogy a beruházásokra minél több forrás jusson. Mindenesetre a rendszerváltozás után a mindenkorai HM vezetés nem az abszolút költségvetés-emelésre, hanem a megadott támogatáson belüli relatív költségvetés „maximalizálásra” törekedett. A cél elérése *üdvöztető módszerének elsősorban létszámcsökkentést tartották,* mintha a költségvetés egyéb területein (a fejlesztést leszámítva) nem lehetett volna pénzt megtakarítani. *A koncepció megalapozatlanságát szemlélteti,* hogy bár a hadsereg létszáma 2002 és 2006. április között 36%-kal (5350 fővel) csökkent,⁸ a bérfejlesztések, a megnövelt külföldi szerepvállalás és a létszámleépítések egyszeri többlete (ez négy év alatt 15,8 Mrd Ft-ot tett ki) miatt, a személyi kiadások és juttatások több mint 16%-kal növekedtek. A hadsereg „karcsúsítása” ellenére a tárca költség struktúrájában a személyi kiadások aránya lényegesen nem változott, folyamatosan 41,1–46,5% közötti sávban mozgott.

Az átszervezési hullámok sohasem jutottak el a minőségi humán erőforrás-gazdálkodásig (bár voltak rá törekvések), emiatt a hivatásos állomány belső arányai

8 Fapál László (Szerk): A honvédelem négy éve 2002–2006. HM Zrínyi Kht. 2006.

(tiszt-tiszthelyettes; főváros-vidék, hivatásos-szerződéses stb.) lényegesen nem változtak, sőt tovább romlottak. *Kísért a múlt, hiszen most is, amikor kevés a pénz, a szerződéses állomány létszámát csökkentik, mint régen a sorkatonákét, az állományarányok javításának nehéz feladatai helyett.* A személyi kiadásokon belüli racionalizálást elsősorban azért kellene elvégezni, hogy további forrásokat lehessen a bér, bér jellegű kiadásokra átcsoportosítani. Az önkéntes haderő viszonyai között sokkal fontosabb feladat a személyi állomány illetményének és juttatásainak fejlesztése, mint a sorkötelelességen alapuló haderőben. A személyi kiadások 40% körüli „makacs” beállása azt is jelzi, hogy e kiadáscsoport összköltségvetésen belüli arányának vannak megspórolhatatlan, standard elemei.

A kiadások 30%-ának működés-fenntartásra tervezett célkitűzése *hasznosnak bizonyult*, és sokat segített a honvédségben uralkodó általános szegénység csökkentésében. A nominálértékben növekvő költségvetés mérsékelte a logisztikai-fenntartási szakterület krónikus forráshiányát, a készletek felélése lelassult, a hiány nem növekedett. A haderőreformmal járó felesleges anyagok és eszközök kivonásával relatíve javult a hadrafoghatóság azon „puha” területeken (szárazföldi harci-technikai eszközök, gépjárművek, szaktechnikai eszközök), ahol az eszközök számának csökkentése miatt válogatni lehetett a készletekben. Viszont azon technikai eszköz-kategóriáknál, ahol az üzemképességet, a javítást, a hadrafoghatóság biztosítását csak valós ráfordításokkal lehetett biztosítani, nem sikerült számottevő fejlődést elérni. Különösen a repülőeszközök (vadászgépek, helikopterek, kiképzési repülőgépek) működőképességének fenntartása jelentett állandó problémát, mert ezen a területen megoldást csak a középtávú tervezés, a javítókapacitások megléte és a szükséges költségvetés együttesen jelenthet.

A relatíve magasabb költségvetési forráshányaddal azért nem lehetett jobb eredményeket elérni, mert a logisztikai és fenntartási terület is számos terven kívüli feladatot kapott, és éppen úgy „elszenvedője” volt az előirányzat-módosításoknak és megvonásoknak, mint a védelmi költségvetés egésze. A logisztikai költségvetésből finanszírozzák a Gripen vadászgép bérlet törlesztéseit, és fedezik a haderő-átalakítás során felmerülő – általában nehezen tervezhető – költségek jelentős részét is (anyag-technikai eszközök bevonása, személyi szállítások, őrzés-védelmi feladatok stb.). Az ellátási-fenntartási költségeket terhelik a költségvetési körön kívülre szervezett feladatok, gazdasági tevékenységek is, amelyek a 2000-es haderőreformtól kezdve folyamatosan bővültek. Mindezek azt eredményezték, hogy a tárca az üzemeltetés és fenntartás kiadási arányát sem tudta 30%-on belül tartani.

Mivel mind a személyi, mind a működési-fenntartási kiadások „túlterjeszkedtek” a 40, illetve 30%-os „ideál” arányokon, *a költségvetési csökkentés legnagyobb vesztese mindig a felhalmozási kiadások lettek.* Bár csökkentek a beruházásokra fordítható keretek, az infrastrukturális fejlesztések (laktanya-rekonstrukció, lakásépítés, lakástámogatás, katonai védelmi beruházások) a lehetőségeknek megfelelően folytatódtak. Az ingatlan-értékesítésekből befolyt bevételeket a HM – helyesen – az infrastrukturális szakterületre forgatta vissza. *A haditechnikai beszerzésekre viszont nem maradt már elegendő pénz, pedig e nélkül a NATO által szorgalmazott képességfejlesztést nem lehet elérni.* Az elmúlt három évben a haditechnikai fejlesztésekre – bár mindig célként szerepelt – sohasem sikerült 11%-nál többet fordítani, és 2006-ben is ez az arány várhatóan 9% körül alakul. A megkurtított fejlesztési források mindig megváltoztatták a koncepció-

kat, felborították a tervek egyensúlyát, törekennyé tették a programok konzisztenciáját. A védelmi felülvizsgálati 10 éves alaptervben (2004–2013) például a költségvetési megvonások alapjaiban rengették meg a könnyű lövész koncepciót. Mivel forráshiány miatt törölni kellett a tervből az új könnyű gyalogsági harcjárművek vásárlását, 2005-ben kényszerből indult el a BTR harcjárművek modernizációja 9 Mrd Ft-os összegben. A tervezett könnyű tüzérségi eszközök (105 mm-es tarack, aknavetők) beszerzését határozatlan időre kitolták, így kiképzési céllal vissza kellett állítani a korábban kivont tüzérségi eszközöket (lövegek, aknavetők). A helikopter modernizáció még 12 Mrd Ft értékben szerepelt a 2005–2007 évi tervekben, a tovább gördített terv viszont már nem tartalmazza ezt a feladatot. De nemcsak a harci technika akvizícióját, hanem más technikai eszközök beszerzéseit is vissza kellett vágni. Bár a haderőtervezés már 2009-től komoly fejlesztési forrásokkal számol (22%), nagy fegyverrendszerek beszerzése (Gripen kivételével) mégsem „fér” bele a hosszú távú tervekbe. Ráadásul mindez egy új feszültséget is generál a beszerzések területén, mert az e célra fordítható források jelentős hányadát elviszi a Gripen-program, a többi forrást pedig a folyamatban lévő beszerzési nagyprogramokra (gépjármű, híradó, ABV stb.) kell fordítani. *Nagyon takarékoskodni kell ahhoz, hogy a kisebb projektekre is maradjon pénz.*

□ A haderő finanszírozásának harmadik kényes egyensúlyi pontját a hazai és nemzetközi kötelezettségekre fordított költségek aránya képezi. Ahogyan az ország nyitott a NATO, EU és nemzetközi feladatok irányába, úgy nőtt a költségvetésen belül a külföldi szerepvállalásra felhasznált költségek aránya. Amíg 2000-ben a honvédelmi tárca a védelmi költségvetés 8,7%-át költötte nemzetközi célokra, ez az arány 2004-ben 12,5% volt.⁹ A restriktív költségvetési viszonyok között a HM-nek mindig nagy dilemmája volt, hogy mennyit fordítson külföldi feladatokra, vállaljon-e év közben új missziós feladatot. Sajnos a magyarországi kormányzati gyakorlatban ez idáig nem (vagy csak részben) kompenzálták a békefenntartásokra fordított pluszkiadásokat, ezért a pénzt általában mindig a HM költségvetés más célra tervezett előirányzataiból vonták el. Pedig azzal számolni kell, hogy a külföldi feladatok kiadási aránya a jövőben várhatóan tovább fog nőni. Magyarország egymás után része lesz különböző NATO (és EU) képesség-fejlesztési projekteknek, 2006-tól tagja a NATO AWACS rendszernek. Folyamatosan részt vesz a NATO reagáló erőiben (NRF), 2007 végétől hozzájárul az EU harccsoportok (EU BG) tevékenységéhez. 2006 októbertől Magyarország két évig tartományi újjáépítési csoportot fog működtetni Afganisztánban.

Ezeket a feladatokat ugyanúgy *nemzetileg kell finanszírozni, mint ahogyan évente befizetjük a NATO „klubtagsági” díjat.* A hadsereg expedíciós jellegének erősödése nemzetköziesíti a szolgálati élet valamennyi területét, a kiképzéseket, a szolgálati viszonyokat, a felszerelést és fegyverzetet, a vezetést és az irányítást. Mindezen követelményeknek csak nagyobb költségvetéssel lehet megfelelni. *Magyarország az elmúlt években a védelmi kiadásokra jóval kevesebbet költött, mint a szövetségi átlag.*¹⁰

9 Meg kell jegyezni, hogy az ilyen típusú számításoknak jelentős hibaszázaléka lehet, mert a HM költségvetés tervezése és nyilvántartása megnehezíti a szofisztikált, NATO szempontú elemzési és számítási módokat.

10 The Military Balance 2004–2005. The International Institute for Strategic Studies. Oxford University Press. London 2004.

A NATO védelmi kiadások átlaga 2004-ben 2,58 GDP % volt, az európai országokat illetően pedig 1,81%. Jó volt tehát az a stratégiai cél, hogy a hadsereg kiadásait fokozatosan növeljük 1,81%-ra, és hosszú távon tartsuk ezen a szinten. A 2005 évi „teljesítménnyel” az ország a 22. helyen áll, és csak Belgiumot (1,21%), Kanadát (1,09%), Litvániát (1, 23%) és Spanyolországot (1,2%) „előzzük” meg. Az egy főre jutó katonai kiadások azonban ezen országokban is magasabbak. A védelmi költségvetés alacsony szintje miatt a teljes működésre (total operating) fordított kiadások a költségvetés nagy részét felemésztették. A fejlesztési megtakarítási lehetőségeket tovább nehezítette 2006-tól, a jogszabállyal bevezetett fejezeti kezelésű államháztartási tartalékképzési kötelezettség. A tárca – minden erőfeszítése ellenére – az alacsony védelmi költségvetésből extrém létszámcsökkentésekkel, fenntartási- és működési költség-megvonásokkal jelentős fejlesztési-beruházási forrásokat nem tudott nyerni. Bizonyítottak tekinthető, hogy egy védelemgazdasági reform több megtakarítást hozott volna a büdzsének, mint a hirtelen elhatározásokból fakadó haderő-leépítések.

Sikeres békefenntartás

A magyar NATO teljesítmény legsikeresebb területének a műveleti részvétel tekinthető. A honvédségi transzformáció komoly eredménye, hogy a missziós tevékenység napjainkra már beépült a hadsereg mindennapjaiba, sőt a katonai pályaválasztás egyik fontos motivációs tényezőjévé vált. NATO tagságunk alatt a békeműveletekkel kapcsolatos politikai gondolkodás, a jogalkotás, a társadalmi közmegítélés és a katonai gondolkodás pozitívan változott. A fejlődés azonban nem volt töretlen. A NATO területen kívüli alkalmazásának politikája körül az elmúlt években (például az iraki szerepvállaláskor) éles politikai viták folytak, a jogszabályok, belső szabályzások misszió „pártisága” lassan javul. A külföldi feladatvállalások (különösen a kockázatosabbak) még ma sem élveznek mindig teljes politikai konszenzust és szakmai támogatást. Pedig a Magyar Honvédség feladatainak nemzetközi irányba történő eltolódása megállíthatatlanul haladt előre. A 2002–2003. évi védelmi felülvizsgálat már nemcsak általában fogalmazta meg a szövetségi és nemzetközi feladatokhoz való hozzájárulást, hanem két zászlóaljnyi erővel való békefenntartási részvételt írt elő. Az eredeti ambíciószint 2006-ig 1200 fő (2004-ben már közel volt ehhez a szinthez), 2010-től 1600 fő egyidejű külföldi műveleti részvételét célozta meg. A költségvetési restriktciók miatt a kormány ezt az ambíciószintet 2004 júniusában 1000 főre csökkentette, és az első alkalommal kitűzött cél elérését 2014-re tolta el.

1999 óta Magyarország valamennyi fontos NATO békefenntartó műveletben és humanitárius misszióban részt vett. Taggá válásunkat követően a NATO-missziók meghatározó jelentőségűvé váltak az MH össz-békeműveleteiben. 2006 szeptemberében 990 magyar katona állomásozott külföldön, amelyből 770 fő (78%) szolgált NATO-misszióban. A NATO műveleti jelenlétünk elsősorban a Balkánra koncentrálódik (a KFOR csapat hozzájárulásokon kívül valamennyi NATO parancsnokságon /Pristina, Szarajevó, Szkopje, Tirana/ szolgálnak magyar tisztek és tiszthelyettesek), ahol a békefenntartó erők 38%-a szolgál. Az iraki misszióból történő visszatérés után a NATO területen kívüli csapat hozzájárulásunk már csak Afganisztánban maradt.

A változó missziós jelenlét újra felveti a kérdést, *hogyan lehetne a magyar békefenntartói jelenlétet – lehetőségeinknek és képességeinknek megfelelően – dinamizálni, az elért eredményeket fenntartani.* Nem vitatható ugyanis, hogy az elmúlt időszakban tett vállalásainkkal (Irak, Afganisztán, iraki kiképzési művelet, PRT) Magyarország NATO-beli megítélése javult, a gyengéből a közepes felé tartott. 2004 közepén a magyar műveleti hozzájárulás a tagországok között a 6–7. helyen állt a szárazföldi haderő százalékos nagyságában kifejezve. Néhány felajánlást (az afgán könnyű gyalogszázad, lövészs század az iraki kiképző bázis őrzésére, még ha ez utóbbi nem is valósult meg, vagy a tartományi újjáépítő csoport) *nemcsak nagyságrendben, hanem időben is jókor tette meg* a kormányzat, ráadásul a vállalt feladatok nehezebbek és igényesebbek voltak. A korábbi hozzájárulási szint elérése, vagy meghaladása felveti azon politikai problémák megválaszolásának szükségességét, amelyek eddig nyíltan vagy latens módon végigkísérték a magyar békefenntartási döntéshozatalt: *a magyar csapatok regionálisan vagy globálisan, harci vagy biztosítási/kiszolgálási feladatokra legyenek-e alkalmazva?* Bár a biztonság- és védelempolitikai dokumentumok egyértelműen fogalmaznak erről, a konkrét felajánlásokat tekintve mindig politikai hezitálások előzték meg arra vonatkozóan, hogy mennyire biztonságos a feladat, és hol kell végrehajtani. *A magyar hozzájárulások eddig szűk tartományban mozogtak*, ha figyelembe vesszük, hogy a béketámogatáshoz a békefenntartási, békekikényszerítési, konfliktus-megelőzési, békeépítési és humanitárius feladatok széles spektruma tartozik.

A Magyar Honvédség ez idáig a konfliktus-megelőzési (megfigyelés, szétválasztás, átalakítás támogatása, fegyverzetellenőrzés) és békefenntartási tevékenység (őrzés-védelmi, logisztikai) különböző formáit, valamint a humanitáriusi feladatokat gyakorolta. *A legveszélyesebb misszió ez idáig Irakban volt*, ahol a funkció békefenntartási jellegű volt, de maga a feladat végrehajtása ellenséges környezetben történt. A művelet veszélyességről szóló politikai és társadalmi viták rendkívül hevesek voltak, különösen a 2004. júniusi veszteség után. A kormány a legújabb afganisztáni vállalásnál már hangsúlyozta, hogy *a PRT működtetése Baghlan tartományban a kabuli feladatnál nagyobb biztonsági kockázatot jelent.* Mindezek ellenére ezek a békefenntartási feladatok nem „high end”, nagy intenzitású katonai feladatokat jelentettek. Háborús katonai műveletek határán lévő feladatvállalás (békekikényszerítés, antiterrorista műveletek) eddig még szóba sem kerülhetett. Pedig előbb-utóbb Magyarországnak ezzel a kihívással is szembe kell néznie, hiszen Közép és Kelet Európában már több ország ajánlott fel katonai erőt (különleges műveleti csoportokat) harci feladatokra.

Egyre aktuálisabbá válik annak elvi alapokon történő eldöntése is, hogy a magyar külpolitika *milyen körzetekben-régiókban gondolja a magyar haderő alkalmazását a NATO „out-of-area” és NRF doktrínája keretén belül.* Bár a nemzeti biztonsági stratégia „földrajzi korlátozás nélküli”, a szövetségi missziók „teljes spektrumában” végzendő feladatvállalásról beszél, a haderő-fejlesztés és a felajánlások eddigi tapasztalatai nem éppen az expedíciós hadviselés irányába való elmozdulásról tanúskodtak. A 2006–2010. évi kormányprogram viszont már egyértelműen „globális” alkalmazásról, *expedíciós haderő megteremtéséről* beszél. Ennek eléréséhez azonban tovább kell fokozni azokat az erőfeszítéseket, amelyek a statikus, területvédelmi, bürokratikus szabályozású hadseregből egy mobil, bevethető, művelet-orientált haderő létrehozását célozták meg. Az elmúlt években sok változás történt, de nem elegendő. A békefenntartás

2004-ben már jogilag kötelező feladattá vált, de ma még mindig széles körben működnek az önkéntességet előtérbe helyező pályázati rendszerek. Bár a csapat hozzájárulások egyre inkább egy-egy katonai szervezetre épülnek, a béke és a missziós szabályozás (ha van ilyen) eltérése változatlanul alkalmi (virtuális) szervezetek létrehozását igényli. A missziók nemzeti önellátásra épülő logisztikai rendszere valóságosan nemzetközivé vált, ugyanakkor forráshiányok, beszerzési késedelmek, bürokratizált szabályozások nehezítik a végrehajtást. A külföldi missziók itthonról történő támogatása bonyolult, centralizált, nem a helyi parancsnokok munkáját segíti. Amíg a műveletekben való részvétel nem lesz a katonai karrier része, nem lehet számítani jelentős szemléleti javulásra. Bár a tárca sokat tesz annak érdekében, hogy a missziókban szolgálók mindenképp a lehető legjobbat kapják, további erőfeszítések kellenek annak érdekében, hogy a honvédségnél is a nemzetközi standardok legyenek általánosak.

A hazai békeművelési stratégiát *át kell gondolni a NATO fejlődése szempontjából* is. Hiszen még akkor sem könnyű jó, bátor és igényes vállalatot tenni, amikor rendelkezünk alkalmazható képességekkel. A proaktív képesség-fejlesztéshez hozzátartozik a szövetségi békeműveletek fejlődési tendenciájának ismerete is. A NATO-műveletek jelenlegi nehézségei (politikai-gazdasági nehézségek, definiálatlan cél-állapotok, képesség-hiányok, biztonsági problémák) feszegetik a tisztán katonai alapú békefenntartás kereteit, és egy komplex, civil-katonai keretekre épülő, új válságkezelési stratégia kialakítását sürgetik. A szövetségi gondolkodásban a békeműveletek súlypontja egyre inkább a „post-conflict” típusú stabilizációs feladatok irányába tolódik el, ami nem zárja ki a katonai erő „nyers” alkalmazását sem. A NATO többfunkciós, rugalmas, teljes spektrumú műveletek megvívására alkalmas, civil és nemzetközi szervezetekkel együttműködni képes parancsnoksági és csapatstruktúra kiépítését szorgalmazza. Magyarország érdeke, hogy a hagyományos művelési képességek fejlesztése mellett illeszkedjen a formálódó új békeművelési stratégiához is.

Riga katonai témakörei

A fenti összefüggések miatt nagyon fontos, hogy milyen döntéseket fog hozni a NATO a 2006. november 28–29-ei rigai legfelső szintű értekezleten, amely várhatóan transzformációs csúcsként fog bevonulni a Szövetség történetébe. Az állam- és kormányfői NATO értekezlet munkajellegét mutatja, hogy a 26-os tagsági formáción kívül más tanácskozás, konzultáció nem lesz, így az állam- és kormányfők nem találkoznak sem az Euro-atlanti Partnerségi Tanács tagjaival, sem a Mediterrán Párbeszéd vezetőivel. De nem ülésezik a NATO–Orosz Tanács és a NATO–Ukrán Bizottság sem. Az előzetes hírek szerint a NATO legfőbb döntéshozó szerve legalább egy tucat kérdést fog megvitatni, de a fókusz, a politikailag hatékonyabban működő NATO-ra, a különböző politikai aspirációk harmonizációjára és a katonai képességek fejlesztésére fog helyeződni.

Katonai szempontból a rigai csúcstalálkozó várhatóan elfogadja a szövetség új művelési ambíciószintjét, valószínű ünnepélyesen deklarálja a NATO reagáló erők (NRF) teljes művelési képességeinek elérését, és megvitatja a NATO különleges művelési erők (SOF) létrehozásával kapcsolatos politikai és katonai kérdéseket. Szóba kerülhet a rakétavédelem, a Szövetség stratégiai légi-szállító képessége, valamint a NATO új kiképzési kez-

deményezése. A legfelsőbb fórum megvitatja a NATO békeműveletekkel kapcsolatos teendőket is.

A rigai „transzformációs csomag” egyik legérdekesebb témája minden bizonnyal a Szövetség új műveleti ambíciószintjének (*Level of Ambition (LoA) megvitatása és jóváhagyása* lesz. Az új képességszint kialakítása már a 2005. decemberben jóváhagyott átfogó politikai irányelvekkel (*Comprehensive Political Guidance, CPG*) megkezdődött, amely aztán a miniszteri irányelvekben (*Ministerial Guidance 2006*) konkretizálódott. A miniszteri irányelvek a Szövetségben alapokmáynak számít, hiszen ennek alapján folyik a katonai –stratégiai koncepciók, tervezési alapvetések kidolgozása, a haderő nagyságának megállapítása, a válságkezelésre kijelölt erők „beazonosítása”, a hosszú távú fegyverzeti-haditechnikai tervezés, valamint a tervezési ciklus végére elérendő katonai képességek vizionálása.

NATO műveleti ambíciószintjének meghatározása a haderő- és képességtervezés kiindulási alapja. Az ambíciószint rögzítése több (NATO) tervezési ciklusra bontva határozza meg a tagállamok fejlesztési célkitűzéseit, illetve a védelmi erőforrások elosztását. Úgy tűnik, a tagállamok egyetértenek abban, hogy *a jövőben a NATO műveleti ambíciószintje két nagy (Major Joint Operations, MJO) és hat kisebb (Smaller Joint Operations, SJO) összhaderőnemi művelet egyidejű megvívása legyen.*¹¹ Az MJO általánosan elfogadott definíciója szerint hadtest méretű műveletet jelöl. Összetétele az adott misszió jellegétől függ, ezért az erők összetétele, haderőnemi aránya a legtöbb esetben eltérő képet mutat. Az SJO méretére és jellegére nincs általánosan elfogadott értelmezés, általában hadosztály és dandár nagyságú műveleteket jelölnek. A szövetségi tervezés kettő hadosztály, kettő dandár szintű művelettel, továbbá egy-egy légi és tengeri művelet végrehajtására alkalmas képesség kialakításával számol. Egyetértés van viszont abban, hogy a hat SJO összességében nem lehet nagyobb három MJO erőigénynél.

Az új ambíciószint mindkét műveleti típustól „elvárja”, hogy a NATO képes legyen legalább az operációk felét (egy MJO, három SJO) stratégiai távolságban (15 ezer kilométer), a befogadó nemzeti támogatás (infrastruktúra) teljes hiányában és szélsőséges éghajlati viszonyok között végrehajtani. Az MJO-nál is nagyobb 5. cikkely szerinti műveletnél, illetve a „szomszédos” térségekben (5000 km-en belül) végrehajtandó SJO operációknál a NATO-erők a tagállamokban, partner és együttműködő országokban meglévő infrastruktúrára támaszkodnak. Az ambíciószint változása, módosulása fontos lépés a NATO globális expedíciós katonai potenciállal rendelkező nemzetközi szervezetté válása felé.

Szintén a NATO globális alkalmazását szolgálja a NATO reagáló erők (NRF) koncepció beteljesedése, a teljes műveleti képesség minél előbbi elérése. A 2003-as évben elért kezdeti műveleti képesség óta az NRF erőit több alkalommal alkalmazták már humanitárius és támogató műveletekben, és eredményesen zárult a 2006. júniusi Steadfast Jaguar képesség-bemutató gyakorlat is Cape Verde-ben. Az NRF ma már egy 25 ezer fős összhaderőnemi csapatsoportosítás, szárazföldi, repülő, haditengerészeti és különleges műveleti erő-komponensekkel. A reagáló erőt az Észak-atlanti

11 Lásd CSIS Transatlantic Security Notes and Comments. May 2006. Volume 1, Issue 2. www.csis.org.

Tanács (NAC) öt napon belül képes bevetni, és harminc napig alkalmazni logisztikai utánpótlás nélkül. A többnemzeti erők parancsnokságát a NATO és nemzeti parancsnokságok hat hónapos rotációval biztosítják, a csapatfelajánlásokat a NATO-tagországok és a partner államok ajánlják fel.

Mindezek ellenére a gyorsreagáló erő hosszú távú fenntarthatósága – az eltérő nemzeti véleménykülönbségek miatt – *több problémával* terhelt. A viták az NRF alkalmazása (telepítése) és finanszírozása körül jelennek meg leginkább. Egyes nemzetek a reagáló erők aktívabb alkalmazását szeretnék (például humanitárius műveletekben is), mások azt tartják, hogy az NRF nem lehet „mentőkocsi” (ambulance), elsődlegesen katonai válságkezelésre kell alkalmazni. Több ország ellenzi a reagáló erők tartalék vagy hiányfeltöltő erőként való felhasználását. Az NRF erők eddigi alkalmazása feszegeti a Szövetség finanszírozási rendszerét is (alapvető pénzügyi elv: a költségeket ott kell fizetni, ahol keletkeznek), és állandó konzultáció van arról, hogyan lehetne a NATO műveleti stratégiai parancsnokának (SACEUR) mozgásterét pénzügyi szempontból növelni. További gondot jelent az NRF féléves váltások rotációinak csapat-feltöltése. Bár az NRF-7 feltöltése alapvetően megoldódott, az NRF 8–10 váltások kiállításában még komoly hiányosságok vannak. Ugyanakkor valamennyi nemzet elismeri az NRF *transzformációs hajtóerő jellegét, pozitív szerepét az interoperabilitás fejlesztésében* nemcsak az amerikaiak és az európaiak között, hanem a nagy európai és a kisebb európai hadseregek, valamint a NATO-tagországok és a Pfp partnerországok között. Ezért remény van arra, hogy a rigai csúcson a tagországok meg tudnak állapodni, és tovább fejlődik az NRF alkalmazásának elmélete és gyakorlata.

A rigai „transzformációs étlapon” várhatóan napirendre kerül a NATO *különleges műveleti erők* (SOF) létrehozásának problémaköre is. A terrorizmus elleni „hosszú háborúban” az Egyesült Államok növekvő szerepet és jelentőséget tulajdonít a különleges erőknek, ezért keretnemzet (framework nation) szerepet vállalna egy NATO SOF parancsnokság felállításában. A kezdeményezést Hollandiával, Norvégiával és Lengyelországgal együtt indította el 2006 tavaszán. Ma már a NATO-tagországok többsége rendelkezik (vagy felállítás alatt van) különleges erőkkel, ezért azok felkészítése, felszerelése, alkalmazása az eddigieknél nagyobb koordinációt igényel.

Az NRF-el kapcsolatos képességfejlesztő munka részeként már a SHAPE-nél 2005-ben felállítottak egy SOF sejtet (4 fő), és a Műveleti Stratégiai Parancsnokság (ACO) kezdeményezte egy JFC szintű különleges parancsnokság létrehozását. Az ISAF fokozatos kiterjesztésével Afganisztánban a NATO vezette erők egyre inkább rákényszerülnek az SOF erők alkalmazására. Mivel az ISAF vezetésében 2007-től áttérnek a vegyes szerkezetű parancsnoksági rendszerre (composit command), egyes – korábban az Operation Enduring Freedom művelethez tartozó – különleges műveleti feladatok *átkerülhetnek* a NATO vezetésű parancsnoksághoz. A dél-afganisztáni, majd a kelet-afganisztáni műveleti kiterjesztés során az agresszív fellépésnek még a látszatát is elkerülő NATO-erők egyre inkább kénytelenek lesznek az SOF eszköztárhoz fordulni. A különleges erők koordinációját jelenleg az ISAF-en belül egy mintegy 40 fős SOF szekció látja el brit vezetés mellett. A jövőben ezek a feladatok egyre bonyolultabbak lesznek, hiszen foglalkozni kell a határon átnyúló műveletek jogi kérdéseivel, a nemzeti korlátozások feloldásával, a harccsoportok ellátásával,

a légi mozgékonyaság kérdéseivel, valamint az egységes kommunikációval. Ezért az SOF erők saját vezetési-irányítási rendszerének kiépítése egyre sürgetőbb követelmény, ahogyan ezt az NRF SOF komponens gyakorlati tapasztalatok mutatják. Figyelembe véve, hogy a nemzeteknek általában egy SOF képessége van, a jogrend eltérő, a politikai döntéshozatal különböző, a nemzeti „bevetetőségi” szabályok mások, ezért a *jövőbeni alkalmazás szempontjából fontos lenne egy szövetségi koncepció, „doktrína” megalkotása*, amire Riga nagy eséllyel „pályázhat”.

A lett fővárosban *más katonai kérdések* is napirendre kerülhetnek, bár a végső tematika csak az utolsó „pillanatokban” alakul ki. Az észak-koreai atomkísérlet a közelmúltban várhatóan felerősíti a *szövetségi rakétavédelem* megtárgyalásának igényét. A NATO stratégiai értékelések szerint az elmúlt évtized egyik legveszélyesebb biztonsági problémáját a tömegpusztító eszközök, valamint a hordozóeszközök egyre fenyegetőbb elterjedése jelenti. A 2002-es prágai csúcson megrendelt rakétavédelmi megvalósíthatósági tanulmányt (MDFS) az illetékes szövetségi hatóságok elkészítették, és most válasz kell adni „a hogyan tovább” kérdésére. A tanulmány egy olyan NATO rakétavédelmi rendszer kiépítését vizionálja, amely biztosítja a Szövetség területe, erői és lakossági központjai ellen irányuló (irányulható) rakétafenyegetéssel szembeni védekezés technikai feltételeit.

A 21. századi új kihívások és fenyegetések miatt a Szövetségben is előtérbe kerültek az *expedíciós képességek* kiépítésének követelményei. E követelmény-rendszernek fontos része lesz az önálló stratégiai szállítóképesség létrehozása, amely egy C17-es légiflotta megteremtését célozza. Hasonlóképpen szóba kerülhet a tágabb Közel-Keletet és Afrikát érintő *biztonsági együttműködési központ* létrehozásának javaslata, amely a NATO kiképzési szerepvállalásának adna újabb lendületet ezekben a régiókban.

A NATO-csúcson a tagországi vezetők áttekintik a *szövetségi műveletek helyzetét, a közeljövő kilátásait és feladatait is*. Várható, hogy *Afganisztánban tovább folyik az ISAF művelet kiterjesztése* az ország keleti részére, amely további katonai erőt és civil stabilizációs képességet igényel a nemzetektől. Fontos lenne az afgán haderő (ANA) felszerelésének és kiképzésének erőteljesebb támogatása. Mivel a helyzet normalizálása pusztán katonai eszközökkel nem valósítható meg, az újjáépítést mindenütt végezni kell, ahol a biztonsági helyzet ezt megengedi. A csúcstalálkozón valószínűleg *egyetértés* lesz abban, hogy az ún. Összehangolt Tervezés és Cselekvés (CPA) koncepciót először *Afganisztánban* próbálják ki, és megpróbálják az afgán hatóságok, az ENSZ, az Európai Unió, a NATO, a különböző nemzetközi szervezetek és NGO-k munkáját összehangolni.

Koszovót illetően valószínűleg meg lesz az *egység a robosztus NATO katonai jelenlét fenntartásának*. Ugyanakkor a Szövetségnek fel kell készülni a tartományban várható problémák kezelésére, amely az ott lévő erők elhelyezkedésének módosítását is magával vonhatja. A NATO-nak a jövőben szerepet kell vállalni a koszovói biztonsági erők kiképzésében, felkészítésében. A *darfuri missziót* illetően folytatás várható, hiszen az Afrikai Unió meghosszabbította az AMIS misszió mandátumát 2006. december 31-ig. Ha a jövőben az ENSZ átvinné ezt a műveletet, akkor a világszervezet erőinek igen erős mandátummal kell rendelkeznie, hogy eséllyel vegyék fel a harcot a problémák megoldásában.

A NATO rigai csúcstalálkozója tehát *további kihívásokat jelent* a Magyar Honvédségnek a szövetségi követelmények teljesítésében, a vállalások megvalósításában. Magyarország ugyanakkor relatíve jó helyzetben van, hiszen a legfőbb döntéshozó szerv nem érint olyan témákat, amely nehéz helyzetbe hozná az országot. A NATO ambíciószintjének megváltozása lehetőséget ad hazánknak, hogy különösebb veszteségek nélkül (hivatkozással a szövetségi módosításokra) korrigálja korábbi vállalásait, és olyan nemzeti ambíciókat fogalmazzon meg, amelyeket tartósan finanszírozni is tud. A NATO reagáló erőiben az MH a második rotációtól kezdve részt vesz, és megfelelő tervvel rendelkezik az elkövetkező évekre is. Az NRF Magyarország vonatkozásában sikeresen működik, a kijelölt erők felkészítésére, felszerelésére ez idáig sikerült forrást találni, és a képességfejlesztést, a szakosodást és a felajánlásokat a katonai vezetés egyensúlyban tudta tartani. Az SOF képesség kiépítése a védelmi felülvizsgálat óta folyik, és 2005-től valós lendületet kapott. Ez év végéig a szolnoki 34. Bercsényi László különleges művelti zászlóalj első százada eléri kezdeti művelti képességét. A magyar SOF erők 2010-től már alkalmasak lesznek NRF feladatokban való szerepvállalásra is. Magyarország részt vesz a stratégiai légi szállítási kapacitás létrehozását végző munkacsoportban, és támogatja a közel-keleti kiképző központ létrehozását is. Összességében tehát az ország, a Magyar Honvédség, kedvező pozícióban várja a NATO-csúcsot, és várható NATO-döntések nem kényszerítik a haderőt lényeges irányváltásra, gyökeresen új képesség-kiépítésre, vagy missziós vállalásra. Ez lehetőséget ad a tervszerű, következetes, eddiginél eredményesebb katonai képességfejlesztésre, haderő-építésre.

Konklúziók

NATO tagságunk közel nyolcéves „kalandos” tapasztalataiból, sikereiből és kudarcaiból több következtetés levonható. A tagsági kronológia, a történések és a tendenciák meggyőzően bizonyítják, hogy a magyar NATO-teljesítés és hozzájárulás mennyire érzékeny a politikai és finanszírozási változásokra. A magyar teljesítmény az elmúlt időszakban rendkívül hullámzott, miközben Magyarország lehetőségei, erőforrásai, helyzete, védelmi kapacitása lényegesen nem változott. Amikor egyértelműek voltak a politikai célok, világos volt a stratégia, és elkötelezett tenni akarás volt a jellemző, – az ország és a hadsereg jól teljesített.

Az 1996–97-es évek „csúcsteljesítménye” gyors NATO-tagságot hozott, mert az euro-atlanti csatlakozás az akkori külpolitika egyik stratégiai prioritása volt. Jól vizsgázott az ország az 1999-es nehéz helyzetben, a koszovói háború idején is, mert megtalálta az egyensúlyt a szövetségi hozzájárulás és a kényes szomszédsági politika között. Nem voltak nagy problémák 2000-ig sem, amíg az Orbán-kormány egyértelműen atlantista politikát folytatott. Az ezt követő külpolitikai irányváltás (a regionális kulcsállam koncepciója) azonban leértékelte a nemzetközi-szövetségi katonai feladatokat, és kiváltotta a NATO és a szövetségesek formális és informális kritikáit. 2002 őszétől, a Medgyessy-kormányval ismét a teljesítő kül- és biztonságpolitika került előtérbe, és 2004 novemberéig, az önkéntes haderővé válásig, sikerült javítani a magyar teljesítmény megítélését. Magyarországról alkotott kép tartós megváltoztatására azonban nem maradt erő, nem maradt, mert a védelmi költségvetés tartós, radikális visszavá-

gása megalapozatlanná tette a 10 éves védelmi felülvizsgálati reformterv végrehajtását. Így aztán továbbra is fennáll a kockázata annak, hogy hazánkat a varsói szerződéses időkből származó potyautas magatartással vádolják meg.

A védelmi tervezési hibák, a krónikus alulfinanszírozottság, a változó színvonalú katonai vezetés és minisztériumi menedzsment miatt a Magyar Honvédség NATO-integrációja 2003-ig nem valósult meg. Az interoperabilitás javítása érdekében 2002-től az integrációs feladatok, 2003-tól a képességfejlesztés területén születtek eredmények. 2005-re elértük a szövetségi katonai együttműködés elsődleges szintjét. Minőségi áttörés azonban az interoperabilitás területén nem következett be, a teljes integráció befejezését 2010-re halasztották. A velünk együtt taggá lett Csehország és Lengyelország ezen a területen 3–5 év előnyt szerzett, sőt a 2004-ben NATO tag lett Szlovénia is megelőz már bennünket.

A védelmi felülvizsgálat a haderőt a korábbinál erőteljesebben fordította a NATO, az EU, és a nemzetközi feladat-teljesítés irányába. 2004-től megkezdődött a szakosodás a katonai szerepvállalásban, a niche képességfejlesztésben jó eredmények értünk el. A visszavágott költségvetés ellenére sikeresen folytatódott a katonai, elsősorban a kiképzési- integrációs feladatok végrehajtása. A békefenntartás beépült a hadsereg mindennapjaiba, a Magyar Honvédség valamennyi NATO szárazföldi békeműveletben szerepet vállalt. Vigyázni kell arra, hogy a vezetés-irányítás területén közeljövőben várható átszervezés (mint már ez a múltban megtörtént) ne menjen a szövetségi feladatok rovására, a Magyar Honvédség ne veszítse el azon képességeit, amelyeket az elmúlt években nagy áldozatok árán létrehozott. Tovább kell folytatni a „szellemi kompatibilitás” fejlesztését, nemcsak a honvédségben, hanem a kormányzati adminisztrációban, a politikai pártoknál, és a civil szervezeteknél is.

A Magyar Honvédséghez hasonlóan a NATO is folyamatosan változik. A 2006 novemberi rigai csúcs lehetőséget ad hazánknak arra, hogy a szövetségi transzformáció irányának megfelelően változtasson saját NATO politikáján is. Mivel napjainkban a képességfejlesztés, a szövetségi feladatokhoz való hozzájárulás, az NRF feladatokban való részvétel jelenti a „megmérettetés” követelményeit, költségvetési nehézségek ellenére fokozni kell aktivitásunkat ezen a területen. És mivel a NATO 2006 júniusában módosította katonai ambíciószintjét, kivételes lehetőségünk van arra, hogy korrigáljuk vállalásainkat, és egy szerényebb hozzájárulást megbízhatóbban teljesítsük.

Magyarország NATO-politikájának ingadozásában jelen voltak a külpolitikai és biztonságpolitikai hiányok is. Az euro-atlanti csatlakozás stratégiai céljai 1999-ben és 2004-ben megvalósultak, de új koncepció, új doktrína, új politikai konszenzus nem alakult ki a jövő biztonságpolitikai kihívásaival és feladataival kapcsolatban. Ameddig nem lesznek világos stratégiai célok, elérésüket szolgáló koncepciók és eszközrendszerek, a NATO-politikánk továbbra is ingadozó és sérülékeny lesz. Azt szokták mondani, a NATO érdek és értékalapú közösség. Jó lenne, ha a mindennapokban nemcsak a szabadság és biztonság, hanem a szolidaritás és az együttműködés értékeire is emlékeznénk.

A szekciók ülései

A plenáris ülésen elhangzott bevezető előadások után a konferencia három szekcióban folytatódott. A szakmai felkészültség és az érdeklődés alapján megalakuló szekciók a NATO feladatrendszerében várható változások, illetve azokkal összefüggésben a Magyar Köztársaság és hadereje lehetséges működésével, s ennek hatékonyságát biztosító fejlesztési, felkészítési, kiképzési, alkalmazási és nemzetbiztonsági kérdésekkel foglalkoztak.

A következő oldalakon közreadjuk a szekciók ülésein elhangzott korreferátumokat, hozzászólásokat és a szekciók vezetőinek a záró plenáris ülésen elmondott összefoglaló értékelését.

Király László

A NATO-műveletekben (az afganisztáni PRT-ben) való részvételünk

A plenáris ülésen elhangzott előadásokkal egyetértve elfogadjuk, hogy a 21. század legfontosabb kihívásai a népességrobbanás/előregedés, a legfontosabb erőforrásokhoz, az energiához, ivóvízhez való egyenlőtlen hozzáférés, az urbanizáció és mindezek következményeként a kontrollálatlan migrációs folyamatok, valamint a környezetszennyezése, melynek nehezen felmérhető, de már tapasztalható hatása van napi időjárásunkban is.

Az eltérő gazdasági fejlettségből és az etnikai/kulturális különbözőségekből adódó feszültségek jó táptalajul szolgálnak és bőséges teret engednek a terrorizmusnak.

Korunk kihívásai természetesen nem előzmény nélküliek, hiszen a történelemben mindegyiknek megtaláljuk az előképét, gondoljunk csak a népvándorlásokat megindító klimatikus változásokra, vagy egyes nagy kultúrák hanyatlására és eltűnésére. Ami közös a múltban és a jelenben az az, hogy a konfliktusok katonai eszközökkel csak részlegesen és ideig-óráig kezelhetők, a megoldás sokkal inkább a gazdasági fejlődéssel együtt járó kiegyenlítődésben, illetve a kultúrák együttélésében, a közös pontok megtalálásában és az interaktivitásból adódó pozitív hatásokban keresendő.

Ezért természetes, hogy a NATO tagállamai is olyan képességek kialakítására töreksenek, amelyek a katonai műveletekben való részvételen túlmutatnak és így aktívan hozzájárulnak egy adott területen a béketeremtéshez, békefenntartáshoz, a békés fejlődés feltételeinek megteremtéséhez és elindításához.

Hazánknak, NATO és EU tagként, ezen képességek fenntartásával és fejlesztésével van lehetősége, hogy saját szuverenitási területén kívül járuljon hozzá egy konkrét biztonsági fenyegetés, a terrorizmus feltételeinek felszámolásához. Ez irányú katonai és civil képességeink egyes elemeit már Boszniában és Koszovóban bemutattuk és most az afganisztáni PRT-ben komplex módon tovább fejlesszük.

Ez talán lehetőséget teremt az államreform során felszabaduló hazai közigazgatási kapacitások szervezeti tudásának, szervezési és igazgatási tapasztalatának hasznosítására. Ez azonban nem jelenthet „közvetlen exportot”, hiszen az egyik irányban

felhalmozódott tudást/tapasztalatot kell egy kulturálisan igen távoli, korlátozott befogadási hajlammal bíró területre konvertálni, ami itt még a nagy földrajzi távolsággal is párosul. (megjegyzendő, hogy a kulturális távolság jelenti az igazi akadályt, elegendő ha csak a hazai roma felzárkóztatási/fejlesztési programok alacsony hatásfokára utalni).

Ami a műveletekben való részvétel hasznát illeti, az az a képesség lehet, amit katonáink a terrorizmus elleni harcban szereznek és ez közvetlenül is hasznosítható a hazai terror elhárító szervezeteknél. Természetesen az ilyen típusú tudásáramlásnak meg kell teremteni a jogi, szervezeti, emberi előfeltételeit és ez az a terület ahol pl. a Magyar Hadtudományi Társaság a Magyar Rendészettudományi Társasággal együttműködve elébe mehetne az igényeknek.

A fentieket figyelembe véve az a véleményem, hogy elemi biztonsági érdekünk képességeinkhez és korlátozott erőforrásainkhoz képest maximális részvételünk a NATO extraterritoriális műveleteiben pontosan bemutatva annak költségei mellett várható hozadékát is.

Solymos András

Jelenlegi helyzet a NATO szempontjából

A plenáris ülésen elhangzott előadásban igen figyelemreméltónak tartom, hogy az az emberi társadalom általános fejlődésébe helyezi el korunk ideológiai szembenállásaiból, technológiai szintkülönbségeiből és az egyes kultúrkörök érdekeinek ütközéséből következő megoldandó problémákat, és az ezekre adható válaszokat. Ezzel a komplex megközelítéssel csak egyetérteni lehet.

Meglehetősen aggasztónak tűnik számomra az a közismert jelenség, hogy a judeo-keresztény kultúrkör fejlett ipari országai, – demokratikus társadalmi berendezkedésükkel (ami egyébként nagyon helyes önmagában), a magas életszínvonalukkal, előregedő társadalmukkal, a születések számának csökkenésével, hedonista szemléletükkel, a kötelességek nélküli jogok igénylésével – olyan pályára kerülnek, amely már csak idegen kultúrákból érkező bevándorlókkal, vendégmunkásokkal képes a termelését fenntartani. Ráadásul ezt növekvő munkanélküliségi ráta mellett teszik, ugyanis bizonyos munkákat már az „öslakosság” el sem végez, inkább elvan a munkanélküli segélyen és a különböző juttatásokon, mert alantasnak tekintett munka már számára erkölcsileg nem vállalható.

Van sajátos ellenpélda is, ahol az agyonszabályozott munkaerőpiac miatt „alantas” munkákon is dolgoznak a helybéliek, viszont a bevándorlók és illegálisan bevándorlók tömegeié a fekete gazdaság, az illegális és fél-illegális kereskedelem és a bűnözés, miközben gettó-életük mereven elkülönül a befogadó társadalomtól és annak eszményeitől. Mindez elképesztően emlékeztet a Római Birodalom végső századaira, amikor Róma a saját nagyságával, szervezettségével és akkori technológiai fölényével a világ uraként dőlt össze a népvándorlás félvad nomádjai és az erdőlakó germánok nyomása alatt. A maradékot, Bizáncot meg elintézték a szeldzsuk–török befolyás alá került iszlám katonái. A Birodalom összeomlása eredményeként az iszlám meghódította az Ibériai-félszigetet, később a Balkánt, kiszorítása évszázadokat vett igénybe és a korai középkor páratlan szellemi sötétséget borított Európa lakóira a Római Birodalom vagy akár az arab társadalom szellemi, technológiai vagy kulturális teljesítményével összehasonlítva. Ráadásul kevesekben tudatosul, hogy a hódító iszlámmal ellen a nyilvánvalóan végveszélyben lévő Európa országai annyi együttműködésre sem voltak képesek, hogy a minden szempontból idegen betöréssel szem-

ben képesek legyenek egységesen fellépni. Magyarország 150 éves hadszíntérré válása a török elleni háborúban annak is köszönhető, hogy ez alatt az idő alatt a keresztény Európa – vallási tébolyodottjainak ideológiai szélsőségei mentén – a harmincéves háború vérfürdőjében forgácsolta szét erejét.

Nyilván minden hasonlat sántít egy kicsit, de mindez intő jel kellene, hogy legyen. Félek, hogy a közmédia nem szorgalmazza a történelmi ismeretek terjesztését, a politikusok pedig vagy nem figyeltek a történelemórán, vagy nem akarnak emlékezni ilyenekre a szavazatokra való vadászat kellős közepén.

Elnézést ezért a visszatekintésért, de úgy érzem érdemes emlékeztetni a történetekre. A jelenlegi helyzet a NATO szempontjából azért fontos mert a NATO egy, a világban vezető szerepet játszó társadalmi berendezkedés és kultúra fegyveres erejét jelenti, és mint ilyen, széleskörű támogatást igényel a mögötte lévő társadalomtól, mind a társadalmi elismertség és erkölcsi tekintély, mind az anyagi ráfordítások tekintetében. A pénzt mindig el lehet másra költeni, és ha egy társadalom a katonai erejét nem tartja fontosnak, nem is fog rá áldozni, el sem ismeri az áldozat szükségességét. A NATO tengerentúli tagjainál a fent vázolt problémák kisebb súllyal vannak jelen, az USA vagy Kanada lakosságának nemzeti érzései jóval egyszerűbben alakultak, mint az az összességében tekintett Nyugat-Európa esetében történik.

Egyszerűen hiányzik az a fajta európai hazafias érzés, amely az oly népszerű és szokásos nemzeti önteltségen felülemelkedve az egységes Európa szülte eredményekre, az ettől kapott katonai és társadalmi biztonságra, a meglévő – és az újonnan csatlakozottak esetében remélt – magas életszínvonalra büszke és ebből táplálkozik. A hagyományos nemzetállamokat egységes szokások, közösen megélt katarzisok és elért eredmények kovácsolták össze, az egységesként fiatal, de szemléletében ősz-öreg és acsarkodó Európában ez hiányzik. Persze a katarzisokat el kellene kerülni, jó lenne, ha a józan ész elegendő volna az európai polgár hazafias érzelmeinek kialakulásához. Ezt a folyamatot azonban kellő PR munkával, a média és a szórásközpontozó ipar felelősebb tevékenységével és a szellemi elit pozitív hozzáállásával elő kellene segíteni, mert nagy baj lesz, ha csak a jogoknak van társadalmi elismertségük, de a kötelezettségek mindenkinek büdösek.

Ijesztőnek tartom, hogy egy karikaturistát, vagy egy még oly szemtelen európai napilap szerkesztőjét öncenzúrára kényszerítsen néhány szélsőséges muzulmán pap által felhergelt, nem különösebben kiművelt vallásos tömeg, vagy egy filmrendezőnek a saját hazájában az életével kelljen fizetnie, mert egy nem hízogató filmet készített a muzulmán bevándorlók életéről, nem beszélve arról, hogy egy pápának is lehet negatív véleménye vallási szélsőségekről, anélkül, hogy ettől vallásos muzulmán tömegek zuhanjanak önkívületbe. (Jó, ismerjük a nagypolitikai motívumokat, de ez akkor sem módszer.) Hogy a jelenség ijesztő, az még csak hagyján, de hogy Európa szellemi elitjéből még van aki mindezt védelmébe veszi, az szintiszta ostobaság és a valós helyzet félreismerése.

Arról van szó, hogy ameddig a bipoláris világban a Szovjetunió és a VSZ erős szárazföldi csoportosítása kézzelfogható fenyegetést jelentett a legszerényebb szellemi képességű nyugat-európai politikus számára is, addig ma letudottnak tekintik a közvetlen fenyegetettséget – bár ez vallási naivitásra. Nem veszik tekintetbe azo-

kat a kockázati tényezőket, amelyek jelenleg még léteznek. Arról nem is beszélve, hogy a közeljövő történelmi szereplőinek szándékai, érdekérvényesítési módszerei sem ismertek ma még. Mindenesetre Irán nekigyürkőzése az atomfegyver birtoklására nem sok jót ígér a biztonság szempontjából. Ezzel azt akarom mondani, hogy a hagyományos fenyegetésekkel (értve most ez alatt a reguláris hadseregeket és nem a használt fegyvereket) ma is számolni kell, az ilyennel való szembenállás képessége fenn kell, hogy maradjon. Az a tény, hogy ma a NATO európai államai is kilépnek a NATO saját területéről annak érdekében, hogy bizonyos terrorista fenyegetéseknek elejét vegyék, vagy hogy szélsőséges ideológiai befolyás alá került államalakulatokat, mozgalmakat esetleg fegyveres erővel szorítsanak a nemzetközileg elfogadott normák betartására, – új és szokatlan feladat. Ennek megértéséhez, társadalmi elfogadtatásához, támogatásához meg kell nyerni a tagországok közvéleményét, különben nem hozhatók létre a feladatok megoldásához szükséges erők.

Hazánk esetében rendkívül súlyos gondnak látom, hogy katonai szerepvállalásunk és annak mértéke folyamatosan áldozatul esik belpolitikai játszmáknak és a szorító gazdasági okok miatt szövetségesi vállalásaink nem teljesítése mindig kézenfekvő lehetőség. A közgondolkodásból pedig tökéletesen hiányzik a biztonsági helyzet értékelése és a biztonság árának elismerése.

A hivatásos hadsereg elfogadtatása helyes és korszerű lépés volt, és ez meg is felel az új típusú katonai feladataink ellátásának, de megfelelkezünk arról, hogy például az Egyesült Államokban a jól szervezett és anyagi juttatást is élvező tartalék, valamint a felszerelésében, fegyverzetében és szervezettségében teljesen korszerű Nemzeti Gárda megfelelő alapot nyújt a hagyományos katonai fenyegetésekkel, belső zavargásokkal, természeti katasztrófákkal való szembenézéshez. Ez minálunk teljesen hiányzik, a régi tömeghadsereg fegyverzetéből nem hasznosítottunk sokat és nem is volt kinek a kezébe adni a civil társadalmon belül, hiszen a belpolitikai ellentéteket és a rendszerváltást követő bizalmatlanságot nem volt képes felülírni még a magyar hazafias érzület sem – ennyit sem feltételeznek ugyanis egymásról a felek, – hogyan beszéljünk akkor európai hazafiságról és a magát önként is megvédeni képes európai polgárról.

Vizsgáljuk meg most, hogy a NATO területéről kilépve a katonai feladatok során *milyen kultúrával kerülünk szembe*. Mai feladataink többségében a miénktől eltérő szemléletű, szokású, vallású és technológiai szintű társadalmakkal kerülünk kapcsolatba. Igen nagy hiba olyan értékeket rájuk erőltetni, amelyeket ők maguk nem fogadnak el, nem igényelnek és közvetlen hasznát nem érzékelik. Ráadásul gyakran megakadályozzuk őket abban, hogy egymás közti otromba leszámolásaikat véghezvigyék, aminek nem mindenki örül a helybélieliek között.

A bipoláris világban bevett gyakorlat volt félretenni a magasztos elveket és időnként akár nyilvánvaló örülteket, bűnözőket, elvakult nacionalistákat támogatni a saját tábor növelése és rövid távú előnyök érdekében, de szerencsére ez már kevésbé működik. Azt azonban nem kell elfelejteni, hogy ezek a diktatúrák többnyire kézben tartották a viszonyokat és ma is az látszik a járható útnak, hogy ne a legyünk maximalisták egy fejlett ipari társadalom politikai intézményeinek tökéletes bevezetésé-

nek igényével. Az iraki háború elég jó példa arra, hogy hogyan lehet néhány hét alatt megnyerni egy háborút és évek alatt sem a békét. Persze itt is arról van szó, hogy az ottani harcok réges-régen nem a „megszállók”, hanem a szemben álló vallási és etnikai csoportok között zajlanak igazából.

Jelenleg számunkra főként a muzulmán ideológiájú társadalmak jelentik a működés közegét és a szélsőséges vallási fanatizmus ideológiája mentén szervezett fegyveresek a leküzdendő ellenséget. A szélsőséges iszlám vezetői azt a hagyományos teokratikus államot kívánják visszaállítani, amelyben az állami hatalom, törvényalkotás és bíraskodás természetes módon összefonódott a vallási ideológiával és a muzulmán papság hatalmával.

A Nyugat értékei elleni támadásnak két oka van:

Az egyik az, hogy az iszlám szélsőséges ideológusai a nyugati ipari társadalmak kultúrájában, életvitelében látják azt a veszélyt, hogy egy tanult, individuálisan érett, öntudatos ember többé már nem lesz könnyen befolyásolható. Aki töltött már hosszabb időt ilyen közegben, nagyon jól tudja, hogy a vallási tiltakozó tüntetések során az utcán önkívületben ugrálók mellett – vagy akár közöttük – bőven van olyan ember, aki azért szereti az amerikai filmeket a szőke démonokkal (nem is beszélve a pornóról), az autókat, dollár bankjegyeket őrizget a tárcájában és boldog a modern élet millió kutyájával a hi-fitől, a videótól a mobiltelefonig.

A másik ok az, hogy a második világháború után függetlenné vált államok szekularizált, modern államokként jöttek létre, a hatalomban ülők pedig nem kívánják átadni csak úgy a papságnak a széküket – minden vallásos érzületük mellett sem. (Teokratikus államot csak Iránban sikerült létrehozni a sah elűzése után.) A szélsőséges papság pedig úgy látja, hogy a világi államhatalmat a Nyugat támogatja, a Nyugatot akadályozza őket a hatalom megszerzésében és ezért segítik a terrorista szervezetek tevékenységét a nyugati fejlett demokráciákkal szemben, élén az USA-val. Ugyanezért nyújtanak segédkezet iszlámista gerilla szervezeteknek Afganisztánban, Irakban, de mondhatjuk, hogy Pakisztánban vagy időnként még olyan fejlettebb politikai kultúrájú országokban is, mint Szíria vagy Algéria.

Még egy dolgot tisztán kell látni. A hozzánk közeli iszlám országok zöme egyáltalán nem szegény, az olajdollárok lecsurognak a nem olajból meggazdagodottakhoz is. Természetesen vannak elesettebb területek, társadalmi csoportok, ahonnan lehet embereket toborozni, de a vallási düh, az irigység, az esetleges faji megbántottság érzése fontosabb tényező a szegénységnél. Nem véletlen, hogy a nyugati demokráciákban élő, gyakran második-harmadik generációs, elfogadható egzisztenciájú emberek voltak a fejlett ipari országok ellen elkövetett merényleteknek.

Befejezésül, azt hiszem nyugodtan kimondható, hogy korunkban a kőolajnak különleges jelentősége van és a világpolitikában, a diplomáciai és katonai erőfeszítésekben jelentős szerepe van annak a törekvésnek, amely a kőolajellátás biztonságát kívánja szavatolni a normális kereskedelmi kapcsolatokon belül. Mivel a világ kőolaj-tartalékainak jelentős része fekszik iszlám ideológiájú társadalmak földjén, ezeknek

a társadalmaknak a betagozódása a globalizálódó világ gazdasági kapcsolatrendszerébe nem közömbös kérdés. Hozzá lehet tenni azt is, hogy az olyan, ugrásszerű motorizációt átélő országok, mint Kína vagy India a közeljövőben növelik a kőolaj iránti igényt.

Ebből az egyre romló helyzetből kivezető utat a technológiai fejlődés jelenthet, amely az alternatív energiaellátást, a regenerálható eredetű és egyéb származású üzemanyagok felhasználását illetően eddig is ígéretes eredményeket hozott, és első fecskeként megjelentek a hibrid meghajtású járművek is.

Úgy vélem, hogy a világi iszlám államok kormányainak támogatása, a természettudományos ismeretek, a tanultság szintje növelésének segítése ezekben az országokban és a kőolajfüggés megszüntetése, hosszú távon a járható út a muzulmán háttérű terrorizmus, az iszlám fundamentalizmus felszámolására és ennek a folyamatnak az előrehaladása egyben fegyveres erőfeszítéseink szükségességének csökkenésével is együtt fog járni.

Csery Péter

A nemzeti és a szövetségi jogszabályok integrálásáról

A NATO irányultságában, funkcióiban történő változások területén a 21. század első évtizedeiben meghatározó szerepe lesz annak a jogi tevékenységnek, mely a NATO és a tagállamok jogszabályainak összehangolására irányul.

Több alkalommal a NATO vezetői csak az ENSZ alapokmányaiba hivatkozhatnak, amikor tevékenységet kell folytatni a különböző műveleti területeken, a békefenntartás területén. A különböző csúcstalálkozókon elfogadott dokumentumok folyamatosan fejlesztik a NATO szervezetét, tevékenységét, de egy átfogó, az 1949-es, a NATO megalakulásához hasonló alapidokumentum, a kor követelményének megfelelő *jogszabály kidolgozása* elengedhetetlen. Ehhez a tagállamok vezetőinek egységes álláspontjuk kialakítása szükséges. A nemzetközi jog több olyan szerződést ismer, amelyek a mindenkori feszült politikai helyzetet a jog eszközével oldották meg, de mögöttük minden esetben katonai, vagy szövetséges katonai erők álltak.

A rigai csúcstalálkozó várhatóan mérőöldkő lesz a szervezet életében, hiszen a közép- és a hosszútávú együttműködést egyszerre kell kialakítani a NATO tagállamaiban. Ehhez a *nemzeti jogszabályokat és a közös jogszabályokat integrálni* szükséges. Hogy ez milyen hatalmas munka, milyen fontos feladat, azt jelenleg nem is lehet felmérni. Emlékezzünk arra, hogy az Európai Unióba történő belépéskor a tagállamoknak milyen nagyarányú előkészületekre volt szükségük, milyen sok jogszabályt, közösségi jogot és nemzeti jogot kellett összehangolni, integrálni, megszüntetni, újakat alkotni annak érdekében, hogy a szervezet és az új tagállamok megfelelően tudjanak tevékenykedni. Valami hasonlóra lenne szükség jelenleg a NATO-ban is.

A másik fontos feladat az elkövetkező tíz évben, ami meghatározó lehet a NATO számára, a *szervezet építése, bővítése*. A Pfp-országok, a tagjelölt országok előbb-utóbb meg fognak felelni a tagsággal járó követelményeknek, és a felvételüket tovább már nem lehet halasztani. Ugyanakkor meg kell gondolni meddig bővíthető e szervezet, milyen új feladatok jelentkeznek a világ különböző műveleti területein, amit e szervezet képes még folyamatosan, zökkenőmentesen ellátni. Ehhez a szervezetnek megfelelő anyagi eszközökkel, katonai erőkkel és szervezetekkel kell rendelkeznie. Itt is a jogszabályok megalkotása, összehangolása kiemelt feladat.

A NATO előtt álló harmadik feladat az *Európai Unióhoz való viszony pontosítása, át-gondolása*. A 24 tagállam védelmi miniszterei Finnországban várhatóan el fogják fogadni az Európai Védelmi Ügynökség 20 évre szóló tervét, mely az európai biztonság- és védelempolitika igényelt katonai képességének fejlesztésére vonatkozik. A védelmi képességekkel alkalmazkodni kell a felgyorsuló technológiai kihívásokhoz, nagyobb hangsúlyt kell helyezni a katonai erő alkalmazására. Ezek a műveletek várhatóan expedíciók, többnemzetiek lesznek, többféle erőt és eszközt fognak igényelni. Sikereket csak a polgári és a katonai szervezetek tevékenységének összehangolásával lehet majd elérni, amelyet csak az erők és az eszközök jobb összehangolásával, a fejlesztések, a kutatások és az anyagi eszközök szorosabb együttműködésével lehet sikeresen megvalósítani. Ebben a NATO-nak meg kell találni a helyét és a szerepét, összehangolni azon országok tevékenységét, melyek nem tagjai az Európai Uniónak.

A 21. században egyre nagyobb szerepet töltenek be a távol-keleti és az ázsiai országok, ezen belül is *Kína*. Mind a lakosságát, mind a gazdasági erejét, mind a katonai potenciálját nem lehet figyelmen kívül hagyni. A gyorsan fejlődő ország sajátos politikai szerepet tölt be a világban, a különböző szervezetekben. Kínának elfoglalt geopolitikai, geostratégiai helye egyre jobban meghatározó, a nem kapitalista társadalmi rendszerének építése, fejlesztése, potenciálisan ütközővé válhat a világon. Ebben az esetben a NATO és az Európai Unió esetleges fegyveres erejének összehangolása, együttes fellépése kiszámíthatatlan eredményekhez vezethet. Éppen ezért, valamint a hagyományos ellenségkép hiánya miatt nehéz a különböző országok kormányainak meggyőzni a lakosságot a katonai fegyverkezés folyamatos növelésének, vagy akár csak szinten tartásának szükségességéről. S akkor még nem szóltunk a különböző civil, félkatonai és katonai terrorszervezetek tevékenységéről, az etnikai és a különböző országok villongásairól, ezek elleni kemény, hatékony és közös fellépéséről. A terrorizmus illetve a terroristák elleni hatékony küzdelem csak összefogással lehet eredményes, a NATO és az Európai Unió szoros együttműködése minden területen elengedhetelen.

A NATO feladatrendszerében a világban bekövetkezett változások figyelembe vételével, várhatóan Rigában, a csúcstalálkozón elfogadott új kihívásokra megfogalmazott és elfogadott válaszok mérföldkövet fognak jelenteni a szervezet életében. Ugyanígy a NATO-val kapcsolatban lévő más szervezetekre is. Ennek megfelelően a NATO és a tagállamok képesség-kialakítási és katonai alkalmazási tevékenységében, a speciális feladatok megoldásában is nagyarányú korrekciók várhatók.

Berki Tamás

Nemzetközi szerepvállalás Afganisztánban és Irakban, a jövő biztonsági trendjei

Beszéltünk arról, hogy mennyire szerencsések a koalíció által választott rendezési tervek – a demokrácia importja – *Irakban és Afganisztánban*. Beszéltünk arról, demokráciaépítésről, nemzetépítésről, demokráciaimportról van-e szó. És végül most beszélünk arról, hogy ez a megoldás mennyire felel meg a tapasztalt kihívásoknak.

Véleményem szerint – és itt most nem feltétlenül csak az említett két országra gondolok – *demokráciát nem lehet importálni*, demokráciát nem lehet ott építeni, ahol ennek nincsenek meg a politikai gyökerei és hagyományai. Olyan társadalmakban, ahol a társadalmi szerveződés nemzetségi és/vagy vallási alapon történik, ahol nem találhatók meg a demokrácia intézményeinek legalább a csirái, ott nem lehet, nincs mire demokráciát építeni. Hiszem, hogy mélységesen téves az, az elsősorban az Amerikai Egyesült Államok által képviselt álláspont, hogy az említett országokba, Irakba és Afganisztánba is amerikai típusú – egyfajta, föderatív államot feltételező – demokráciát lehet importálni.

Párhuzamot vonva, *nemzetet sem lehet felülről, idegenként építeni* egy alapvetően törzsi berendezkedésű társadalomban, főleg a lakosság akarata ellenére nem. És hiába akarnánk nemzetet is építeni, ha az emberek mindennapjait a létfenntartásért vívott küzdelem teszi ki.

Irakban szerencsésebb helyzetben vagyunk, mint Afganisztánban. Már közvetlenül a 2003-as hadművelet befejezése után tettek arra (igaz, kósza) kísérletet, hogy a meglévő iraki katonai erő felhasználásával, irakiakkal stabilizálják az országot. Ez a gondolat az Egyesült Államokban bekövetkezett belpolitikai változások – a felerősödő tiltakozások, és a csapatkivonást követelő közvélemény – következtében lett újra aktuális. A probléma csak az, hogy ma már nem áll rendelkezésre az a Köztársasági Gárda, amellyel 2003-ban pacifikálni lehetett volna az országot. Ugyanakkor egy helyi „erős ember” – figyelembe véve a törzsi, vallási hovatartozásokat – megfelelő támogatással már rövidtávon érezhető eredményeket érhetne el, középtávon pedig teljesen stabilizálhatná az országot, megfelelő ellensúlyt képezve így Irán ellen.

Ehhez képest *Afganisztán* egy olyan feneketlen zsáknak tűnik, amelybe a nemzetközi közösség számolatlanul önti a dollár- és euro milliókat, és eredményként

csak annyit tudtunk elérni, hogy az idén rekord máktermés várható. Az országban oly mértékű a káosz, hogy feltétlenül szükséges lenne egy erőskezü, tényleges hatalommal (fegyveres erővel és központi költségvetéssel) rendelkező vezető „felbukbanása”. Csak míg Irakban a vallási-, itt a törzsi megosztottság állítja a nemzetközi közösséget egyelőre leküzdhetetlen akadály elé. Sajnos azt kell kijelentenünk, hogy egy ilyen vezető hatalomra kerülésének valószínűsége Afganisztánban roppant csekély.

Afganisztán, a magyar PRT

Hazánk Afganisztáni szerepvállalását sokan már most – teljes joggal – a Magyar Honvédség eddigi legnagyobb szabású, legkomolyabb missziójaként aposztrofálják. Ugyanakkor úgy érzem, nem mehetünk el kritika nélkül a téma egyes szegmensei mellett.

Más, nagyobb tapasztalattal bíró (és lényegesen gazdagabb) nemzetek jóval komolyabb erővel vesznek részt saját PRT-jaikban. A hollandoknak vadászgépeik, a németeknek helikopterszázaduk, más nemzeteknek pedig harckocsi-alegységei vannak Afganisztánban, hogy az újjáépítő csoportok munkáját segítsék. Nálunk lényegesen gazdagabb, és a katonai költségvetésre a GDP nagyobb százalékát költő országok sem vállalnak PRT vezetést. Úgy érzem, megint nagyobb volt a szánk, mint a zsebünk, nagyobb volt az önbizalmunk, mint a józan eszünk. Elismerem, kellett az ország, és a Magyar Honvédség vezetésének a külföldi elismerés, főleg azok után, hogy nem teljesítjük soha vállalt kötelezettségeinket, nem teszünk eleget az általunk aláírt felajánlásoknak, és mindig nevetséges okokkal bizonygatjuk, hogy mit miért nem teszünk meg. Valljuk be őszintén, nem vagyunk túl komoly és szavahihető szövetségesek, a biztonságot nem termeljük, hanem csak fogyasztjuk, és továbbra is potyautas magatartást tanúsítunk.

Mindezek ismeretében nehéz komolynak maradni, amikor a százegynéhány fős magyar kontingens kiküldetéséről beszélünk, természetesen légi-, és páncélos támogatás nélkül, olyan esetben, amikor legkomolyabb fegyverünk a BTR-80A harcjármű. Ez az egész vállalkozás csak két dologra alkalmas:

Hamis illúzióval és önérzettel vértessen fel minket, milyen komoly, és hasznos tagjai vagyunk a nemzetközi szövetségnek; és hogy további tízmilliárdokat vonjon el az amúgy is mélyponton lévő katonai költségvetésből.

A másik kérdés nemzetközi. A PRT-nak elsődleges feladata kellene, hogy legyen a mindennapi ember életének normális kerékvágásba segítése, az afgán állam valódi újjáépítése. Ezzel szemben *nem a valódi, mély problémákat oldjuk meg, csak látszatintézkedéseket hozunk*. Hiába építünk fel egy iskolát, ha nem lesz, aki tanítson benne, mert az állami alkalmazott nem kap fizetést, mert az államnak nincs költségvetése – mivel az ország GDP-jét a bűnözés (elsősorban a kábítószer-termesztés és -kereskedelem) adja.

Nem értek egyet azzal az álságos és önmagunkat becsapó véleménnyel, hogy a PRT-nak nem, és nem is lehet, feladata a kábítószer elleni küzdelem – mivel ezzel magunk ellen hangolnánk az abból élő helyieket. Ha ez nem a PRT-k, és a nemzetközi koalíció feladata, akkor kié? Nem beszélve arról, hogy a hadurak és a tálibok szövetségének pont a kábítószerből van ereje háborút folytatni csapataink ellen.

Távol-Kelet, a jövő várható trendjei

Ha a jövő biztonsági trendjeit vizsgáljuk, sokan, itt is hallhattuk néhányukat, Kínát, mint a világ új szuperhatalmát emlegetik, és az Egyesült Államok kihívójaként, sőt, esetleges legyőzőjeként jósolják. Úgy vélem, a helyzet ennél sokkal árnyaltabb, vegyük csak vizsgálatunk eszközeként a statisztikát és a geostratégiát.

Kína valóban a világ legdinamikusabban fejlődő országa, nem beszélve arról, hogy a legnépesebb is. Pénzügyi, katonai, politikai erejét is vizsgálva valóban felléphet az Egyesült Államok kihívójaként. De az Egyesült Államok háta mögött nincs egy vele ellenséges viszonyban lévő, pre-szuperhatalmi fázisban élő Kanada, és nem zárja el a Csendes-óceántól az a Hawaii, mely technológiailag a világ legfejlettebb állama. Márpedig Kínával ez a helyzet.

Azzal az *Indiával a háta mögött*, amely rövid időn belül (számítások szerint 25–30 év) eléri az egymilliárdos népességszámot és felzárkózik Kínához, amely fejlődésének üteme alig marad el, egyes területeken pedig megelőzi Kínát, és amellyel szemben viszonyuk finoman szólva is több, mint hűvös. És azzal a Japánnal szemben, amely vitathatatlanul a legfejlettebb iparral rendelkezik, és amely most kezdi el követelni azt a helyet a nemzetközi politika asztalánál, amely őt erejénél fogva megilleti.

E két ország által egyfajta satuba fogva Kína egyedülálló szuperhatalomként való kikiáltását több mint kritikával kell fogadnunk.

Következtetések

- A demokrácia- és nemzetépítés helyett a nemzetközi közösségnek egy egyszemélyi vezetésű államforma (királyság) létrehozását kellene támogatnia, mind Irakban, mind Afganisztánban, elsődleges feladatunk kellene, hogy legyen – a stabilizálás és az újjáépítés mellett – egy, a helyi viszonyoknak megfelelő államforma létrehozása, az ennek a feladatnak megfelelni képes személy hatalomba segítése, és az ezt támogató fegyveres erő létrehozása.
- A PRT-k feladata kellene, hogy legyen a kábítószer elleni harc, és a máktermesztés békés felhasználásának (pl. orvosi, gyógyszerészeti történő) előmozdítása. Ezzel egyrészt a nyugati országokba irányuló kábítószer-kereskedelmet lehetne csökkenteni, másrészt ezzel a művelettel meg lehetne fosztani a nemzetközi terrorizmust anyagi háttérétől.
- Kína valóban a jelenleginél jóval jelentősebb nemzetközi és biztonsági tényezővé fog válni, csakúgy, mint Japán és India. Ugyanakkor pont geostratégiai helyzete miatt nem fogja tudni ezt maximálisan kihasználni, és nem fog az Egyesült Államokhoz hasonló tényezővé válni.

Bognár Károly

A biztonság és a biztonságpolitika tartalmának bővülése

Napjainkban annak vagyunk tanúi, hogy a biztonság és a biztonságpolitika fogalma és tartalma tovább szélesedik, azaz új elemek, területek és feladatok kapcsolódnak hozzájuk. Ennek jelei már érzékelhetőek elsősorban a külföldi, de a hazai szakirodalomban is.

A külföldi példák azt mutatják, hogy az ebben a témában élenjáró országokban először számba veszik a nemzeti értékeket, meghatározzák a biztonság főbb irányait, területeit és az adott ország biztonsági érdekeit. Ezek után mérlegelik, hogy a biztonsági érdekek közül egyeseket milyen erő (fegyveres, fegyvernélküli, diplomáciai, gazdasági stb.) alkalmazásával tervezik garantálni egyedül, vagy szövetségi keretekben. Így van ez például az USA-ban, Németországban, Oroszországban stb. is.

Sajnos nálunk ezek az elemző, tervező, előkészítő munkák elmaradtak, vagy igen nagyvonalúan és felületesen történtek meg, s így azonnal a biztonság tartalmával, a biztonságpolitika fogalmával kezdődnek az alapvető okmányok, amelyek a fentiek elmaradása miatt hézagosságok. Ebben a kérdésben a jövőben tovább kell lép-nünk, le kell folytatni azok sokoldalú (politikai, gazdasági, jogi, katonai, katasztrófa-védelmi, polgári védelmi stb.) megvitatását, s csak ezek után lehet rögzíteni a hivatalosnak nevezhető javaslatokat a jóváhagyó fórum vagy személy számára. Fel kell oldani és el kell vetni az ezen a téren még mindig meglevő leplezéseket, titkolózásokat, mert ezek sok hibát rejtenek el, s egy kész állami okmányon már nehéz változtatni.

A másik kérdés, amiben véleményt akarok nyilvánítani az a biztonság és a biztonságpolitika tartalmának kérdései, illetve azok változása, bővülése, az egyes elemek fontosság-sorrendjének módosulása. Ezt különösen a NATO közös műveleteinek végrehajtásába való fokozódó bekapcsolódásunk teszi szükségessé. Nem kerülhet a Magyar Honvédség olyan helyzetbe, hogy az újszerű biztonsági feladatokban nem tud részt vállalni megfelelő szervezetek, eszközök vagy felkészültség hiányában.

Szerencsére a helyzet jelenleg és a közeli jövőben olyan irányban alakul, hogy egyre kevesebbet kell részt vennünk komoly veszéllyel járó harci feladatokban. Szaporodik viszont az olyan esetek, alkalmak száma, amikor segítő, mentő, újjászervező feladatokra kéri fel a magyar katonai részvételt. Ilyennek ígérkező a migráció terü-

lete, amely előbb vagy utóbb esedékessé válik. Nem lehet nem tudomásul venni, hogy a világban jelenleg mintegy 800 millió fő éhezik, nyomorog, azaz nincs megfelelő élelme és szálláshelye stb. Ehhez még csatlakoznak a különféle betegségek, járványok, veszélyek is. Az éhség, a nyomor előbb vagy utóbb vándorlásra készíti a főleg Afrikában és Ázsiában élő, nyomorgó tömegeket. Ezek mozgási irányai főként Közép- és Nyugat-Európa lesz, amit a közelség és a jobb megközelítési lehetőség is elősegít. Ennek kezelésére már előre is fel kell készülni elméletileg és gyakorlatilag is.

Hasonlóan a másik, jövőbeni új problémát abban látom, hogy máris kézzelfogható jeleit érzékelhetjük az éghajlatváltozásának, ami a Föld légtere felmelegedésének következménye. Ez nemcsak az évszakok kezdésében és végében okoz változást, eltolódást, hanem mélyrehatóbb hatásai is várhatóak. A Déli és az Északi sarkkör körül elhelyezkedő jéghegyek, jégtakarók csökkenése is egyre rohamosabb. Ez jelentősen növeli majd a tengerek vízszintjét, ami számos nagyvárost veszélyeztet. Így nemcsak megélhetési, termelési, kereskedelmi stb. központok, hanem jelentős termőterületek is víz alá kerülhetnek, nem beszélve a több ezer éves kulturális örökségek veszélyeztetéséről.

Közép-európai ország lévén ez közvetlenül nem veszélyeztet bennünket, de egyes hatásait majd mi is érezni fogjuk. Megnőhet például a talajvíz szintje, ami a mélyebben fekvő területeken komoly épületkárt okozhat, csökkentheti a művelhető földterületet. Csökkenhet a víz lefolyási sebessége folyamainkon, ami hosszabb idejű apadással járna.

Csak néhány példát akartam felvetni arról, hogy a jövő milyen újabb, eddig elhanyagolható problémák kerülhetnek előtérbe. Ezek pontos időbeni megjelenése ma még nem állapítható meg. Ezért olyan jövőbeni fenyegetésnek, veszélynek minősíthetőek, amelyekre legalább elméletben és az előrelátás, a kutatás szintjén – már most figyelmet kell fordítanunk.

Pirityi Sándor

Változások és kihívások a NATO feladatrendszerében

A „kihívások” értelmezése ma a világrendetlenség egyik központi eleme. Vannak tényleges anyagi, természeti, politikai, katonai kihívások és vannak mondva csinált, céltudatosan kreált, illetve célzatosan felnagyított kihívások. A 21. századi világkép lesújtó, a jelen ismét háborús hangulatú, nem ezt reméltük a 21. századtól, hanem mindenekelőtt több bölcsességet, több politikai bölcsességeit, ami nem azonos a dezinformáció művészetével. A hidegháború deklarált végeztével nem az a kérdés, hogy mi változott, hanem hogy mi nem változott.

Amikor a NATO feladatrendszerében a 2016-ig várható változásokról, a biztonsági kihívásokra adható válaszokról, a képességek és az alkalmazási tevékenységek ezek keretében szükségessé váló módosításáról cserélünk véleményt, célszerű lenne meghatározni, hogy mégis *milyen kihívásokat tudunk megelőzni, keretek között tartani, értelmes, vagyis erőszakmentes mederbe terelni, és hol kényszerülünk reagálásra, melyek ennek a reagálásnak ha nem is optimális, de ésszerű, reális keretei, hogyan alakul a NATO-nak mint egésznek és tagállamainak közreműködési és áldozatkészsége, milyen a tömb szakítási szilárdsága*. Indokolt lenne egyértelmű következtetéseket levonni Irakból, Afganisztánból, Libanonból közös nevezőre hozni ezeket a következtetéseket, mielőtt még centrifugális összhatássá sűrűsödnek.

Ami a tágabb értelemben vett Közel- és Közép-Keletet illeti, az európai NATO-országok közvéleményének tudatában kezd elmosódni, hogy miért is folynak ott a háborúk, mi az a végső cél, aminek az eléréséhez egyáltalán megteremthetők a feltételek. Tudomásul kell venni, hogy az ENSZ – nem ok nélkül – teljesen csődöt mondott Szaddám Huszeinnel szemben, ez lett a lényegi alap Amerika önhatalmú iraki beavatkozásához. Azt is tudomásul kellett venni, hogy Szaddám Huszein feltételezett, de soha meg nem talált tömegpusztító fegyverei koncepció és működési válságba sodorták a NATO-t, amelynek tagállamai egyre inkább saját útjukat járják, reménykednek egy hipotétikus, de letisztult végső cél elérésében, fogalmuk sincs azonban az idealizáltan elképzelt rend megteremthetőségének időpontjáról, e rend tartósságának, megbonthatatatlanságának feltételeiről. Ily módon nincs és nem is lehet egységes elképzelésük a tömb egészének jövőbeli vállalásairól, széles skálán mozog,

de bomlani látszik áldozatkészségük, amelyet belpolitikai tényezők is keretek közzé szorítanak.

A jelenlegi iraki államhatalom még a fővárosban sem képes felülkerekedni a miliciákon, a bűnbandákon és a terrrorszervezeteken. „Ha feladjuk a harcot Bagdad utcáin – válaszolta Bush elnök a demokratapártiaknak, a mielőbbi kivonulást követelő amerikai ellenzéknek –, akkor városaink utcáin fogunk szembesülni a terroristákkal.” „Az iraki csata központi jelentőségű a 21. századnak a szabadság és az önkény közötti ideológiai harca szempontjából” – jelentette ki a Fehér Ház ura, de egyre kevésbé lesznek egyértelműek azok a következtetések, amelyeket a vezető európai NATO-hatalmak ebből a következő tíz, vagy kár öt évben végrehajtandó változtatásokra vonatkozóan levonhatnak.

Ugyancsak fokozott mértékben vonatkozik mindez *Afganisztánra*, ahol a jelenlegi beavatkozó erő ötszöröse sem lenne elég a teljes konszolidáláshoz.

És a fegyverpogástól, pokolgépes merényletektől, rakéták süvöltésétől hangos országok száma nemhogy csökkenne, hanem növekszik. Ahogy Libanon nem volt bebiztosítva a robbanással szemben, úgy Szíria és Irán is egykettőre kínos téma lehet a NATO-törzsek számára.

A 33 napos libanoni háború veszteségmérlege csak mintegy másfél ezer halott, négyezer sebesült, de egymillió ember kényszerült elmenekülni otthonából, félmillió észak-izraeli településekről. A Libanont ért anyagi károkat szakértők mintegy hatmilliárd dollárra becsülik. Izrael anyagi veszteségeiről nem közöltek adatokat.

A libanoni háborúban számos kihívás-mozzanat jelentkezett, ami az állig fegyverzett államok és a gerillamozgalmak közötti aszimmetrikus háborúk kilátásait illeti. A gerillamozgalom – mint a tények mutatták – nem kényszeríthető térdre a polgári infrastruktúra szétverésével, sőt az ilyen mozgalom győztesnek kiálthatja ki magát, ha elég hosszú időn keresztül helyt tudott állni erős állami szintű ellenféllel szemben. A Hezbollah saját államot követelhet, ott van a libanoni parlamentben és kormányban, hadat üzenhet a „szomszédnak”.

A libanoni háború csak az egyik – valószínűleg nem az utolsó – epizódja volt a megoldatlan arab–izraeli konfliktusnak, amelynek tétje a hatalom, a terület, a szuverenitás és az erőforrások. Bármilyen fontos a Biztonsági Tanács által teremtett fegyvernugvás, vagy a nemzetközi békeerő, nincs kilátás tartós kiegyenlítődésre és stabilitásra. Ez csak akkor lenne elérhető, ha az államok és államjellegű képletek tekintettel lennének a reális, törvényes érdekekre. Leegyszerűsítve: Izrael elsősorban biztonságot igényel, a palesztinok államot akarnak, Libanon meg akarja őrizni szuverenitását, Szíria vissza akarja szerezni a Golan-fennsíkot. Amerikának, a NATO-nak és az Európai Uniónak Izrael és három szomszédja között az 1991-es madridi értekezlethez hasonló tanácskozássra kellene törekedni, különben az arab–muzulmán világ továbbra is „tárgyalhatatlan konfliktusnak” minősíti a helyzetet, a NATO pedig bővítheti a kihívások listáját.

A „hazai partoktól” távolodva mind az Egyesült Államok, mind a NATO Ázsia felé tart, előrevetítve a geopolitikai, hatalmi, gazdasági, világnézeti összeütközések eszkalációját, részben regionális katonai nagyhatalmak létrejötte és „sorompóba lépése” következtében. A magyarok, akik valamikor Ázsiából jöttek a Kárpát-medencébe, ismét megjelentek Ázsiában, ahogy ezt a NATO-tagság, az atlanti szövetség bővülő feladatvállalásai és a látványos Nyugat-ellenes kihívások megkövetelték. A tét óriási.

Kelet- és Dél-Ázsiában él a világ lakosságának fele, itt keletkezik a világ bruttó társadalmi termékének közel egyharmada, itt van fegyverben a világ haderőinek egyharmada. Az ázsiai térség műszaki, gazdasági, katonai-haditechnikai vonatkozásban dinamikus fejlődést mutat, jó jövőbeli esélyekben, ugyanakkor válságveszélyes, nincsenek együttműködésben alapuló biztonsági struktúrái, vagy ha vannak, ezek tökéletlenek. A biztonságpolitikai együttműködés főleg az Egyesült Államok és olyan ázsiai partnerei között kifejezett, mint Japán, Dél-Korea, Ausztrália, Szingapúr. Az amerikai elrettentési potenciálban egyes szubrégiók hajlamosak garanciát látni esetleges destabilizálódással szemben.

Kína évi átlagban 8 százalékos gazdasági fejlődési üteme mellett belső társadalmi kihívások tömegét hordozza. Az országban 250 millió ember él naponta kevesebb mint egy dollárból, további 700 millió naponta kevesebb mint két dollárból, 150–180 milliós a „vándorló lakosság” – menedék, alkalmazás, betegbiztosítás nélkül.

Ami Indiát illeti, neheztelt az Egyesült Államokra annak Pakisztán iránt tanúsított rokonszenve miatt, „ráfizetett” az el nem kötelezettek mozgalmában vállalt szerepére, kétféle, hogy Ázsia elég nagy-e két nagyhatalom számára, elkötelezte magát a Szovjetunió mellett, ami ma is Moszkvához láncolja. Az ország lakosságának 40 százaléka a „szegénységi küszöb” alatt van, de egy ideje reményt keltően halad a szociális reformok útján.

Az elkövetkező évekre nemcsak Kína, hanem *Oroszország is tartogat meglepetéseket*. Moszkva megnyilatkozásaiból ítélve az orosz érdekek nyomatókosabb hangsúlyozása és érvényesítése várható, ennek minden kétértelműségével, ami Kelet-Közép-Európát is érinteni fogja.

Az orosz külügyminiszter úgy fogalmaz, hogy az erős és magabiztos Oroszország tényezőjének megjelenése hozzájárul a geopolitikai helyzet stabilizálódásához az egész világon, a világpolitikában az egyensúly és a kiszámíthatóság erősödéséhez. Szergej Lavrov „demokratikus multipolaritás” kialakulásáról beszél, arról, hogy csökkent az államok egyoldalú nemzetközi akcióinak lehetősége, amit – mármint az egyoldalúságot – a világ rossz szemmel nézett.

Moszkva nemcsak azt adta értésre, hogy nem szándékozik finanszírozni néhány szomszédjának útját a NATO-ban és az Európai Unióba, de felvetette egy „Monroe-elv” meghirdetését is ma posztsovjett térségre, meghirdetve: kizárólagos érdekszférájának tekinti a Független Államok Közösségének övezetét, nem enged katonai vagy túlnyomó politikai külső befolyást Eurázsia ebbe a térségébe. Bármely hatalom betelepítése „nemzetbiztonsági fenyegetésnek” minősülne.

Oroszország „amerikai bekerítésére” szimmetrikus választ kell adni: „cordon sanitair”-t teremtve az Egyesült Államok közelében, hasznosítva Kubát és most már Venezuelát is, távlatokban Brazíliát és Argentínát. Egyelőre az az elképzelés, hogy „orosz haditechnikai centrumokat” kell kialakítani a nyugati féltekén.

Moszkva emlékezteti a világot arra, hogy 2005-ben 160 millió barrel (egy barrel 163,5 liter) kőolajat szállított az Egyesült Államoknak, hogy az orosz energiahordozó-export több mint 60 százaléka az Európai Uniót segíti, hogy 25 európai ország földgáz- és kőolaj behozatalának 50, illetve 30 százaléka Oroszországból jön.

Az orosz katonai vezetés állandó témája: áthatolni tudni bármilyen amerikai rakétavédelmi rendszeren. Az orosz katonai sajtó ugyanakkor átveszi az amerikai

Foreign Affaire – Washingtonban cáfolt – kimutatásait arról, hogy az orosz hadászati bombázók száma 39 százalékkal, az interkontinentális ballisztikus rakéták száma 58 százalékkal, az interkontinentális ballisztikus rakéták száma 58 százalékkal, a hadászati tengeralattjárók száma 80 százalékkal kevesebb, mint az amerikai–szovjet konfrontáció idején volt. Idézi a 2006. március 16-án közzétett amerikai nemzetbiztonsági stratégiát, amelyből a Pentagon világművelési terveinek változatlanúságára következett.

Az egykori Szovjetunió első és egyben utolsó elnöke, Mihail Gorbacsov augusztusban, az 1991-es moszkvai puccskísérlet 15. évfordulója alkalmából tett nyilatkozatában azt mondta, hogy az Egyesült Államoknak fel kellene adnia a szuperhatalmi szemléletmódot, mivel – mint megjegyezte – a világban az irányító szerepet nem a zsandárszerep betöltésével kell megszerezni. Az amerikaiknak emellett meg kellene szabadulniuk a hidegháborús győztes komplexumától, a győztes-komplexum ugyanis még az alacsonyabb rendűségi komplexumnál is rosszabb – vélekedett az 1990-es Nobel-békedíjas volt szovjet vezető.

Európai elemzők megjegyzik, hogy a mostani *Amerikai Egyesült Államok mind jobban hasonlít az 1982–85-ös Szovjetunióra*: óriási hadigazdasági potenciál, világbefolyás párosul a gazdasági hatékonyság csökkenésével, a pénzügyi rendszer bizonytalanságával, társadalmi feszültségekkel.

Az amerikai katonai költségvetés 2001 és 2006 között 303 milliárd dollárról – évi 6,7 százalékos átlaggal 419 milliárd dollárra emelkedett – nagy kongresszusi többségnek köszönhetően. (Ez nem tartalmazza az afganisztáni és az iraki háborúk kiadásait, amelyek az évenkénti pótköltségvetésben szerepelnek.)

„Az Egyesült Államoknak sikerült újra elérnie a katonai kiadások hidegháborús szintjét”, – jegyezte meg egy kommentár.

Washington stratégiai célrendszerét most és a közeljövőben a következő „hármás” alkotja:

- katonai túlerő kiépítése bármely lehetséges versenytárssal szemben;
- egyoldalú, szükség esetén fegyveres fellépés, ha belső harcok megbénítják a nemzetközi szervezeteket és szövetségeket;
- a szabadság, a demokrácia és a biztonság kiterjesztése az egész világra.

Jóllehet a klasszikus amerikai–NATO katonapolitikai vízió Oroszország bekerítése – ennek van alárendelve az erő-eszközök folyamatba tett „rekonfigurációja” – a tipikus amerikai internetjáték-szöveg, hogy „a harmadik világháború első napján elvesztettük hadseregünk kétharmadát, a lakosságnak majdnem a felét, Amerika nem volt felkészülve a háborúra Kínával”. A harmadik világháború tehát az Egyesült Államok és Kína összecsapása lesz; az amerikai polgár megérti, hogy Irán mögött Kína áll, de azt már kevésbé, hogy miért kell tartania attól a Kínától, amelybe özönlik az amerikai dollár, s hogy mire lehet képes a totalitárius kínai vezetés, amely egy piacgazdasági monstrum élén áll. Ezekre a fonákosságokra persze szívesen reagál a katonai-ipari komplexum minden szócsöve, amely nem egy ország katonáinak logikáját fogalmazza meg: adjatok pénzt és mindenkit legyőzünk.

A Pentagon élén állók azonban mértéktartóbbak és a „kihívások kihívására” hívják fel a figyelmet. „A legnagyobb biztonsági fenyegetés, amellyel az Egyesült Államok ma szembenéz, a tömegpusztító fegyverek és célba juttató eszközeik elterjedése. Ezek képessé tehetik ellenfeleinket arra, hogy hatalmas kárt okozzanak az Egyesült Államoknak, haderőnknek, barátainknak és szövetségeseinknek. Ezért

kritikus mértékben fontos, hogy csökkentsük és elejét vegyük az elterjedésben rejlő veszélyeknek.”

Nagy valószínűséggel ilyen és hasonló kihívások mozgatják az Egyesült Államokat, a nemzetközi jogrend oltalmazóját a „közjog” helyett az „esetjog” irányába. Félő, hogy Washington a terrorizmustól tartva az eddiginél jobban elfordul az egyezményes fegyverzetkorlátozástól, hátat fordít a nemzetközileg ellenőrzött leszerelésnek és az érintett tárgyalási mechanizmusnak, mégpedig a biztonsági érdekek elsődlegességére hivatkozva.

Az „*exlex-orientációnak*” meglepő példái vannak. Csak egyet közülük. Nyugtalanító körülmény, hogy egy olyan óceáni és haditengerészeti nagyhatalom, mint az Egyesült Államok, mindmáig nem lett részese az ENSZ 1982-ben aláírásra bocsátott és 1994-ben hatályba lépett nemzetközi tengerjogi egyezményének, amelyhez már több mint félszáz ország csatlakozott. Jelenleg az Egyesült Államok a világ egyetlen ipari-kereskedelmi nagyhatalma, amely kívül maradt – szenátusi döntéssel – a 320 cikket tartalmazó hatalmas megállapodáson.

Mire számítsunk 2016-ban?

A NATO-ellenes, elsősorban Amerika-ellenes és atommonopólium-ellenes kihívások ranglistáján előkelő helyen szerepel a „*prolifерáció*”, vagyis az atomfegyverek és célba juttató eszközeik elterjedése, valójában az „atomklubba” való illetéktelen behatolás a klubtagok hozzájárulása, a fő klubtagok hozzájárulása nélkül. „Aki másnak gödört ás, maga esik bele” – hangzik a vonatkozó közmondás. A második világháború győztes hatalmainak a viláégés után minden lehetőségük megvolt arra, hogy a tömegpusztító fegyvereket egyszer s mindenkorra betiltsák. Ezt nem tették meg, hanem az újszülött atomfegyvert az elrettentésen alapuló önvédelem eszközévé léptették elő. Tény, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmánya nem korlátozta a jogos önvédelem eszköztárát, viszont meghirdette az államok – konkrétan az ENSZ-tagállamok – szuverén egyenlőségét. Ebből következik, hogy atomarzenálja vagy mindenkinek lehet, vagy senkinek sem. Az atomsorompó-szerződés részesének lenni nem kötelező, innen kezdve az egész proliferációs színjáték az atomklub tagjainak hazardjátéka, és a közmondásban szereplő „gödör” elkészült; globális kihívássá vált nukleáris fegyverek terrorista kezekbe kerülése és zsarolásra való felhasználása az öngyilkos atomterrorista aktusig menően.

Ma negyven ország rendelkezik azzal a technológiai tudással, amely nukleáris fegyver kifejlesztéséhez szükséges. A világ természetesen, elsősorban a nyugati atomhatalmak Észak-Korea esetében „reagáló kihívással” kénytelenek szembenézni és Izrael hamarosan ugyanilyen helyzetbe kerülhet Irán oldaláról. Baljós jel, hogy a terrorizmusra való hivatkozás mind jobban aktivizálja Franciaország, de hamarosan Nagy-Britannia „alvó atompotenciálját” is, ami ismét leveszi a napirendről az „atomfegyvermentes Európa” megvalósításának tervét.

Amikor tíz esztendőre előre tekintünk, egy sor kétértelműség előjeleire is fel kell figyelnünk. Szó lehet a nukleáris összetevő bizonyos visszaszorításáról és ezt akár üdvözölni is lehetne, ha nem kísérné hadászati értelemben vett destabilizálódás.

Kétségtelen, hogy interkontinentális ballisztikus rakéták hagyományos robbanótöltettel való szerelése esetén kisebb pusztító erőt testesítenének meg, mint nukle-

áris robbanótöltettel, ami hadászati fegyverré teszi őket, mégis egy ilyen átalakítás, módosítás kihívást jelent, hiszen IBR-ek indítása –, a robbanótöltet nem ismeretében – a potenciális ellenfél szemében hadászati válaszlépés azonnali szükségességét jelenti, nemcsak a rakétavédelem működtetése, hanem a találkozói válaszcsapásra való felkészülés, a vonatkozó döntés meghozatala értelmében is. Nagyfokú bizalom és konkrét meggyőződés szükséges ahhoz, hogy más vagy a többi atom- és rakétahatalom belássa egy rakétaindítás kizárólag terroristaellenes célzatát. Az orosz védelmi miniszter augusztus végén tett alaszka-i látogatása során jelezte amerikai kollégájának, hogy Moszkva egyelőre nem szándékozik csatlakozni egy olyan amerikai kezdeményezéshez, amely hagyományos robbanótöltetű interkontinentális rakéták bevetését irányozza elő a terrorizmus elleni harcban, feltehetően elsősorban az úgynevezett „szponzor államokat” tekintetbe véve és megelőző csapások lehetőségét sem kizárva.

A „destabilizáló kihívás” e típusa az atomhatalmak, a rakétahatalmak között a bizalom-erősítő-bizalomteremtő intézkedések olyan kifogástalanul működő rendszerét feltételezi a számítási hibák, a túlreagálás kizárása érdekében, amely ma még elképzelhetetlen a hadászati fegyverkorlátozás szétzilálódása, vontatottsága, két- vagy többoldalú ellenőrizetlensége miatt.

Hasonlóan destabilizálóknak minősül a kis hatóerejű atomrobbanó-töltetek bevezetése, a harcászati atomfegyver készletek maradványainak megtartása, a tenger-alattjáró-fedélzeti rakéták hadászati csoportjának hagyományos robbanótöltettel szerelése.

Pozitív minősítést érdemelnek viszont – ha hátsó szándéktól mentesek – a világ egyes részein kallódó hasadóanyagok begyűjtését, biztonságba helyezését célzó erőfeszítések, amelyek akár „profitorientáltak” is lehetnek, de biztatóak a következő évtized kockázatainak szűkítése értelmében.

Természetesen indokolt az az aggodalom, hogy tömegpusztító fegyverek, illetve azok alapanyagai és célba juttató eszközei terroristák, illetve – amerikai szóhasználat szerint – „ellenséges államok” – birtokába kerülnek, ugyancsak a szokványos amerikai szóhasználattal élve „tömeges ártalmat okozandó az Egyesült Államoknak, erőinknek, barátainknak és szövetségeseinknek”.

Érthető az az amerikai óvatosság és készség, hogy a volt Szovjetunió területén segítenek begyűjteni a biztonságosan nem őrzött vagy nem ellenőrizhető hasadó- és radioaktív anyagokat. Legutóbb, amikor 2006 augusztus elején amerikai-orosz együttműködéssel – rádiumegységgel mérve – több mint 5500 curie radioaktív kobalt-60-ast és cézium-137-est menekítettek ki Csecsenföldről és juttattak el oroszországi raktárakba, Washingtonban nyilvánosságra hozták, hogy az utolsó három évben 23 különböző térségből potenciálisan több mint 200 „piszkos bomba” előállításához elegendő alapanyagot gyűjtöttek be. A „piszkos bomba” vulgáris elnevezése az olyan radiológiai fegyvernek, amely atomrobbanás nélkül terít szét radioaktív anyagot.

Méltán illeti elismerés az Egyesült Államokat, amely minden mellékes mozzanattól függetlenül évente 1 milliárd dollárral járul hozzá hasonló „veszélycsökkentő programokhoz” Oroszország és más posztsovjét köztársaságok területén.

Nagy László

A NATO átalakításáról, a változás igényéről

Napjaink egyik aktuális kérdését boncolgatja konferenciánk, amikor a NATO feladatrendszerében bekövetkező vagy várható átalakításokat változásokat vizsgálja. A problémakör egyik összetevője magának a Szövetségnek az átalakítása, amelyről egyébként igen sok különböző fórumon folynak eszmecserek.

A Szövetség megújulásának, adaptációjának hajtómotorja az Átalakítási Parancsnokság (ACT), amely a 2002 novemberi prágai csúcstalálkozó döntésének megfelelően alakult meg az Atlanti Főparancsnokság bázisán. Az öt éve létrehozott Átalakítási Parancsnokság valóban az átalakítási erőfeszítések katalizátora, amelynek „szolgáltatásait” az egyes tagországok maximálisan kihasználhatják. Az átalakítás lényegi tartalma pedig az előrelátás, a jövő formálása mind politikai, mind katonai aspektusból. A prágai csúcstalálkozó nemcsak az Átalakítási Parancsnokság létrehozásáról döntött, hanem a reagáló erők (NRF) felállításáról is. Ezek a reagáló erők a fejlődés igazi motorjai, folyamatosan javul az interoperabilitás, egyre több tapasztalt katonával rendelkezik a Szövetség.

Az új biztonsági kihívások gyökeresen eltérnek a korábbiaktól. Ez új képességeket is igényel, de mélyebb alkalmazkodást is például az információ-áramlás, a döntéshozatal, a tervezési együttműködés vonatkozásában. Utóbbiak az átalakítás kevésbé költségigényes részét képezik. Ezek az erőfeszítések képessé teszik a tagállamokat, hogy a felelősséget és a terheket megosszák egymás között.

Az átalakítás nem olcsó, most kell fizetni azért, hogy később takarékoskodni tudjunk. Végül is az átalakítás nem pénzügyi kérdés, hanem filozófiai kategória. Van-nak nem tőkeigényes vonatkozásai is, mindenekelőtt a szellemi átalakítás, a gondolkodás megreformálása. Az átalakítás kollektív fejlődés, a különböző kultúrák és gondolkodásmódok közeledése. Az igényt minden tagállam felismerte és támogatja. Ugyanakkor az egyes tagállamok adaptációja különböző sebességű.

A cél a Szövetség teljes működési rendszerének átalakítása annak érdekében, hogy képes legyen kezelni a jövő kihívásait. Ennek alapvető pillérei az interoperabilitás (együtt-alkalmazhatóság), a fenntarthatóság és a kompatibilitás.

Az átalakítás hosszú folyamat, beruházás a jövőbe, ugyanakkor meg kell felelni a rövidtávon jelentkező követelményeknek is. Nem lehet mindent vállalni, nem lehet

egyszerre mindent átalakítani, erre még az Egyesült Államok sem képes. Indokolt a képességek koncentrálása: kisebb területen előrehaladni, de magasabb szintet elérni. Sok lehetőség van az expedíciós képességek kialakítására. Azt a képességet kell kialakítani, amely otthon is használható. Jó példa erre a NATO gyorsreagálású erői létrehozása.

A változás lényegi mondanivalója az előrelátás, az átalakítás viszont egy végtelen folyamat, hiszen ha egy feladat, egy kérdés megoldódik, két másikkal találjuk magunkat szemben. A folyamat négy jelenségre bontható: változás, átalakulás, adaptáció és alkalmazkodás. Az átalakulás ma már nem cél, hanem szükségszerűség. A Szövetség ma már globális szerepvállalásra kényszerül és globális partnerségben gondolkodik (példaként említve Ausztráliát vagy Argentínát). Ez filozófiai szemléletváltást jelent, amelynek során a kollektív védelem intézménye átalakul globális biztonsági intézménnyé.

Az alkalmazkodás vég nélküli folyamatként írható le, középpontjában a hatékonyság fokozásával. A hatékonyság politikai összetevője pedig a párbeszéd, mégpedig a Szövetségen belül és azon kívül is: párbeszéd a műveletek előtt, alatt és után is, a konszenzus elérése érdekében, a tapasztalatok hasznosítása céljából.

A NATO egész története arról szól, hogy partneri viszonyt tudott kialakítani a korábbi ellenfelekkel és ellenségekkel – Olaszország, Németország, a Varsói Szerződés korábbi tagállamai. Jó példaként említhető a NATO–Oroszország Tanács.

A globális partnerség keretében a Szövetség olyan partnereket keresett és talált, amelyek a biztonság előállítói, termelői. A Közel-Keleten pedig a „hídépítés” fogalma tartozik ide, amely például az iraki fegyveres erők kiképzésében formálódik. A feladatok globálisak, a partnerség szintén, és így a biztonságfelfogás is csak globális lehet.

A Washingtoni Szerződés tételesen előírja a konzultációt a tagállamok között. Ugyanakkor ezt nem írja elő a NATO-n kívüli államokkal, csupán feljogosítja a Szövetséget a kapcsolatépítésre. A hidegháború időszakában, a tényleges fegyveres konfliktus elkerülésében ennek elsődleges szerepe volt, elegendő utalni az 1967-ben született Harmel-jelentésre, amely fontos eszközként fogalmazta meg a politikai kapcsolatokat, a diplomáciát, a párbeszédet.

Miért fontos Magyarország számára a párbeszéd? Azért, mert kis ország lévén, hazánk érdek megjelenítésében, érdekérvényesítésében még nagyobb szerepet kap a nem-katonai eszköztár, mint egy nagyobb hatalom esetében (amely katonai erejével is nagyobb nyomatókat tud adni érdekei képviselésének). De azért is fontos, mert a biztonságot fenyegető kockázati tényezők között mind erőteljesebben jelentkeznek a katonai eszközökkel megoldhatatlan veszélyforrások, elegendő utalni az energiabiztonságra.

A világgal folytatott párbeszéd is egyre nagyobb jelentőségű és egyre inkább intézményesített formákat ölt. Például a párbeszéd Oroszországgal elengedhetetlen a biztonság globális felfogása szempontjából, elengedhetetlen mindkét fél számára, és ugyanakkor egy állandó tanulási folyamatot is képez, ugyancsak mindkét fél számára. Ebben a folyamatban természetes módon előfordulnak be nem teljesült vágyak is, hiszen a két felet olykor gyökeresen eltérő érdekek vezérik. De egyre jobban és jobban ismerjük egymást, és a közös veszélyek valósággal rákényszerítenek az együttes gondolkodásra és cselekvésre, a párbeszéd szintjének fokozatos, folyamatos emelésére.

A Szövetség testületei állandóan foglalkoznak az előrejelzés kérdéseivel, lényegében megkísérlik alakítani is a jövőt. Példa erre, hogy Üzbegisztán már régen partnerország volt, amikor szükségessé vált területének, légterének igénybevétele az al-Kaida és a tálib rezsim elleni hadjáratban. A párbeszéd előkészíti a talajt. A NATO volt az első nemzetközi szervezet, amely integrálta Közép-Európát, ez feltétlenül előrelátásra vall. Jelenleg a Nyugat-Balkánon folyik ilyen előremutató tevékenység, amely alakítja, előkészíti a környezetet a későbbi, szorosabb kapcsolatokra. Ugyanilyen előremutató törekvésnek, jövőformálásnak tekinthető a Mediterrán Párbeszéd.

Jelenleg is folyik a honvédség átalakítása, amelynek célja a személyi állomány arányainak javítása mind az alakulatok feltöltöttségének érdekében, mind a tiszt-tiszthelyettes arány egészségesebbé tétele érdekében az utóbbiak javára.

Az önkéntes alapon szervezett honvédségnek képesnek kell lennie – a Szövetség keretein belül, a szövetségesekkel együttműködésben – megvédeni Magyarországot függetlenségét és garantálni területi integritását, rendelkezésre kell állnia a Szövetség kollektív védelmi képessége és a közös műveletek igényeinek megfelelően. Hozzá kell járulnia az EU biztonsági- és védelempolitikájának keretében végrehajtott műveletekhez, továbbá az ENSZ és az EBESZ által koordinált illetve egyéb alkalmi koalíciók által szervezett műveletekhez.

Az új igényeknek megfelelően új követelmények fogalmazódtak meg a honvédséggel szemben, köztük például az interoperabilitás, a bevetethőség, a professzionalitás, az expedíciós képességek. Ezekhez társulnak olyan speciális képességek, amelyek jól illeszkednek a Szövetség funkcióihoz. Nincs szükség arra, hogy minden tagállam rendelkezzen a képességek teljes spektrumával.

Az átalakítási folyamat a Szövetség legradikálisabb megújulását hozza magával fennállása óta. Hazánk – lehetőségeit figyelembe véve – alkotó módon vehet és vesz részt a jövőre, a várható kockázatokra és az azoknak való megfelelésre irányuló felkészülésben, ami az átalakítási folyamat lényegét képezi.

Az alkalmat felhasználva elmondanám, hogy az MHTT kutatói pályázatokban, cikkekben intenzíven foglalkoztak a NATO jövőjével, megújulásának esélyeivel és irányjaival kapcsolatos kérdésekkel. Az utóbbi két évben Társaságunk fórumában, a Hadtudományban több szerző (Szenes Z., Deák P., Gyarmati I., Szabó J., Kis J. Benedek és mások) kapcsolódott a konferenciánk témájához, úgy is fogalmazhatnánk, hogy készítette elő. A konferenciánkon elhangzottakat erősítve, tovább részletezve: a szerzők egy része új NATO stratégia mielőbbi kidolgozását sürgeti, hiszen ha abban megfogalmazódnak az alapvető témák, akkor a Szövetség jövőjét meghatározó kérdésekre is válasz kapunk; másrészt a legfontosabb feladatok között hangsúlyozzák a különböző fenyegetések elleni harcot, az ehhez szükséges képességek megteremtésének szükségességét, a multilaterális együttműködésen alapuló nemzetközi rend kiépítését és a transzatlanti kapcsolatok erősítését. Úgy gondolom, hogy a konferencián elhangzottak lehetőséget adnak a téma alapkérdéseinek tanulmányok keretében történő továbbgondolására.

Siposné Kecskeméthy Klára

A Szövetség partnerkapcsolatainak áttekintése a rigai csúcstalálkozó fényében

Amikor a NATO kormány- és államfők 2006 novemberében a rigai csúcsértekezleten összegyűlnek számos kérdést tárgyalnak meg és minden bizonnyal a Szövetség szempontjából előremutató döntést hoznak. A rigai értekezletet – mindenki előzetes várakozásának megfelelően – transzformációs csúcsértekezlet lesz, amely elsősorban a NATO politikai és katonai, de intellektuális értelemben vett átalakulását, a NATO gyorsreagálású erőket, az afganisztáni, az egész országra kiterjedő feladat és felelősségvállalást, a humanitárius akciókban való részvétel tapasztalatait és előremutató irányait kérdéseket tárgyalja meg.

A Magyar Hadtudományi Társaság, a Honvédelmi Minisztérium és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem közös szervezésében megrendezett A NATO feladatrendszerében az elkövetkező tíz évében várható változások című konferencia hasonló kérdéssel foglalkozott, de a vitaindító előadások csak marginális témaként említették a szövetség partnerkapcsolatait. Az alábbiakban a partnerkapcsolatok fejlődésének néhány aktuális kérdését tekintjük át.

Miután a hidegháború véget ért, a szövetség belső adaptációja eredményeként a korábbi ellenséggel (a volt Szovjetunió és a szocialista országok) teljesen új, radikálisan megújított alapokra fektetett kapcsolatot alakított ki, annak érdekében, hogy Közép-Kelet-Európában megerősítse a stabilitást és a biztonságot. Colin L. Powell 2003 decemberében az alábbiak szerint értékelte a Partnerség a békéért programot, „meggyőződésem, hogy az 1994-ben alapított PfP-t, és az 1997-ben létrehozott Euro-atlanti Partnerségi Tanácsot a történészek a hidegháború utáni korszak legbölcsebb kezdeményezéseiként értékelik majd.”¹ Hasonló szavakkal köszönt el az Észak-atlanti Tanácstól Lord Robertson volt főtítkár, aki a búcsúbeszédében² a biztonságos jövő érdekében történt legjobb befektetésnek nevezte a békepartnerség kezdeményezést. A partnerségi kapcsolatok azonban egyfajta terebélyesedő és egyre

1 Meeting of the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC), December 5, 2003

2 Az alábbi honlapon található meg: Lord Robertson Farewell speech to Council, NATO HQ, Brussels, 17. Dec. 2003 <http://www.nato.int/docu/speech/2003/s031217a.htm>

nehezebben áttekinthető szervezetté váltak. Az új kezdeményezésekkel újabb és újabb rövidítések (EAPC, PAP, IPP, PARP, PMF, NRC, NUC, OCC, IPAP, PAP-T, PAP-DIB) jelentek meg, amelyekhez értelmező szótárt kellett rendelni.

A kezdeményezések többsége, az országok csoportosítása azonban azok geostratégia helyzete, földrajzi fekvése alapján történt. Ha összehasonlítjuk a kelet-közép-európai régióra alkalmazott különböző földrajzi fogalmakat, rendkívüli fejlődés figyelhető meg. A hidegháború időszakában csak kommunista blokként, a keleti tömb országaiként, a vasfüggöny mögötti országokként emlegettek bennünket. A londoni nyilatkozat már Közép-és Kelet-Európai országokról beszél. Az évek során az együttműködés területeinek bővülésével párhuzamosan a kép tovább árnyalódott és finomodott. Így különültek el a közép-kelet-európai, a közép-ázsiai, a kaukázusi, az észak-afrikai és a közel-keleti országok csoportjai.

A jelenlegi keretek, a földrajzi alapon szerveződő partnerkapcsolatok nem teszik lehetővé a különbségtételt és a rugalmasságot. Gondoljunk csak a különböző hitel alapokra (trust fund) és a munkaprogramok támogatására fordított összegekre, vagy említsük meg a felett ötök csoportját, akik pénzügyileg is hozzájárulnak az egyes tevékenységekhez, a szövetség politikáját is hathatósan támogatják, és a különböző NATO-műveletekben is aktívan vesznek részt. Az egyes kezdeményezések között nincs átjárhatóság, a Mediterrán Párbeszéd és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés között is elméleti jellegű. Így azt is mondhatjuk, hogy a földrajzi szemlélet mindvégig meghúzódott az események mögött.

A NATO partnerségi politikájának a központi kérdése a béke és biztonság erősítése mellett a partnerek közötti regionális együttműködés és az átfogó reformok segítése. Önmagában a partnerség, a dialógus nem elég, a kereteket tartalommal kell megtölteni. A regionális megközelítés sem a PfP, sem a Mediterrán Párbeszéd esetében nem hozott sikereket annak ellenére, hogy az óvatos közeledés, és az apró lépések politikáját követte. A programok nem ösztönözték a partnerek közötti regionális együttműködést, amely a saját térségük biztonságához és stabilitásához járult volna hozzá. Persze, elég nehéz lenne a kaukázusi hármak közötti – ismerve a régió vérzivataros történelmét – rövid távon ilyen természetű együttműködést elképzelni. Hozhatnánk ugyanilyen példákat Közép-Ázsia, Észak-Afrika és a Közel-Kelet térségéből is. A partnerségi kapcsolatok fontos eleme a biztonság és az országok közötti együttműködés, ezért a földrajzi térben definiált összetartozásnak is fontos szerepe van. A régió országainak azonban különbözők lehetnek a politikai célkitűzései, katonai képességei és a szövetséggel való együttműködés szándékai is. A regionális szemlélet azonban azt is feltételezi, hogy az országok a régió részének tekintsék magukat. Elsősorban a Mediterrán Párbeszédre igaz ez a megállapítás.

Az isztambuli csúcsértekezlet után a partner és aspiráns országokat földrajzi elhelyezkedésük, eltérő képességeik és érdekeik alapján különböző csoportokba sorolták.³ A békepartnerségi programmal kapcsolatban felvetődött a kérdés, mi a célja a PfP-nek, a csatlakozásra való felkészítés, a hatékony együttműködés vagy a

3 Részletesen lásd Jeffrey Simon: Partnership for Peace: Charting a Course for a New Era, Strategic Forum 206. megjelent cikkét. <http://www.ndu.edu/inss/strforum/SF206/sf206.htm>

stratégiai partnerség? Külön csoportot alkottak a fejlett vagy nyugati ötök (Ausztria, Finnország, Írország, Svédország és Svájc), akiknek nem áll szándékukban csatlakozni a szövetséghez. A három tagsági akcióterv ország (Albánia, Horvátország és Macedónia) célkitűzése a teljes jogú NATO tagság elérése. Földrajzi alapon különül el a három kaukázusi (Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország), valamint az öt közép-ázsiai ország (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tadzsisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán). Belorusszia és Moldova a viszonylagos passzivitásuk és a PfP iránti elkötelezettség hiánya miatt került egy csoportba. A Balkán régió országai Bosznia-Hercegovina, Szerbia, és a 2006. május 21-én függetlenné vált Montenegró pedig PfP aspiránsok. Oroszország és Ukrajna továbbra is a szövetség stratégiai partnereiként jelentek meg.⁴

A rigai csúcstalálkozó előtt ennél árnyaltabb csoportosításra, valamint a szövetség partnerkapcsolatainak – funkcionális, földrajzi és a kettő szempont együttes figyelembe vételével – átstrukturálására tettek kísérletet.⁵ Ukrajnát és Grúziát, – amely országok célja a teljes jogú NATO tagság elérése – egy csoportba sorolja. Külön csoportot képeznek a szövetséggel azonos értékeket képviselő, csatlakozni nem szándékozó országok, ezek a fejlett ötök, és a kontakt országok (Argentína, Ausztrália, Brazília, Japán, Dél-Korea, Új-Zéland, Chile), akik kinyilvánították, hogy szorosabb együttműködést szeretnének a NATO-val kialakítani. A szövetség globális szerepvállalása során Kína politikai kapcsolatrendszer kiépítésére törekszik.⁶ A szövetség különleges kapcsolatot alakított ki Irakkal (NATO Iraki Kiképző Misszióját, Iraq Training Mission) és Afganisztánnal (ISAF, Tartományi Újjáépítési Csoportokat, Provincial Reconstruction Team), de a szervezeti keretek között partnerkapcsolat egyelőre nincs. Az egyes országok közötti képesség és érdek szerinti különbség a Mediterrán Párbeszédnél is megfigyelhető. Izrael elsősorban a terrorizmus és a hírszerzés területén való együttműködést preferálja, Algéria és Marokkó az interoperabilitásra törekszik a szövetséggel, Tunézia és Egyiptom pedig nem törekszik szorosabb együttműködésre.

A szövetség egyre terebélyesedő partnerkapcsolatai a rendelkezésre álló pénzforrásokat is szétforgácsolják. Számtalan, a mediterrán térséggel foglalkozó fórumon, konferencián vetették fel és kérdőjelezték meg a mediterrán partnerek a térségük fontosságát a szövetség számára. Ilyenkor a PfP és a Mediterrán Párbeszéd kezdeményezésekre fordított pénzügyi támogatást és a költségvetési számokat idézték, hasonlították össze, amelyek nagyságrendi különbséget mutattak.

Kurt Volker a rigai csúcsertekezletre vonatkozó beszédében a tágabb értelemben vett Közel-Kelet és Afrika országainak a NATO kiképzési és képzési erőforrásaihoz való hozzáférés vizsgálatát a térség országaival lehetséges oktatási és kiképzési

4 2006. május 21-én tartották Montenegró függetlenségéről szóló a referendumot.

5 Lásd Carlo Masala–Katariina Saariluoma: *Renewing NATO's Partnerships: Towards a Coherent and Efficient Framework*, Forum Paper Series, No 1, June 2006 NATO Defense College, Rome, http://www.ndc.nato.int/download/publications/fp_01.pdf

6 Lásd Christopher Bennett: *Building effective partnerships*, NATO Review, 2003. Issue 3. <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/english/art1.html> és Zuqian Zhang Beijing calling, NATO Review, 2003. Issue 3. <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/english/special.html>

együttműködést veti fel.⁷ Az egyes partnerségi programok szövetségen belüli központi koordinációja nem megoldott, sok szervezet és oktatási intézmény foglalkozik a partnerországok tisztjei és a civilek képzésével és kiképzésével. Ide sorolhatók a NATO Transzformációs Parancsnokság által kezdeményezett Education and Training Initiative, a NATO Védelmi Akadémia, az oberammergaui NATO Iskola céltanfolyamai, valamint egyéb szervezetek, katonai akadémiák, védelmi egyetemek egymástól függetlenül szervezett különböző típusú képzései és mobil oktató csoportjai.

A NATO Védelmi Akadémia célorientált képzései, a különböző nemzetközi együttműködései példaértékűek. Az Akadémia által koordinált akadémiaparancsnokok konferenciája kiváló példája a szövetség partnerkapcsolatai szélesítésének. A konferencia legfontosabb célkitűzése a katonai felsőoktatás területét érintő együttműködés elősegítése, kapcsolatteremtési lehetőség és az oktatás módszerei, tantervei és tananyagai továbbfejlesztése érdekében információcserére alkalmas fórum teremtetése. A római csúcstalálkozó célkitűzéseivel összhangban, a Katonai Bizottság egyetértésével – hangsúlyozva az oktatás és kiképzés területén történő együttműködés fontosságát – 1992-ben a közép-kelet-európai országokkal bővítették a konferencia résztvevőinek körét. Számos PfP- és EBESZ-tagállam katonai felsőoktatási intézményének vezetőjét hívták meg a tanácskozára. Ez volt a résztvevői kör bővítésének első lépése. A második bővítés során, 2000-ben először hívták meg a Mediterrán Párbeszéd országainak képviselőit.⁸ Az akadémiaparancsnokok konferenciája harmadszori bővítésére 2006-ben a luzerni rendezvényen került sor. Ekkor az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés⁹ országait hívták meg.

A modulrendszerű tanfolyamok ország (Irak), és a szövetségi partnerkapcsolatok (Mediterrán Párbeszéd, Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés) szerint kialakított specifikus, célorientált képzés a jövő egyik lehetséges útja. Ugyancsak megnőhet a jelentősége a tágabb értelemben vett Közel-Kelet és Afrika országaiba irányuló mobil oktató csoportoknak¹⁰ és a NATO Iskola gyakorlati felkészítésre koncentráló és a NATO Védelmi Akadémia stratégiai szintű képzést folytató oktatási intézményeinek a szerepe a térséget illetően. Emellett fontosak az egyes nemzetek katonai akadémiái és nemzetvédelmi egyetemei térség-specifikus képzésre és kikép-

7 „We are also exploring ways that NATO can support increased security cooperation with its neighbors in the broader Middle East and in Africa through greater access to NATO training and education resources...” In: Kurt Volker: The Road to NATO's Riga Summit, Testimony Before the House International Relations Committee Subcommittee on Europe, Washington, DC, May 3, 2006. <http://www.state.gov/p/eur/rls/rm/65874.htm>

Kurt Volker, az amerikai külügyminisztérium európai és ázsiai ügyeiért felelős helyettese.

8 Warning order on XXIX Conference of Commandants 21–25 March 2000, A Mediterrán Párbeszédről lásd Siposné dr. Kecskeméthy Klára: Security and cooperation through education and research in the Mediterranean Area – AARMS, Academic and Applied Research in Military Science, 2004. Issue 2, Volume 3. p. 295–304.

9 Az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezésről lásd Siposné dr. Kecskeméthy Klára: A mediterrán térség az isztambuli csúcstalálkozó után, Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum, 2005. 2. szám p. 26–29.

10 A NATO Iskola több éve együttműködésben az orosz védelmi minisztériummal mobil oktatócsoportot szervez, ugyanezt teszi a NATO Védelmi Akadémia is a kijevi hét keretében Ukrajnában.

zésre vonatkozó kezdeményezései, a térség országaiból érkező hallgatói kör bővítésére, céltanfolyamok és képzések indítására a jövő szempontjából.

Ebben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szellemi kapacitásának, felhalmozódott oktatási tapasztalatainak is szerepe lehet. Előremutató példaként kell megemlíteni a NATO Transzformációs Parancsnokság által koordinált a ZMNE Nyelvi Intézet Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központban tartott NATO törzstiszti terminológiai tanfolyamot, a korábbi években nemzetközi elismerést kivívott Air Operational Language Training tanfolyamot. Ugyancsak kiváló példa az Európai Biztonsági és Védelmi Akadémia felsővezetői tanfolyama, amelynek negyedik oktatási modulját – Az európai biztonság- és védelempolitika regionális alkalmazása, a Balkán, a Mediterrán-térség, Afrika és a Közel-Kelet térségében – az osztrák Landesverteidigungsakademie és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem közösen szervezte Budapesten és Bécsben.

A globális szerepvállalású szervezetté átalakult szövetség érdeke a jelenlegi a potenciális partnerkapcsolatok erősítése és fejlesztése. Jaap de Hoop Scheffer a jelenlegi és a potenciális partnerországokkal kiépítendő kapcsolat, az együttműködés hatékonyabb szükségességét hangsúlyozta 2006 februárjában elhangzott beszédében.¹¹ A partnerségi kapcsolatok új keretét kell megteremteni, újra kell gondolni a partnerségi programokat, mert a globális, összetett kihívásokat csak együttműködésben lehet kezelni és ebben a partnereknek is alapvető fontosságú szerepük van és lesz a jövőben is.

A partnerkapcsolatokat azonban nem lehet csak a szövetség szempontjából vizsgálni. A NATO globális, a mediterrán térségtől a Csendes-óceánig terjedő partnerkapcsolatokkal rendelkező szövetség, a partnerek elkötelezettek a stratégiai célkitűzések mellett és hozzájárulnak a szövetség misszióihoz. A partnerség eredeti célkitűzése többek között olyan katonai képességek megteremtését és fenntartását tűzte ki célul, amely a partnerországok számára lehetővé tette a szövetség békefenntartó, humanitárius és kutató-mentő műveleteiben történő aktív részvételt. Az elmúlt évtizedben a partnerországok bizonyították elkötelezettségüket és hozzájárultak a válságkezelések konfliktusai kezeléséhez. *A partnerség a szövetségi politikára és katonai képességekre is visszahatott*, mert sajátos, egyedi képességeket – stratégiai légiszállító kapacitás, hídépítő képesség, víztisztítás, vegyi, biológiai, sugárzási és nukleáris fegyverek elleni védelem, szláv kultúrkör ismerete, orvosi kontingens – vittek a közös tevékenységekbe, a missziókba, a NATO műveletekbe.¹²

Az együttműködés különböző formáinak, az oktatásnak és kiképzésnek meghatározó szerepe és jelentősége van az emberi gondolkodás, a nyelvi, művelési és a humán interoperabilitás megteremtésében. Ebben van felelőssége az egyénnek, az oktatási intézményeknek és az egyes nemzeteknek is.

11 Lásd Jaap de Hoop Scheffer 2006. február 4-én a 42. müncheni biztonságpolitikai konferencián elhangzott beszédét <http://www.nato.int/docu/speech/2006/s060204a.htm>

12 A partnerországok IFOR missziós tevékenységének értékeléséről lásd Molnár István: Békepartnerség az IFOR misszióban – a NATO megújulásának egyik mutatója, Hadtudomány, 2006. 3. szám p. 23–37.

Hautzinger Gyula

Riga előtt: a NATO és Magyarország – néhány összefüggésben

Bizonyos jelenségek arra utalnak, hogy kommunikációs zavar van a társadalom egy része és a biztonsággal foglalkozók között. Amíg a szakemberek igyekeznek tudásuk legjavát nyújtva érteni és értelmezni a világban, esetünkben a NATO-ban történő permanens változásokat, addig ezek a törekvések mintha nem, vagy nem kellő hatékonysággal mennének át a hazai közvélemény tudatába. Nem beszélve a sokszor tettenérhető félreértelmezésekről, ferdítésekről.

Egy aktuális példa az állításommal kapcsolatban: néhány nappal ezelőtt meghívtként, többekkel Pécssett, az Értelmiségi Klub vendége voltam, ahol eléggé felfokozott hangulatban esett szó az éppen aktuális helyszínen, a város tőszomszédságában lévő Tubes-hegyen történő – sokak által remélt, soha meg nem valósuló – úgynevezett „NATO-radar” tervezett telepítéséről. Szakemberek között nem kívánom részletezni a szakmai érvekkel szemben megnyilvánuló, sokszor „zsigerből” jövő replikákat, amelyeknek a tárgyyszerű valósághoz vajmi közük van. Mégis, úgy tűnik a szenvedélyes, olyakor indulatos megnyilvánulások sokkal könnyebben utat találnak a szélesebb közösséghez, mint a nyugodt szakmai érvekre épített állítások. Így van ez az adott esetben is. Miről is van szó? A NATO-radar telepítésére a mecseki hegység legoptimálisabb helyszíne a Zengő helyett hosszabb huza-vona után, botanikailag nehezen bizonyítható állítások és azok következményei miatt, Tubesre változott. De ma már ez ellen is tiltakoznak. Úgy tűnik a társadalmat módszereiben, kommunikációjában ezúttal sem készítettük fel kellően. Itt állunk megoldás nélkül, szégyenkezve szövetségeseink előtt is.

Lássuk be ez elsősorban nem NATO, hanem nemzeti ügy. Nemzeti ügy, nemzetbiztonságunk kérdése, amely szakmai megoldást igénylő feladat. A másik két, jóval kevesebb botrányt kiváltó bányai és békéscsabai lokátor-állomásokkal egységet képezve, Dél-dunántúl optimális pontjáról a zavartalan katonai és polgári repülés érdekében biztosítani kell hazánk légterének megbízható rádiónavigációs lefedését. Fontos NATO-érdek ez a lassan botrányossá dagadó ügy! A beruházás nagy részét a Szövetség fedezi, fedezné, ha hagynánk! Arról nem beszélve, hogy az egységes légvédelem, a Szövetség egésze és minden államának biztonsága érdeke.

Nos, itt állunk! Elborzadva nézzük a képsorokat a 2001. szeptember 11-ei merénylet óta arról ami a világban történik. Felső szinten ha el is hangzanak fontos kijelentések, mire a gyakorlati teendők végrehajtására kerülne sor, „megbomlanak a sorok”, a központi akarat nem eléggé határozott, a tiltakozók demokráciája pedig egyoldalú..., helyi és olykor pártérdekek kerülnek előtérbe, így ilyen fontos nemzeti és Szövetségi ügy, a költségek vállalása ellenére is csorbát szenved, nem szólva a lejáratusunkról.

Egy másik konferenciára készülve, elemzés alá vettem *Lengyelország a biztonság területén az elmúlt közel egy évtizedben tett erőfeszítéseit*. Mind a szárazföldi haderő, mind a légierő területén, de a haditengerészetnél is olyan érdemi változások vannak folyamatban, beleértve a haditechnikai beszerzéseket is, amelyek már középtávon komoly garanciákat jelenthetnek az ország nemzeti és az ezzel szorosan összefüggő (mint azt az előző negatív magyar példán keresztül igyekeztem szemléltetni) szövetségi kötelezettségek teljesítésében. Erre még egy példa: az Irakban működő „lengyel” hadosztály, amelynek kötelékében rövid másfél évig, a kivonulásunkig mi magyarok is részt vettünk, ha létszámában erősen megfogyatkozva és feladataiban átalakult is, de Lengyelország továbbra is jelen van, és végzi a tevékenységét. Napjaink híre, hogy akár belpolitikai felzúdulást is felvállalva lengyel barátaink NATO felkérésre, további ezer katonát kívánnak felajánlani Afganisztánba.

Mindezekkel hasonlítsuk össze a saját helyzetünket. A közvéleményről ejtettem szót. Nézzük meg *mi folyik a haderőben, saját házunk táján*. A folyamatos, természetében törvényszerű haderő-átalakítás – kimondani is sok – egy emberöltő, húsz esztendeje tart! Ez a sokszor „lázás” állapot, és itt sokan elmondhatjuk akár saját egyéni sorsunkon is végigtekintve, bizonytalanságot jelent a haderőben lévőknek, és állandó változást a kitűzött célokat tekintve. Ez érthető és nemzetközi kitekintésben is elfogadható egy olyan változás sorozat kapcsán, amelyen térségünk, a poszt-szovjet térség átmegy. De, nyilván a változások, a haderőcsökkentések és átalakulások végbementek (végbementek) a nyugati szövetségeseinknél is. Más kérdés, ha eredményesség és napjaink kihívásaira az alkalmazhatóság kérdését, helyzetét vizsgáljuk, hol tartanak a tőlünk nyugatra lévő barátaink, de akár hozhatnám újból példaként a már említett lengyeleket.

Természetesen követhetők a változások magán a NATO-n belül is, amelyek a legtöbbször türelmetlenségből eredő negatív beállítottságú megállapítások ellenére is hatalmasak!

Újból egy szemléletes példa: a NATO az európain kívüli másik, egyenrangú de az Amerikai Egyesült Államokban lévő norfolki főparancsnoksága 1998 tavaszán, amikor közel hároméves szolgálatomat ott megkezdtem, egy tisztán haditengerészeti, még jobbára a világrészek korábbi szembenállására emlékeztető feladatokkal rendelkező parancsnokság volt, ahol barna, szárazföldi haderős egyenruhában úgy fogadott a tiszta fehérben öltözött haditengerészek nemzetközi csapata, mintha legalábbis a Marsról jöttem volna. Ma, ezen a parancsnokságon, ahol továbbra is folyamatos a jelenlétünk, gyökeresen megváltozott a helyzet. A parancsnokságot az Egyesült Államok légierőjének a tábornoka irányítja és egyáltalán nem szokatlan a többi nemzetek fegyveres erői képviselőinek eltérő, különböző haderőhöz tartozó jelenléte. A feladatokról nem is beszélve, amelyek az elmúlt rövid egy évtized alatt

nagyon is összhaderőnemivé, és mint a parancsnokság nevében is kifejezi – az átalakulást magában hordozóvá vált.

A következő hetek fő történése NATO szempontból és magyar vonatkozásban is, az alig két hónap múlva Rigában megrendezésre kerülő, két évente esedékes NATO-csúccsal kapcsolatos további események. Reméljük, az 1999-ben a washingtoni csúcson megkezdődött, majd 2002-ben Prágában, 2004-ben Isztambulban folytatott érdemi és legalábbis elfogadott célkitűzéseiben ígéretes, sok tekintetben eredményekben már teljesült legfelső szintű további tanácskozás, az átalakulást célzó munka, újabb eredményeket fog felmutatni. Az eseményeket, a „csúcs” döntéseit, eredeti szakmám, logisztikai szempontból igyekszem a biztonságban bekövetkező változásokat elemezni és értékelni, azt várom, hogy végre ezen a területen is jelentős változások történjenek.

Mire gondolok? Egészen mostanáig, a NATO-csapatok szövetségi alkalmazásában egy, a már régmúlt lineáris szembenállását, de a sávhatárokat jól kifejező és így a nemzeti támogatást is érthetővé tevő logisztikai biztosítás van érvényben. Ez, a közben döntően megváltozott mai feladatokat és az ezzel kapcsolatos alkalmazást tekintve, erősen idejétmúlnak tekinthető. Természetesen történtek és történnek változások a biztosítás oldaláról is, de ezek a közelmúlt eseményeit elemezve korántsem elegendők.

Ma, a volt keleti és nyugati országokat magába foglaló Szövetségnek, a benne résztvevő keleti országoknak az elmúlt évtizedekben végbement társadalmi-gazdasági fejlődésen történt átmenete következtében, eltérő fejlettségű és finanszírozású hadereje van, amelyeket a nyelvi nehézségek fokozatos felszámolásának eredménye mellett láthatóan nehéz alkalmazni. Különösen igaz ez a folyamatosan gazdasági nehézségekkel küzdő országok esetében, amelyek esetlegesen a nyugatiakkal azonos nagyságú kontingens kiállítása során, mint az egyre jobban látható a határaiktól akár több ezer kilométerre, megváltozott szerepkörben relatívan nagyobb anyagi ráfordítások mellett kell, hogy alkalmazzák csapataikat. Ez az alkalmazás társadalmilag, összehasonlíthatatlanul nagyobb anyagi teherrel járhat számukra, mint egy nyugati, gazdaságilag fejlettebb országnál. A megoldás ezen a területen a terhek igazságosabb, az új tagok anyagi teherbíró képességét, a '89-es rendszerváltozások gazdasági következményeit keleten sokkal nehezebben megélő társadalmak reális gondjait is figyelembe vevő újfajta módszer lehetne.

A megváltozott körülmények között, *a multinacionális szerepvállalást a multinacionális logisztika kell, hogy kövesse*, de olyan módon, hogy az arányba álljon a résztvevők teherbíró képességével. Példát is felhozva: arányait tekintve egy keleti szövetséges harccsoportjának alkalmazása ne kerüljön többbe az öt kiküldő társadalomnak, mint egy hasonló nyugatinak. Tudom, ezt a nehézséget feloldani igen nehéz, és bonyolult feladat – és az adott, különösen a nyugati szövetségesek részére akár több anyagi hozzájárulást is igénylő teória – mégis, a további eredményes közös tevékenységben bízva, időlegesen a korábbi megosztottság miatti gazdasági fejlődési elmaradások bepótlásáig ebben látom a megoldás egyik lehetőségét.

Természetesen, ehhez hozzájárul az is, hogy a keleti, új szövetségeseknek is folyamatosan kézzelfogható eredményeket, és következetes építkező munkát kell felmutatniuk. Úgy tűnik, hogy a haderő évtizedeken átívelő folyamatos leépítéséből

adódó extenzív eredmények mára teljesültek. A folyamatosan tízezrek leépítéséből adódó anyagi megtakarítások kora végérvényesen lejárt, hacsak nem akarunk előbb-utóbb a szövetséges, luxemburgi haderő szintjére jutni, és a felszabadult anyagi eszközöket továbbra is másra költeni, vagy ami még rosszabb (erre irányuló törekvéseket, netalán kényszerűségeket megfigyelhattunk a közelmúltban itthon is) a jövő feladataira alkalmatlan erők finanszírozására fordítani. Ez a jövőben, ha végre a haderő létszáma hosszabb távra stabilizálódik – jobban megfigyelhetővé válik, természetesen csak abban az esetben, ha a haderőre fordítható és nemzetközileg is elvárható GDP-hez viszonyított mértékű finanszírozás is adott lesz. Sajnos, ez éppen a napokban világosságot látott, az ország 2007. évi költségvetési keretszámainak további, az inflációt nem is számításba vevő csökkentését figyelve – egyáltalán nem bizonyos. Nos, ilyen körülmények között nehéz lesz nyugati partnereinktől szolidaritást, netalán megértő tekintetükben a közös feladatokhoz további, esetleg emeltebb anyagi hozzájárulást várni. Valahol, ez is benne kell, hogy legyen abban a csomagban, amelyet hazánkat képviselő vezetőink, erre a nagy elvárásokkal tekintett rigai találkozóra magukkal kell, hogy vigyenek.

Németh István

Filozófia-váltást az érdekek védelmében

A NATO transzformáció a kor kihívásai determinálta követelményeknek történő megfelelés nem csupán a szövetség, mint egésze, hanem a tagországok részére is filozófiaváltást diktál az érdekek védelme érdekében.

Hozzászólásomban a konferencia napirendre tűzött témájához kapcsolódva csupán néhány területre reflektálok, melyek integrálása a Magyar Honvédség rendszerébe elsősorban nem pénz, hanem az új követelményként fellépő filozófia-váltás kérdése.

Ismert, hogy a jövő lehetséges műveletei többnemzeti, összhaderőnemi együttműködés keretében, az EBO (Effect Based Operation) azaz, a hatásalapú műveletek súlyának növekedésével kerülnek végrehajtásra. Az EBO művelet követelményei parancsolóan diktálják számunkra az állomány – különösen a missziós alegységek – hatékony felkészítését. J Jones tábornok a NATO főparancsnokának szándéka, hogy az EBO elveit és rendszerét zászlóalj szintig mindenki ismerje meg 2007 kezdetéig. Ez az *elvárás jelentős feladatokat ró a felkészítést, kiképzést tervező és végrehajtó állományra is.*

Az EBO mellett jelentősen növekednek a következő képesség-követelmények is, mint a telepíthetőség, bevetethetőség, rendelkezésre állás; a különleges erők helye és szerepe, a szigorodó alkalmazási szabályok; a nemzeti és nemzetközi média szerepe a CNN effektus révén. A CNN effektus hatásáról Shalikasvili tábornok az első Öböl-háborút követően az alábbiak szerint nyilatkozott: *„Te nem győzöl, csak ha a CNN közli Te vagy a győztes.”*

A globális kihívásokra, a terrorizmustól mentes környezet kialakítására csak egy koordinált, multinacionális erőfeszítés képes reagálni. Mindezen követelmények számos feladatot rónak az MH felkészítésére és kiképzésére, a reagálni képes logisztikára, a missziók harckiszolgáló támogatási rendszerének az átalakítására.

Növekedik a jelentősége a technikai- és szellemi interoperabilitásnak. A koordinált, multinacionális műveletek sikeres végrehajtása érdekében *jelentősen növekszik a szellemi interoperabilitás szerepe.* A NATO vezette műveletek tapasztalatai, igazolták a missziókban részt vevő erők hatékonyabb felkészítésének szükségességét.

Jelentősen nő a missziókban részt vevő erők nemzeti hatás- és felelősségi körébe tartozó minőségi felkészítés és kiképzés követelménye. Ezen belül nagyon fontos az ország, a történelmi, a kulturális és a vallási háttér alapos ismerete, a feladatra történő misszió specifikus felkészítése és kiképzése. Az a felkészítés és kiképzési rendszer, ami jó Irakra, nem jó Afganisztánra, ami jó az egyik tartományra, nem jó a másikra.

Az erők megvédése, azaz a „force protektion” szintén kiemelkedő jelentőséggel bír és fokozottabb követelményeket támaszt a jövőben. A terrorizmus elleni harc, az iraki, afganisztáni műveletek tapasztalatai jelentős változásokat hoztak a potenciális ellenség eljárásaiban. A harcérintkezés távolsága 0, azaz zéró méterre csökkent. A korábbi háborúkban, műveletekben az ellenség nem akart meghalni, ugyanakkor az iraki és az afganisztáni műveletekben naponta tapasztalhatók az öngyilkos merényletek akciói, melyekben az elkövetők tudják, vállalják a halált, sőt meg akarnak halni. Mindez az erők megvédésének, azaz a „force protection”-nak a jelentőségét növeli, olyan küldetésorientált felkészítést, kiképzést követel, mely során a misszióban részt vevő parancsnokok, kötelékek megértik annak a viselkedésmódnak és eljárásoknak a lényegét, hogy ne lehessenek célja az ellenségnek.

A kis NATO-országok, mint Magyarország, nem tehetik meg, hogy egy-egy missziós feladatra dandár szintű köteléket készítsenek fel. Ezért a missziós küldetésre történő felkészítés, kiképzés során megnő a jelentősége a misszió specifikus felkészítésnek, a kulcs beosztású parancsnokok (key leader training) várható feladatokra történő kiemelt felkészítésének.

A NATO vezette műveletek tapasztalatai, igazolják, hogy a missziókban részt vevő nemzetek által alkalmazott nemzeti korlátozások (national caveats) akadályozzák a szövetségi célokat, sok esetben csökkentik a műveleti parancsnok műveleti szabadságát, veszélyeztetik az adott kontingens biztonságát, tehát ellenkező hatást fejtenek ki, mint ami az alkalmazó nemzet szándéka.

A nemzeti korlátozások nagy számú alkalmazása miatt keveredik a nemzeti és szövetségi politika, ami hátráltatja a szövetségi politika megvalósítását, számos esetben negatívan hat a nemzeti politikára is, így feltétlen szükséges azok harmonizálása.

A jövő missziókban jelentősen növekedik a különleges erők helye és szerepe, műveleti súlya a missziós feladatok megvalósításában. Meg kell érteni a különleges erők új szerepét, mivel hasznos értéket és eszközt képviselnek a nemzetközi kapcsolatokban és a multinacionális műveletekben. A hagyományos és a különleges erőknek hatékony alkalmazásuk érdekében, különösen ismerniük és érteniük kell egymás helyét és szerepét, feladatrendszerét a műveletekben.

A dinamikusan változó, a NATO transzformációból adódó követelmények, a küldetésorientált, professzionális erők fejlesztése, építése olyan új katonai kultúra kialakítását követeli meg, melyben a tapasztalatok, azaz a „Lesson Learned LL” a napi élet, a felkészítés, kiképzés, a missziós kötelékek tevékenységének, és a vezetésnek szerves és elengedhetetlen része. Remélhetőleg az újonnan kialakításra kerülő Összhaderőnemi Parancsnokság állományában a LL szervezet már 2–3 fővel szervezetszerű beosztásként megjelenik.

A harckiszolgáló támogatásról

Az elmúlt időszak szövetség vezette missziók tapasztalatai, a NATO transzformációs folyamatok – amelynek egyik motorja az NRF –, a néhány hónapja megjelent NRF logisztikai koncepciója az MC526 című okmány egyértelműen előrevetítik a logisztika helyének, szerepének radikális növekedését a jövő műveleteiben.

Tudomásul kell venni, hogy a kor új kihívásaira csak a reagálni képes katonai műveletek és a műveleti célok elérését támogatni képes harckiszolgáló támogatási, logisztikai rendszer képes válaszolni.

El kell fogadni, hogy a katonai műveletek sikeres végrehajtása kritikusan logisztikai biztosításfüggővé váltak, mert tervszerűen és folyamatosan, időre biztosítani kell mindazt, amit a katona, az alegységek viselnek, szállítanak, vagy fogyasztanak.

Az új filozófia, az új gondolkodási folyamat, a küldetésorientált katonai vezetés tevékenységének szerves részét kell, hogy képezze a felajánlott, és a missziós erők harckiszolgáló támogatása követelményeinek igazítása a radikálisan változó követelményekhez.

Sajnálatos, hogy a jelen konferencián nem kerültek terítékre a harckiszolgáló támogatás, a logisztikai biztosítás anomáliái és követelményei. J. Jones tábornok a NATO Főparancsnoka az „Allied Reach 2006” gyakorlaton az alábbiak szerint fogalmazott: *„Az NRF alkalmazása során nem lehet alkalmazni a 20. század logisztikai támogatási rendszerét, mert gátolja a bevetethetőséget, a képességek megfelelő, azonos szintre hozását.”*

Ez a megállapítás analóg módon igaz a missziók logisztikai biztosításának jelenlegi rendszerére is.

A Szárazföldi Parancsnokság NRF 2006 konferenciáján a logisztikai támogatás elemzése során számos következtetés és javaslat született, amelyek integrálása a missziók harckiszolgáló támogatása rendszerébe elengedhetetlen és a vezérkari főnök által meghatározott.

A NATO erőgenerálási konferenciákon a Magyar Honvédség képességeket ajánl fel. A szövetség elvárja minden nemzettől, hogy biztosítsa az adott missziókban a felajánlott képességeket. Tudomásul kell venni minden szinten, hogy *a reális harci logisztikai biztosítás művészete nem más, mint a logisztikai biztosítás megjelenítése a valós, a változó kihívásoknak is megfelelő harci képességekben.* A vállalt kötelezettségek követelmények szerinti fejlesztése nem csupán feladat, hanem nemzeti érdek is.

Következtetesként levonható, hogy a harckiszolgáló támogatás helyét és szerepét a kor diktálta követelmények rangjára kell emelni, annak érdekében, hogy a NATO vagy EU részére felajánlott kötelek, missziók logisztikai biztosítása, harckiszolgáló támogatása ne korlátozza a kötelek vállalt képességeit.

„Ha elfelejtetted a logisztikát, vesztettél.” – mondta Generál Frederick M. Franks Jr.

Összességében megállapítható, hogy jelentős feladatok várnak a professzionális erők további fejlesztésében, mert el kell fogadni az alábbi megállapítást is: *„Senkit nem érdekel, miért nem tudunk valamit, mindenki csak arra kíváncsi, hogy mire vagyunk képesek.”*

Ványa László

A kutató és az oktató munka eredményeiről

Mai konferenciánkra a Nemzetvédelmi Egyetem falai között került sor, amelynek *egyik feladata* a tudományos kutatás, mint azt megnyitó szavaiban Dr. Szabó Miklós rektor úr is hangsúlyozta. Tovább megyek. Doktori iskoláink *legfőbb feladata* a tudományos kutatás, mégpedig a Magyar Honvédség és a rendvédelem más szervezetei számára szükséges, a gyakorlatban használható, kézzel fogható eredmények létrehozása, nem utolsósorban a személyes ambíciók teljesülése, a doktori PhD-fokozat megszerzésén keresztül.

Engedjék meg, hogy ebben a folyamatban felidézsek néhány személyes vonatkozású eseményt, amelyek – mint látni fogják – a mai konferenciánkra, illetve a Magyar Honvédség jelenére is hatással voltak.

Elsőként említeném meg a 2006. november 22-én, immár hatodik alkalommal megrendezésre kerülő Robothadviselés konferenciát, amely mindig kiemelt témaként kezelte a pilóta nélküli repülőket kutatását, fejlesztését, a földi illetve a légi robotok széles körű alkalmazásának kérdéseit. Ez a konferencia az Elektronikai Hadviselés tanszék és jogutódja köré csoportosuló oktató, tudományos kutató és doktorandusz gárda nevéhez fűződik.

A teremben jelenleg itt ülők közül is sokan emlékeznek *Dr. Makkay Imre mérnök ezredes* egyetemi tanárra, aki tanszékvezetőnk és a robothadviselés konferenciák szellemi megalkotója volt, annak a szakmai műhelynek az atyja, amely körülötte kialakult. Ebben a műhelyben nevelkedtünk mi magunk is oktató kollegáimmal együtt, illetve azok a doktoranduszok, akik jelenleg is dolgoznak, illetve már megvédtek doktori értekezésüket, például autonóm fedélzeti robotpilóta megalkotását vállalva fel doktori kutatási témájukban.

Arra is emlékszünk, ahogy az első években némi megütközés, majd elnéző mosoly kísérte kutatásainkat, mondván: „Ti mindig a fellegekben jártok.”

Ma pedig a NATO nagykövet úr is kiemelte előadásában a pilóta nélküli repülőgépek fontosságát és azokat a lépéseket, amelyeket a Magyar Honvédség vezetése tesz, hogy a válságövezetekben szolgálatot teljesítő erők védelme céljából ilyen eszközöket szerezzen be és állítson rendszerbe. A honvédelmi miniszter úr nyilatkoza-

taiból is egyértelmű az a cél, hogy a *force protection* keretében mindent el kell követni a missziókban szolgálók biztonságának növelése, a fenyegetettségük csökkentése érdekében.

Egy másik ilyen jelentős eredménynek tekintem például azt, hogy a légierő 2005-ben végrehajtott lengyelországi rakéta éleslövészetén azokra a robotrepülőgépekre lőttek a tenger felett, amelyek GPS segítségével vezérelt robotpilóta egységet egy szintén nálunk kutató doktorandusz kolléga fejlesztette ki és építette meg.

Talán nem szerénytelen az a gondolat, hogy ennek a pilóta nélküli repülőgépek kutatását végző csoportnak nagy szerepe volt abban is, hogy Magyarországon, de tulajdonképpen a világon is elsőként Szendrőben, egy Borsod megyei kis település tűzoltóságán állították először rendszerbe azt a három tűzfelderítő, megfigyelő pilóta nélküli repülőgépet, amely szintén ennek a tudományos műhelynek egy terméke. Kezdeményezője és kiharcolója a város tűzoltó parancsnoka Restás Ágoston tüz. alezredes, aki szintén egyetemünk doktorandusz hallgatója és ennek a kutatócsoportnak aktív tagja. A teljes képhez persze az is hozzátartozik, hogy ehhez a kutatáshoz hozzájárultak azok a résztvevők, cégek is, akik a saját kockázatukra investáltak be, építették meg a rendszert, amelyeket ma éles körülmények között használnak.

A missziós feladatokban részt vevők által még akár önvédelemből alkalmazott fegyvert is nagyon kritikus szemmel ítéli meg a média és a közvélemény. A szakirodalomban nem halálos fegyverek összefoglaló néven ismertté vált eszközcsoportról a mai konferencián nem esett szó. Tudniuk kell azonban azt is, hogy a *nem halálos fegyverek* témában a Technológiai Hivatal egyik osztályvezetője – Dr. Bartha Tibor mk. ezredes védte meg doktori értekezését a tavalyi év folyamán, az itt ülő Padányi ezredes úr volt a témavezetője.

E néhány kiragadott példa alapján is állíthatjuk, hogy *nagyon komoly gyakorlati haszonnal és eredményekkel járó kutatások folynak jelenleg is doktori iskoláinkban.*

A mai konferenciánkon egy ízben esett szó a krízis övezetekben külszolgálatot teljesítők napi élet és munkakörülményeit fenyegető öngyilkos merényletekről, a csoportos támadásokról, vagy például a házi készítésű robbanó testekről és fegyverekről, amelyekkel orvul támadnak a konvojokra, járőrökre. A *force protection* gyakorlati kérdéseinek megoldásairól nyilatkozó honvédelmi miniszter úrtól hangzott el az a nyilatkozat, hogy *mindent megteszünk annak érdekében, hogy zavaró tevékenységgel ezen eszközök működését megakadályozzuk*, és amennyiben technikailag lehetséges, megvédjük erőinket, eszközeinket pl. járőrözési utak, vagy a konvoj útvonalak mentén elhelyezett ilyen jellegű robbanó eszközöktől.

Ez is egy nagyon fontos és komoly probléma. Ez azonban felveti annak az igényét, hogy ehhez elektronikai hadviselési szakemberek kellenének, meg a *nem lévő magyar hadiipar, akik a magyar szürkeállomány segítségével képesek lennének ilyen védelmi eszközöket kifejleszteni.* A világpiacon léteznek ilyen berendezések, az amerikai hadsereg használ is ilyeneket, de nagyon jól tudjuk, hogy minden az anyagi lehetőségek függvénye.

Ebben az irányban is van felelősségünk, hiszen képesek lennénk a problémát megoldani, amennyiben ebben támogatást, vagy egyáltalán ösztönzést éreznénk, hogy akár konkrét eszközre menő kutatásokat végezhesünk. Eközben folyik a szakma kihalása. Ha ma azt mondom, hogy elektronikai hadviselési szakember, akkor már a két ke-

zemen is meg tudom számolni a Magyar Honvédségben az összes ilyen irányú képzettséggel rendelkező és ilyen gondolkodású szakembereink számát, jövőre talán egy kezem is elég lesz. Azt is látni kell, hogy az ilyen *robbanótestek hatástalanításához nemcsak a tűzszerészek és felderítők, hanem elektronikai hadviselési szakemberek is szükségeltetnek.*

Nagyon egyetértek az előttem elhangzott rövid összefoglaló azon megállapításával, hogy vannak olyan helyek, ahol a fűnyíróelvet nem szabadna követni, *tehát bizonyos szakmai kultúrákat, szakmai tudásbázist nem szabadna elveszítenünk*, mert attól kezdve az ilyen problémák már megoldhatatlanok lesznek számunkra.

Személyesen is nagyon örültem annak, hogy nagyon sokan használták a mai előadásukban a hatásalapú műveletek kifejezést. Bár nem kerültek napirendre az információs műveletek, az információs hadviselés, illetve annak részterületei a felderítés, az elektronikai hadviselés, a megsemmisítés, a hadműveleti biztonság, a pszichológiai műveletek, de tudni kell, hogy az előzőekhez hasonló *alapos kutatómunka eredményeként ma ezt is oktatjuk a BSc, MSc és a doktori képzésben, valamint a felsővezetői képzésben.* Ha korlátozott óraszámban is, de a lehetőségekhez mérten a legkorszerűbb elektronikus és írásos tananyaggal látjuk el a hallgatóinkat, hogy úgy kerüljenek ki az egyetem falai közül, hogy ezek a kérdések már számukra legalább elméletben alaposan ismertek, megalapozottak legyenek.

E helyről is ígérhetem, hogy a korábbi évek hagyományaihoz híven fogjuk folytatni ezt a kutató és oktató munkát mindaddig, amíg ezt számunkra lehetővé teszik.

Szép László

A NATO ambíciószint változások és a védelmi követelmények felülvizsgálata

A 2006. novemberi rigai NATO csúcstalálkozón várhatóan elfogadásra kerülő transzformációs csomag egyik legnagyobb vitát gerjesztő kérdése a *Szövetség műveleti ambíciószintjének (Level of Ambition, LoA)* meghatározása lesz. A 2005 decemberében elfogadott *átfogó politikai irányelvekben (Comprehensive Political Guidance, CPG)* megfogalmazták a NATO katonai átalakulásához szükséges transzformációs csomag alapelemeit. A rigai csúcstalálkozó egyik fő döntése lesz a dokumentum legfelső szintű megerősítése, illetve az ebből levezethető további feladatok meghatározása, a Szövetség politikai és katonai vezető szervezetei számára. A kérdés kiemelten szerepelt a védelmi miniszterek 2006. június 8-i brüsszeli értekezletének napirendjén is.

A megbeszélés egyik legmarkánsabban megjeleníthető eredményének a vonatkozó *miniszteri irányelvek „Ministerial Guidance 2006”* elfogadása tekinthető. A NATO haderő tervezési folyamata a négyévente kiadott (kétévente felülvizsgált) miniszteri irányelvekkel indul, melyet értelemszerűen a tagországok védelmi miniszterei hagynak jóvá. Az irányelvek az *átfogó politikai útmutatás (Comprehensive Political Guidance – CPG)* és a prognosztizált biztonsági helyzet értékeléséből adódó katonai követelmények elemzése alapján a Szövetség egészét átfogó politikai-stratégiai iránymutatást ad.

A miniszteri irányelvek alapokmáynak számít a szövetségi katonai stratégiai koncepciók, valamint tervezési alapvetések meghatározása és kidolgozása során. Meghatározza a haderő és fegyverzeti tervezésre, a válságkezelésre és béketámogató műveletekre vonatkozó tervezési irányelveket, a tervezési periódus végére elerendő katonai képességeket és az ezek biztosításához szükséges struktúrát, valamint kijelöli a hosszú távú prioritásokat, továbbá iránymutatást ad az erőforrások felhasználásával kapcsolatban.

A miniszteri irányelvekkel szoros összhangban lévő – a NATO Átalakítási Parancsnokságán a szövetségi védelmi képesség igények meghatározásával kapcsolatban *„Defence Requirements Review (DRR) 2007”* címmel készített – dokumentumot feldolgoztuk. Ez képezi a mai tájékoztató alapját.

A NATO *műveleti ambíciószintjének meghatározása a haderő- és képesség-tervezés kiindulási alapja*. Az ambíciószint rögzítése több (NATO-) tervezési ciklusra bontva hatá-

rozza meg a tagállamok fejlesztési célkitűzéseit, illetve védelmi erőforrásainak elosztását. A NATO-ambíciószint érinti az *EU célokra tervezhető/felajánlható nemzeti képességeket is*. A tagállamok között formálódó *konszenzus* nyomán a NATO műveleti ambíciószintje *2 nagyobb* (Major Joint Operations, MJO), illetve *6 kisebb* (Smaller Joint Operations, SJO) összhaderőnemi művelet *egyidejű végrehajtásában* határozható meg. Mindez azonban nem a mennyiségi szemlélet, hanem a *képesség-követelmények emelkedését* jelenti.

Az MJO általánosan elfogadott (klasszikus) definíciója szerint *hadtest* méretű műveletet jelöl. Összetétele az adott misszió jellegétől függ, így a haderőnemek aránya a legtöbb esetben eltérő képet mutat. Kiemelendő, hogy a NATO eddigi MJO műveletei főként *szárazföldi jellegűek* voltak.

A műveleti egységek hierarchiája és mérete

Szim-bólum	Egység	Létszám	Alárendelt egységek száma	Parancsnoki szint
XXXX	Hadsereg	50–60 000+ fő	3+ hadtest	vezérezredes (****) (general)
XXX	Hadtest (corps)	25 000–30 000 fő	3 hadosztály	altábornagy (***) (lieutenant general)
XX	Hadosztály (division)	10 000–20 000 fő	3 (4) dandár vagy ezred	vezérőrnagy (**) (major general)
X	Dandár (brigade)	2000–5000 fő	3 ezred vagy 3–6 zászlóalj	dandártábornok (*) (brigadier general)
III	Ezred (regiment)	2000–3000 fő	3–4 zászlóalj	ezredes (colonel)
II	Zászlóalj (battalion)	300–1000 fő	3 század	alezredes (lieutenant colonel)
I	Század (company)	60–250 fő	3 szakasz	százados vagy őrnagy (captain – major)
...	Szakasz (platoon)	30–40 fő	3 raj	(fő) hadnagy (first/second lieutenant)
..	Raj (section)	8–12 fő		tizedes (corporal)

Az SJO méretére és jellegére nincs általánosan elfogadott értelmezés. A nemzetek között kialakított kompromisszum nyomán *számvetési alapként a hadosztály, illetve a dandár méretű szint kerül figyelembe vételre*, illetve SJO-nak definálható az a művelet, amely megfelel az alábbi ismérveknek:

□ A *szárazföldi komponens* képes tervezni és végrehajtani hadosztály szintű harci műveleteket, igényre szabott harci és harckiszolgáló támogatással, telepíthető komponens parancsnokság (LCC) és törzse irányítása alatt, mely rendelkezik a feladat végrehajtásához szükséges vezetési és irányítási (C2) képességekkel.

– A műveletek méretei

MJO

- Hadtest NTF
- 1000 harci támogató
- + napi ellátás

SJO

- Hadosztály
- NTG+
- 350 harci támogató
- + napi ellátás

SJO–

- Dandár
- SNMG
- 100 harci támogató
- + napi ellátás

– Műveletek intenzitása:

„...a jövőbeni lehetséges MJO-k és SJO-k közel fele igényel dandár vagy annál nagyobb méretű erőt, amely elsődlegesen magas intenzitású harci képességekkel rendelkezik...”

Az új ambíció szint értékelése (1)

□ A *haditengerészeti komponens* képes tervezni és végrehajtani harci műveleteket NTG szintig, logisztikai támogatással, telepíthető vagy állandó komponens parancsnokság és törzse irányítása alatt, a szükséges C2 képességekkel. Ez szükség esetén megerősíthető járulékos haditengerészeti képességekkel.

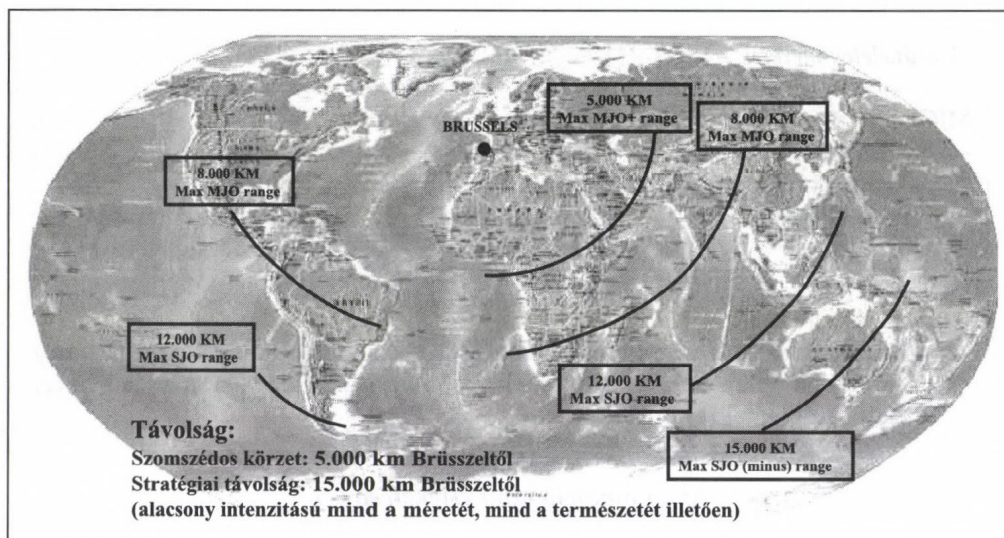
□ A *légi komponens* képes tervezni és végrehajtani az igénynek megfelelően naponta, 350 harc és harctámogató feladatot (kivéve légihíd) az összhaderőnemi művelet egészére, logisztikai támogatással, telepíthető vagy állandó komponens parancsnokság és törzse irányítása alatt, támogatva állandó, telepített vagy telepíthető Többnemzeti Légi Műveleti Központtal (CAOC).

Az SJO-k mérete és száma körüli vita lezárult, tervezési szempontból egyidejűleg 6 SJO jöhet szóba, méretüket tekintve 2 hadosztály-, 2 dandár, illetve 1 tengeri és 1 légi művelet végrehajtására alkalmas képesség kialakításával.

Konszenzus alakult ki arról, hogy a NATO ambíciószintje (a 2 MJO melletti) maximum 6 SJO lehet, de ezek összességükben nem lehetnek nagyobbak 3 MJO erőigényénél.

Ha a művelet kisebb mint az SJO (SJO minus), akkor a következő kritériumoknak kell megfelelnie:

- A *szárazföldi komponens* képes a harci műveletek tervezésére, végrehajtására, igény szerinti harctámogatásra, harci kiszolgáló támogatásra, megfelelő vezetés és irányítással, dandár szintig.
- A *haditengerészeti komponens* képes harci műveletek tervezésére, végrehajtására, logisztikai támogatásra megfelelő C2 képességekkel SNF szintig. Ha szükséges, ezt még más haditengerészeti képességekkel is meg lehet erősíteni.
- A *légierő komponens* képes a harci műveletek tervezésére, végrehajtására, 100 harci bevetésre (kivéve a légi utánpótlást) napi igény szerint, logisztikai támogatással, valamint a telepített vagy ideiglenes CAOC-al.

Az új ambíció szint értékelése (2)

Annak ellenére, hogy több nem NATO-ország is részt vesz, valamint részt vehet a jövőbeni NATO által vezetett műveletekben, a tervezés során egyelőre csak NATO erőket vesznek figyelembe a haderő struktúra kialakításánál.

- Major Joint Operation (MJO) = Nagyobb Összhaderőnemi Művelet
- Smaller Joint Operation (SJO) = Kisebb Összhaderőnemi Művelet

Az ambíciószint mindkét műveleti típus esetében tervezési szempontként szabná, hogy azok felének – azaz 1 MJO és 3 SJO – végrehajtására az erőknek szélsőséges esetben akár „stratégiai távolságban” (15 000 km), a befogadó nemzeti támogatás (infrastruktúra) teljes hiányában és szélsőséges éghajlati körülmények is alkalmazhatónak kell lenniük.

A múlt év decemberében elfogadott átfogó politikai iránymutatás (Comprehensive Political Guidance) szerint a potenciális 5. cikkely szerinti kihívások jellemzői változnak. Nagyméretű, hagyományos agresszió a Szövetség ellen nagyon valószínűtlen, azonban a jövő támadásai az Euro-atlanti övezeten kívülről is eredhetnek, és bevonásra kerülhetnek a fegyveres támadás nem konvencionális eszközei.

Az MJO-nál is nagyobb (pl. egy 5. cikkely szerinti), illetve a „szomszédos térségekben” (5000 km-en belül) végrehajtandó SJO-műveletek esetében a tagállamok a jelenlegi NATO-infrastruktúrára támaszkodnak. Az ambíciószint fentiek szerint várható meghatározása – összességében emelkedése – további lépés a NATO globális expedíciós katonai potenciállal rendelkező szervezetté válása felé.

Példák a NATO MJO és SJO műveleteire:

a) IFOR/SFOR

A művelet vezetéséhez kezdetben egy *hadtest szintű* főparancsnokságot, illetve 3 hadosztály szintű HQ-t telepítettek. Az IFOR kezdeti szakaszában a bevonuló NATO-erő egy „*land heavy*” MJO-nak felelt meg. (60 000 fő). 2004 végén, az EU-nak történő átadás idején a művelet viszont már csupán egy *SJO méretét érte el* (kb. 7 000 fő).

b) KFOR

A NATO az 1999-es „*Allied Force*” műveletet egy „*air and maritime heavy*” MJO-nak szintjén folytatta. A szárazföldi békefenntartó művelet (KFOR) vezetésére egy hadtest szintű parancsnokságot alakítottak ki. A tartományba egy hadosztálynyi szárazföldi erő vonult be (2 dandár + 4 többnemzeti dandár), amely 40 000 fős létszámával megfelelt egy MJO műveletnek. 2004 második felétől a KFOR átalakításával és csökkenésével a művelet már csak egy *SJO szintjét éri el* (17 000 fő).

c) ISAF

Az ISAF fokozatos kiterjesztésével a jelenlegi 9000-es létszám 2006 őszére 12 000-re nőtt. A Stage 4 bővítés végén (az elképzelések szerint 2007 második felében), amikor a NATO-vezetésű erők jelenléte a teljes országra kiterjed már, mintegy 16 000–20 000 fő lesz jelen a hadszíntéren. A létszám keret természetesen több tényezőtől függ (az amerikai erők kivonásától, a biztonsági helyzettől, az iráni fejleményektől stb.). Az ISAF mérete ekkor – hadtest szintű parancsnokságával és a hozzá tartozó 4 dandárral (a hozzá tartozó logisztikával és légierővel) – egy *nem maximális feltöltöttségű MJO-nak felel majd meg*.

d.) Active Endeavour (a NATO földközi-tengeri terroristaellenes művelete):

5–8, többségében romboló/fregatt osztályú hadihajóval *SJO szintű műveletnek* számít (a tengeri műveletek logisztikai igénye nyilván jelentősen eltérő).

e.) Egyéb

A NATO iraki kiképző missziójához (NTM-I), illetve a *darfúri AMIS-békemisszióhoz* nyújtott logisztikai-kiképzési támogatása rendkívüli kis mérete (és a komponensek) miatt technikailag nem értelmezhető valódi SJO-ként. A két művelet egyes tagállamok számára mindazonáltal hivatkozási alapként szolgálhat arra, hogy korlátozzák a NATO további szerepvállalását (úgymond: „betelt az ambíciószint”).

f.) NRF

A teljes műveleti képességét 2006 októberében elérő NRF 25 000 fős létszámával és összhaderőnemi képességeivel – a bevetési profil szerint telepített komponensektől függően – egy teljesen feltöltött SJO szintjének felel majd meg. Mindazonáltal az NRF moduláris jellege miatt – szükség esetén – további feltöltéssel elérhető az MJO szint is (nyilván annak függvényében, hogy folyik-e vele párhuzamosan más MJO).

Magyar szempontból a NATO-ambíciószint minőségi értelemben vett emelkedése és átalakulása, szükségessé teszi a hosszú távú képességfejlesztési prioritásaink átgondolását. Magyarország (és a tagállamok jelentős többségének) erőforrásain túlmutat az önálló részvételi képesség felvállalása „stratégiai távolságokban”. A NATO-műveletek súlypontja ugyanakkor folyamatosan Európán kívülre mozdul el.

A Szövetség a koszovói kérdés rendezésével jelentősen csökkentheti utolsó európai műveletének méretét. Az 1000 fős műveleti ambíciószintünk jelenleg több mint 50%-a (NATO- és EU-keretben) a Balkánra összpontosul. Amennyiben – perspektívikusan – jelenlegi szinten kívánjuk tartani a Szövetségen belüli politikai súlyunkat, kiemelten kell kezelnünk az Európán kívüli műveleti szerepvállalásunkat lehetővé tevő képességeink fejlesztését.

Megnő a jelentősége a katonai konfliktust lezáró, stabilizációs műveleteknek. Az ilyen műveletekben a kifejezetten harci támogató képességeket (pl. tü., pct.) kevésbé lehet alkalmazni. A jövőbeni műveletek során a koalíciós partnerek mellett a nemzetközi szervezetek és a nem kormányzati szervezetek is részt vesznek a válságkezelő műveletekben, és az általuk felajánlott képességek kiegészítik a NATO képesség-hiányait. Ezzel előtérbe kerülnek a CIMIC és más a stabilizációt elősegítő képességek (pl. PRT) alkalmazása.

Várhatóan emelkednek a követelmények a vezetés-irányítási és az erők megóvását biztosító telepíthető képességek területén. A magasabb követelmények teljesítése érdekében a NATO szorgalmazza a többnemzetű együttműködést.

Az előbbieken túl, katonai – technikai vonatkozásban a DRR 2007 értékelései alapján kiemelendő, hogy a nemzeti ambíció szintjének pontosítása során az eddigieknél nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk a stratégiai tervezés műveleti igényekkel összhangban történő végrehajtására.

A NATO kívánatosnak tartott ambíciószintje jelentős mértékben befolyásolja a nemzeti képességfejlesztési folyamatot. A Szövetség szorgalmazza az alkalmazási korlátozások elkerülését a nemzeti képességek kialakítása és az erők rendelkezésre bocsátásának előkészítése során.

A védelmi- és haderőtervezés folyamatában a NATO szakértői a rendelkezésre álló erők, a készenlét szintje és a felajánlások közötti összhangot tekintik a későbbi alkalmazhatóság alapjának.

Gere János

A magyar légierő a Szövetség egységes légvédelmi rendszerében

A konferencia előadói, hozzászólói jól jelzik a már részben be is következett feladat-változásokat, amelyek az expedíciós jellegű műveletek, missziók előtérbe kerüléséből fakadnak. Nem szabad megfedkezünk azonban arról, hogy vannak olyan feladatok melyek korábban is léteztek, jelenleg is kiemelt fontosságúak és előreláthatólag a jövőben is fennmaradnak.

Ilyen például a NATO egységes légvédelmi rendszerében való (NATINADS)¹ szerepvállalás, amely napi munkakapcsolatot, együttműködést követel meg egyes NATO vezetési szervekkel, illetve tagországokkal. A Magyar Honvédség 54. Veszprém Légtérelenőrző Ezred 1. Légi Irányító központja 1999. február 12-től, NATO-csatlakozásunk kezdetétől a NATINADS részeként NATO CAOC² 5 alárendeltségében teljesít szolgálatot az azonosított légihelyzetkép előállítás és a légtér-szuverenitást biztosító irányítópont vonatkozásában. Munkájuk többször került ellenőrzésre NATO-bizottságok által. Csak a főbbeket említve, 1999 februárjában a békeműködési képesség, 2005 szeptemberében a békétől eltérő válság- és konfliktus helyzetben történő működési képesség került felmérésre, megfelelő eredménnyel.

Az MH 59. Szentgyörgyi Dezső Repülőbázis 2 db. MiG-29 típusú repülőgéppel lát el fegyveres légvédelmi készenléti szolgálatot a nap 24 órájában, ugyancsak a NATINADS részeként.

Nemzeti feladat a felkészítés, kiképzés, legyen szó az 5. cikkely, vagy annak hatálya alá nem tartozó műveletről. Az MH LEP Légi Hadművelési Központja felel a légierő csapatai kiképzésének felügyeletéért, gyakorlatok, gyakorlások során a parancsnokság többi főnökségéből kiegészítve a műveletek és folyóműveletek tervezéséért vezetéséért. Mind az egységes tervezési és vezetési rendszer (ICC)³, mind

1 NATO Integrated Air Defence System (NATINADS)

2 Combined Air Operation Centre (CAOC) = Többnemzetiségű Légi Hadművelési Központ

3 Integrated Command and Control (ICC)

pedig az eljárások megegyeznek a NATO-ban alkalmazottal, egészen dokumentum formátum szintig. Úgy érzem ez az alapja a későbbi sikeres együttműködésnek.

Az egységes módszereken eljárásokon túl egyre nagyobb hangsúlyt kap a műveletekben résztvevők kompatibilis, titkosított adatvonal kapcsolata, amely előre láthatólag a Link-16 terminálok, és hálózati tartozékok beszerzésével a jövőben megoldódik.

E néhány szóval arra akartam csupán utalni, hogy a NATO és ez által a tagországok fegyveres erőinek feladatrendszerei változnak ugyan például a terrorizmus előrenyomulásával, de vannak hosszú távon változatlan, ugyanolyan fontossággal bíró feladatok, mind például a tagországok légvédelmének és légtér-szuverenitásának biztosítása, vagy akár a befogadó nemzeti támogatás.

Tóth István

Az iraki hadsereg tisztjeinek felkészítéséről

A NATO iraki kiképző missziójában (NATO Training Mission in Iraq – NTM-I) közel 160 katona (NATO- és PfP-tagországok képviselői) vesz részt, akik az iraki biztonsági erők (ISF) állományának felkészítésében nyújtanak segítséget. A NATO 2005 júniusában felajánlott képzési lehetőséget az iraki ideiglenes kormány fontos hozzájárulásként értékelte a formálódó fegyveres erőinek kiképzéséhez, így augusztusban már meg is kezdődhetett az NTM-I törzs felállítása, az iraki fél képzési igényeinek felmérése. A NATO kiképző tevékenysége az ISF összetételére (iraki hadsereg, rendőrség, határőrség) tekintettel széles spektrumot ölel át, amelyet az amerikai hadsereg kijelölt kiképzési szervezetével (Military Training Team – MiTT) szorosan együttműködve, de minden tekintetben függetlenül hajt végre.

Az NTM-I keretében Bagdadban telepített magyar kiképző kontingens állománya 4 különböző területen (NTM-I törzs, Iraki Katonai Akadémia, Iraki Szárazföldi Erők Parancsnokság, Nemzeti Műveleti Központ) vesz részt az ISF tábormokainak, tisztjeinek és tiszthelyetteseinek felkészítésében. Megtiszteltetésnek, s egyben nagy kihívásnak tekintettem az általam önként vállalt iraki missziós feladatot, amelyet 2005 decemberétől idén június közepéig az iraki hadsereg szárazföldi erőinek parancsnokságán (Iraqi Ground Forces Command) létrehozott NATO kiképző csoport vezetőjeként láttam el. A 11 fős NATO-csoport feladata a G1-től a G-6-ig terjedő iraki részlegek állományának (tábormokok és főtisztek) kiképzése az alábbi tevékenységi köröket foglalja magába:

- a hadászati-hadműveleti elvek, eljárások átadását;
- az alárendelt csapatok mindennapi tevékenységének (kiemelt figyelemmel a felderítési, a hadműveleti és logisztikai feladatokra) irányításához kapcsolódó feladatok konzultációs formában történő elsajátítását, kiegészítve rendszeres parancsnoki törzsvezetési gyakorlatokkal;
- az együttműködésre kijelölt ISF szervezeti elemekkel, miniszteriális szervekkel való együttműködés tartalmi és formai elemeinek kimunkálását, gyakorlati alkalmazásukat.

A felsorolt feladatok mellett első lépésként a személyi számítógép használatára, a törzsmunkában való gyakorlati alkalmazásának elfogadására kellett az iraki tiszteket

megtanítani, akik korábbi beosztásaikban egyáltalán nem találkoztak ezzel a „kihívással”. A kiképzés során nagy segítséget jelentett számunkra, hogy az iraki tisztek nagy többsége figyelemre méltó harci tapasztalattal (irak–iráni háború, első Öböl-háború) rendelkezett, és kreatív módon illesztette azokat az új ismeretek rendszerébe.

Fontos feladatunknak tekintettük az alárendelt csapatokról, a beosztott állományról, az egyes harcosról, azaz az emberekről való átfogó gondoskodás, elsősorban életüknek harci körülmények között történő megóvásának elfogadtatását, egy merőben új szemlélet meghonosítását. A katonai jelentésekből, a hírügynökségek tudósításaiból viszonylag pontosan tudjuk milyen súlyos áldozatokkal járnak az iraki harcok mind a koalíciós erők, mind az ISF számára. Az iraki kormányellenes erők és az al-Kaida iraki szárnya az aszimmetrikus hadviselés keretében folyamatosan fejleszti harcéljárásait, hogy hatékonyabb (PR szempontból hatásosabb) csapásokat mérjen a szemben álló katonai erőkre, s közben a polgári áldozatok növekvő számával demoralizálja a helyi lakosságot, növelve a koalíciós erők iraki jelenlétét ellenzők táborát.

A személyi számítógépek használatának elsajátítása gyorsította a felderítési adatok, információk feldolgozásának, elemzésének folyamatát, segítette a vezetett csapatok (10 hadosztály – melyből egy harckocsi hadosztály (a magyar kormány felajánlásaként átadott 77 db T-72 harckocsival)) eredményesebb alkalmazását az ország különböző térségeiben. Természetesen az ISF kiképzésének végső célja, hogy önállóan képesek legyenek ellenőrzésük alatt tartani az ország egész területét, biztosítani a belső stabilitást és az ország területi egységét, államhatárainak védelmét, amely csak egy hosszú, időben elnyúló folyamat eredményeként valósulhat meg. Az iraki vezetés részben saját erőfeszítései, illetve a NATO-tagországok felajánlásai (adományai) révén folyamatosan javítja az ISF állományának egyéni felszereltségének színvonalát (pl. repeszálló-mellény, kevlár sisak, a helyi klimatikus viszonyokhoz illő ruházat biztosítása), valamint növeli a csapatok harci és haditechnikai eszközökkel való ellátottságát mind minőségi, mind pedig mennyiségi tekintetben.

Az NTM-I működése az iraki szárazföldi erők vonatkozásában elválaszthatatlan az amerikai hadsereg kijelölt kiképzési szervezetének (MiTT-csoport) kiképző tevékenységétől, amely a mindennapi, a valós katonai helyzethez igazodó harcászati kiképzést biztosította az iraki félnek mind az IGFC, mind az egyes hadosztályok és zászlóaljak szintjén. Közös kiképzésünk koordinált, egy irányba mutató tervezése során folyamatosan együttműködtünk az iraki féllel, maximálisan figyelembe véve igényeiket, javasolataikat. Ez a partneri viszony biztosította, biztosítja az IGFC folyamatosan rotáló-megújuló tiszti állományának magas szintű felkészítését, a kitűzött cél elérését.

Az Irakban eltöltött 6 hónap, az iraki hadsereg tisztjeinek felkészítésében való részvétel számomra is a tanulás, a tapasztalatszerzés és a megmérettetés lehetőségét nyújtotta. Az iraki koalíciós erők képviselőivel és az irakiakkal történt mindennapi találkozások, a közös felkészülés és kiképzés gazdagította hadszíntéri ismereteimet, szakmai tapasztalataimat.

Czuprák Ottó

A tartalékerő szerepe a védelem hatásalapú képességének alakításában

A 21. század egyik nagy kihívása, hogy a globális biztonságot veszélyeztető fenyegetettség minimalizálásán túl hogyan vagyunk képesek kezelni a regionális, és a nemzeti békére leselkedő veszélyeket már a kialakulásuk idején. Ennek érdekében a biztonság alakításában résztvevő erőket, szervezeteket mindig olyan állapotban célszerű tartani, amelynek tevékenységében, szervezettségében, hatásmechanizmusában a prevenció dominál. Ezen komplex tevékenységi folyamatban a hazai haderő folyamatos reorganizálása miatt, más államokhoz hasonlóan lényeges szerepet játszhat – más szervezetekkel karöltve – a tartalékerő. Ezért a tartalékerők funkcióját, fogalmi és tevékenységi körét – a velünk azonos adottságokkal rendelkező országokhoz hasonlóan – új megközelítésben célszerű vizsgálni. Különösen akkor van jelentősége a tartalékerő funkciója a korábbtól eltérő megközelítésnek, ha a védelmi (dominánsan a katonai és rendvédelmi) szervezetek hatásalapú vizsgálatát kívánjuk előtérbe állítani.

Hozzászólásomban egyrészt a tartalékerő szükségességének fontosságára, az ország biztonságában betöltendő fontos szerepére szeretném ráirányítani a figyelmet, mivel az lényegesen hozzájárulhat nemcsak a nemzeti, de a nemzetközi biztonságot fenyegető veszélyek megelőzéséhez is, másrészt be kívánom mutatni, hogy a tartalék erő, mint szervezet a fő védelmi funkciót ellátó szervezeteket miként támogathatná a hatásalapú műveletekben.

Hatásalapú műveletek jellemzői

Az asszimetrikus kihívások, mint a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek alkalmazásával való fenyegetőzés, az információs hadviselés, az erőforrásokhoz való hozzájutás megtagadása, a környezeti szabotázs, mint új veszélyek felülírták a haderő korábbi funkcióját, alkalmazási elveit, eszközeit. Napjaink biztonsági környezetét bonyolulttá teszik a régiókon, a határokon átnyúló fenyegető kihívások, amelyek az európai és hazánk érdekeit, értékeit, biztonságát is veszélyeztetik. Az etnikai viták, a vallási konkurenciák, a nemzetközi szervezett bűnözés, a fegyverek, a stratégiai anyagok, a kábítószer illegális kereskedelme, a tömegesen előforduló menekültáramlás, a környezet fenyegetése stb. valamennyi lényeges kockázatot hordoz magá-

ban. De a gazdasági, jogi, politikai, szociális helyzetek irracionális kezelése – a hatalom manipulált megszerzése, illetve megtartása – hatalmas tömegeket mozgathat meg, ami nem minden esetben kezelhető kiszámíthatóan, konzekvensen. Különösen nagy veszélyt hordoznak, és bonyolulttá válhatnak a spontán létrejövő akciók, tömegmegmozdulások¹, ha az információs csatornák nem, illetve nem kellően működnek. Kiszámíthatatlanná válhat a helyzet, ha az emberek tömegesen nagyobb társadalmi, népcsoporti, foglalkoztatottsági sérelmekre, a becsapottság érzésre, vélt vagy valós igazságtalanságra keresnek gyógyírt.

Az előzőekben felvázolt veszélyforrások a hagyományos harctevékenységtől *relevánsan eltérő „hadviselést”*, művelleti tevékenységet követelnek meg. Ezen problémák, válságok teljesen új megközelítésű elvek, eszközök, technikák alapján – elsősorban lőfegyverhasználat nélküli kezelést, megoldást kívánnak. *Ezért vált dominánssá, illetve válik döntővé a jövőben is a hatásalapú művelleti képesség*, függetlenül a számításba vehető hadviselés módjától, legyen az, hagyományos alapon szerveződő, vagy a biztonságot veszélyeztető modernebb fenyegetések, tényezők kiiktatását szolgáló. Ennek megfelelően szükséges megvizsgálni, hogy mikor beszélhetünk, illetve miként alakítható hatásalapúvá egy válságkezelő művelet, amelynek egyik lényeges komponense a katonai.

A fegyveres szervezet meghatározóvá csak az elsődleges szerepjátszó politikai szervezetek felhatalmazása útján, széleskörű jogi, gazdasági és médiatámogatással válhat úgy, hogy nem mellőzheti az érintettek együttműködési szándékát, a hatást kiváltó (eszközlő) erők sokoldalú elfogadását illetően. Az ilyen irányú megközelítéssel ez a típusú „hadviselés” *túlmutat egy összefegyvernemi műveleten*, amely egyben ráirányítja a figyelmet arra a tényre is, hogy nem elég a katonai ismeret, a fegyvernemi és szakcsapatok alkalmazása, hanem itt a civil foglalkozási profilok számos szakemberét (jogi, közigazgatási, területfejlesztési, média, kockázatelemző, szociológus, szakpszichológusok, kapcsolatépítési, környezetvédelmi, emberi jogi stb.) szükséges igénybe venni. Mivel e tevékenységek többsége művelleti területen bonyolódna, célszerű olyan felkészült szakemberekkel, valódi specialistákkal megoldani ezt a feladatot, akik a szakterületük mellett kellő katonai ismeretekkel, jártassággal is rendelkeznek. *A globális és a regionális békében érintett országok döntő többsége ezen a feladatokra katonailag, valamint a speciális szakmai területre felkészített és készenlétben álló önkéntes tartalékos katonákat alkalmaznak.*

Az előzőekből adódik, hogy a hatásalapú művelet hatékonysága a hatást kiváltó (alkalmazó) szervezetek képességétől², lehetőségeitől, jogi legalitásától, felhatalma-

1 A társadalmi, illetve regionális tényezők olyan konfliktusokat indíthatnak el, amelyet a rendvédelmi szervek képtelenek lehetnek kezelni, de a haderőt – törvényi felhatalmazás hiányában – nem lehet alkalmazni. Ilyen helyzetben kerülhetne alkalmazásra a tartalékerő, amely törvényi felhatalmazás alapján kapna jogot – a haderőtől részben eltérő – a rendvédelmi szerveket támogató tevékenységre. A lehetőség természetesen behatárolt lenne, amely elsősorban az objektumvédelemre, a területek, utak lezárására és védelmére terjedne ki nemzeti keretekben. A tartalékerő ilyen feladatokra történő felhasználásához azonban alkotmánymódosításra lenne szükség.

2 Egy katonai szervezet képességének alapja: a vezetés minősége, létszáma; a felszerelésének, fegyverzetének mennyisége, korszerűsége, állapota; az állomány fizikai, lelki állapota, kiképzettsége, a csapatban uralkodó morál; a parancsnok adottságai, vezetői kvalitása; a törzs és a kötelék összekovácsoltsága.

zásától, a nemzeti és a nemzetközi támogatottságától determinált, de döntő jelentőséggel bír az elfogadottság azon erők részéről, akik magatartására, tevékenységére irányulnak e műveletek.

A tartalékerő felhasználásának lehetősége a hatásalapú műveletekben

A tartalékerő feladatrendszere a római birodalom létrejöttétől funkciójával szerveződik hatásalapon. Azzal, hogy a tartalékerő hidat képvisel a társadalom és a civil kontrollt igénylő haderő között, hitet, bizalmat ébreszt a társadalom tagjaiban. A tartalékos rendszer működtetése a nemzetközi érdekérvényesítés tekintetében biztosítja, biztosíthatja a haderő gyors expanzionálhatóságát, kiegészítését, a veszteségek pótlását, ugyanakkor a haderő reális funkciójának, szerepének, állapotának lényeges közvetítője is. A tartalékerővel való együttműködés a haderő belső funkciójának erősítését, társadalmi elfogadottságát, támogatottságát növeli, illetve a haderő részbeni helyettesíthetősége a természeti katasztrófák megelőzésében, a következmények felszámolásában való részvétellel, a toborzásba való bekapcsolódással, de a nemzetközi műveleti tevékenységben is biztosított.

A 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről új alapokra helyezte a hazai tartalékos rendszer működését az önkéntes tartalékos katonai szolgálat intézményének bevezetésével.

Ez a tény, a helyzet újragondolásra készíti azokat a szakembereket, akik aggódnak egy olyan tartalékos rendszer mellőzése miatt, amely a magyar nemzeti keretek között is nagy hagyományokra tekint vissza, és lényeges értékeket alakított ki az elmúlt közel másfél évszázad alatt.

Az előzőeken túl, hazai, nemzeti szempontból is célszerű megvizsgálni, értelmezni a tartalékos rendszer szükségességét, rávilágítva azzal a hatásalapú, konfliktust megelőző funkciójára, amit dominánsan létével támaszthat alá.

A tartalékos rendszer léte, mai szükségességére az alábbi főbb komponensekkel indokolható:

- a hazai és az egyetemes hadtörténelem tényeivel, tanulságaival (haderő utánpótlásának, kiegészítésének támogatása, toborzás, hagyományápolás stb.);
- az elmúlt időszak hazai és nemzetközi természeti csapások következményeivel, tanulságaival (amely szükségessé teheti a lokális erőknél nagyobb szervezett erők hosszabb igénybevételét a természeti csapások elhárításában, a következmények felszámolásában, humanitárius feladatok ellátásában stb.);
- a közelmúlt, és a jelen hazai, valamint a nemzetközi téren előforduló váratlan események következtében fellépő kiterjedtebb feladatok megoldására való gyors reagálás biztosításának lehetőségével (terrorizmus, gazdasági problémák, járványok, katasztrófák megelőzésében, illetve felszámolásában való részvétel, tömeges elégedetlenség, tömegmegmozdulások következtében bekövetkezett károkozások stb.);
- az állampolgárok honvédelmi elkötelezettsége tudati fenntartásának, befolyásolásának szükségességével;
- prevenciók tevékenység kiterjesztésével (a szervezet tagjainak felkészítése a biztonságot veszélyeztető problémák felfedése, megelőzése érdekében);

- a haderóból kikerülő hivatásos és szerződéses, illetve a haderő rendelkezésére álló önkéntes tartalékos katonák összefogásának, fizikai, szakmai felkészültségének fenntartása, a magyar katonai értékmegővítés szükségességével;
- szolidaritással, a nemzetközi együttműködési kötelezettséggel.

Az előzőekben felvázolt feladatokat a Magyar Tartalékosok Szövetsége vállalta fel, amelynek célkitűzései az alábbiak:

A tartalékos szervezet missziója:

A társadalom és a haderő között kiegyensúlyozott, folyamatos konstruktív kapcsolatot tart fenn. Minden körülmények között hozzájárul a nemzethez, a magyar állam biztonságához, védelméhez, melyet jól érzékelhető és konkrét képességekkel bíró erővel, széleskörűen támogat.

A tartalékos szövetség olyan szervezett erő, amely permanens tevékenysége során:

- katonailag (szakmai, fizikai és tudati alapon) a honvédelem érdekében összefogja, készenlétben tartja az arra önként vállalkozó állampolgárokat (a tartalékosokat);
- informálja a saját szervezeteit és a társadalom tagjait a haderőről, a biztonságpolitikáról;
- kialakítja a katonai (bajtársi) csapatszellemet, biztosítja a szakmai, a közösségi munkát, és tevékenységével, a katonai szervezeti kultúra alakításával igyekszik elnyerni az állampolgárok szimpátiáját, támogatását.

A tartalékos szövetség feladatrendszere:

A haderóból kikerülő, bevethető korú, hivatásos és szerződéses tartalékosok önkéntesként történő megnyerése, összefogása és a lehetőségek szerint kiképzettségük szinten tartása (elsősorban a 40 éves kor alattiak, és már a vezetői beosztásokban felkészített és foglalkoztatottak).

- a) Az önkéntes tartalékos állomány javaslatba hozatalával elősegíteni a haderőben fel nem töltött beosztások minőségi lebiztosíthatóságát.
- b) A szabad tartalékok – a veteránok (korábban műveleti területen szolgáltak) összefogása, képzésük szinten tartása.

□ A fiatalok hazafias honvédelmi nevelése katonamentáltságú fiatalok katonai szolgálatra történő felkészítése (fizikai, technikai, rendészeti, hadtörténelmi, általános katonai ismereti témakörökben).

□ Országos tartalékos hálózat kialakítása, regionális szervezethez, a körzetek lehetséges veszélyeztetettségének megfelelően. Különböző profilú szervezetek létrehozása (árvízvédelmi, területlezárási, objektumvédelmi, kutató, terület és épület átvizsgáló, vegyi, műszaki felkészültségű, honvédelmi és biztonságpolitikai oktatói csoportok kialakítása, összefogása, felkészítése).

□ Regionális és helyi együttműködés szervezése – a régió veszélyeztetettségének megfelelően – a katonai, a katasztrófavédelem, polgárőrség, rendőrség, illetve más érintett társadalmi, állami szervezetekkel.

□ A társadalmi és külföldi kapcsolatok célorientált – minden fél számára egyaránt konstruktívan előnyös – működtetése, fejlesztése.

A tartalékerők szervezeti keretei

A hazai tartalékos erők fenntartásának célja: az ország biztonsági rendszerének látható képességekkel történő megerősítése; az önkéntes, behatárolt alkalmazási képességgel rendelkező haderő válságműveleti, honvédelmi tevékenységének támogatása; s a megelőző védelmi helyzetben gyors és problémamentes expanzionálásának elősegítése.

Elfogadva a hazai törvényhozás akaratát, a belső gazdasági és politikai prioritásokat, tudomásul véve az ország geopolitikai helyzetéből adódó, a szövetségi együttműködésre alapozott biztonságérzetet, a haderő funkció-eltolódása ellenére is *ajánlatos, egy olyan szervezet³ fenntartása, amely – békétől eltérő helyzetben és békében egyaránt a haderővel együttműködve rövid időn belül – lehetővé tenné egy működő tartalékos rendszer felállítását, és biztosítaná annak diverzifikálhatóságát.* Ez a szervezet megoldaná azon önkéntes állampolgároknak a nyilvántartását, akik – a MATASZ tagjaiként – az MH-ban vállalnának katonai felkészítést, és rendelkezésre állnának a haderő részére minősített helyzet idején.

Ez a tevékenység egy sajátos – egyediséget tükröző – társadalmi szervezetben is realizálódhat, amelyet a Magyar Tartalékosok Szövetsége képes megoldani. Ezzel együtt a szövetség összefogná azt a nagyszámú önkéntest, akik a katonai tevékenységre elkötelezve részt kívánnak venni az ország védelmében. A tartalékos rendszer ilyen formátumú működtetése is biztosítaná, hogy nem vesznek el azok az ismeretek, tapasztalatok, értékek, amelyeket a magyar katonák szereznek a nemzetközi műveletekben, a válságkezelés számos területén.

A tartalékos szövetség szervezeti struktúrájában (amely a közigazgatási – országos, megyei elnökség – és a feladatrendszerhez igazítottan működik) a jövőben domináns szerepet kap:

- a haderő összetételének megfelelő három tagozat: a szárazföldi, a légierő és a támogató;
- a veteránok tagozata (amelyben célszerű összefogni a békétámogató műveletekben részt vett és a pályát elhagyó hivatásos és szerződéses katonákat 40 éves kor alatt);
- a veteránok klubja (a megyékben, régiókban, de különösen a katonai helyőrségeken belül a szövetségünk égisze alatt kialakítva);
- az ifjúsági tagozat (amely megoldja a fiatalok összefogását, tevékenységük szervezését valamennyi vezetési szinten).

3 Létszámában megyénként/ régióként egy főállású önkéntes, aki egyben a helyi szövetség ügyvivői feladatát is megoldaná, és kezelné a szervezet vagyonát, eszközrendszerét.

Az előzőekben ismertetett, már alkalmazott (és a továbbiakban vállalható) feladatrendszerrel, szervezeti struktúrával, *olyan üzenet küldhető* (hatás váltható ki) mind a nemzetközi szervezetek, mind a nemzeti identitást túlhangsúlyozó államokban, *amely visszatartja a nagy kárt okozó szervezeteket a meggondolatlan politikai, gazdasági, terror, félkatonai, faji, népcsoporti stb. akcióktól*, mivel számolhatnak annak időbeni felderítésével, illetve felszámolásával. Ugyanakkor a honi békét és nyugalmat zavaró – a jogi kereteket jóval átlépő – szándékosan feszültséget gerjesztő és nagy anyagi kárt okozó szervezett, vagy ad hoc csoportok számára is *visszatartó tényezőként jelentkezne*, ha azt tapasztalnák, hogy a magyar véderő szervei képesek gyorsan meghatározó erőket felvonultatni a biztonság valamennyi szegmense érdekében.

A társadalmi fejlődés – a biztonság komplex rendszerű megoldása – a jövőben továbbgondolásra készíti a társadalmi szervezeteket (így elsősorban a Magyar Tartalékosok Szövetségét) is a feladatrendszereik összehangolása céljából. Arra gondolok, hogy *a védelmi szférában érintett, érdekelt önkéntes szervezetek* – éppen a feladataik konvergálása miatt – *együtt dolgozhatnak, együttműködhetnek a Magyar (Nemzeti) Tartalék Erők Szövetségének szervezetében*. Ez a szövetség a katonán, rendőrön, polgárőrön, tűzoltón, határőrön kívül minden olyan szervezetet felölelné, amelyek a biztonságot óhajtják, illetve azért felelnek. Ezzel a szervezettel, a fő védelmi funkcióban résztvevő erőket, szervezeteket tervszerűen, szervezeten támogatná, és azok hatásalapú – különösen prevenció – tevékenységét fejlesztené, egyben lényegesen hozzájárulna a lakosság biztonságérzetének növeléséhez.

Vígh Attila

Változóban a közlekedési szolgálat

Egy-két évtizeddel ezelőtt a nagytávolságú katonai szállítások területén a vasúti szállítás volt domináns, ezt indokolták a gazdasági-technikai feltételek éppúgy, mint Közép-Kelet Európa akkori katonapolitikai gondolkodásmódja.

A NATO-val szemben támasztott új elvárások hatására a hazai területen történő feladatvégrehajtásra való felkészülés mellett előtérbe kerültek a nemzetközi válságkezelési feladatok (ideértve a humanitárius segítségnyújtást is) és a nemzetközi terrorizmus elleni harc. A Magyar Honvédség közlekedési szervei is igyekeztek megfelelni ezen globális kihívásoknak és szakítottak az „Arccal a vasút felé!” jelmonddal. Napjainkra már megalapozottan kijelenthető, hogy a katonai közlekedési szerveink *alkalmasak nagytávolságú műveletek támogatására a felvonulás, az utánszállítás és a visszatelepülés során.*

A NATO és az EU földrajzi határain kívüli műveletekre kijelölt alakulatok személyi állományának és hadfelszerelésének (járművek, készletek és ellátmány) tengeri és légi szállítása a nemzetközi együttműködési lehetőségek kihasználásán, a szövetségi kapcsolatrendszeren és a civil szállítmányozási piac kínálatán alapul.

Más lehetőségünk gyakorlatilag nincs is, hiszen a szükséges szállítókapacitás kizárólagos tulajdonlása olyan beszerzési és fenntartási költséggel járna, amelyet csak a leggazdagabb országok engedhetnek meg maguknak. Mint már oly sokszor feljegyezték a történetírók: a finanszírozási hiányosságok meglepő módon erősítik, életre hívják a leleményességet és az összefogást. Különböző két- vagy többoldalú megállapodásokkal, keretszerződésekkel, rendelkezésre állási szerződésekkel hidaljuk át a vállalásokból eredő szállítókapacitás-szükséglet és a ténylegesen meglévő képesség között tátongó szakadékot.

A katonai erő alkalmazásának legújabb kori tapasztalatai szerint a légi szállítás általában kiegészül tengeri szállítással is, a légi szállításra alkalmatlan túlsúlyos és túlméretes eszközök, felszerelések szállítása és természetesen a költségek csökkentése miatt. A berakás illetve a kirakás körzetében az egyéb szállítási módok is (főleg a közúti, de vasúti, folyami szállítás is) meghatározó szerepet kaphatnak. Számos esetben azonban a műveleti területen a felszíni közlekedési infrastruktúra nem megfelelő, ezért ilyen esetben csak a légi szállítás biztosíthatja az egyetlen hatékony közlekedési lehetőséget.

Ezen alapelveket a gyakorlatban is alkalmazva, az iraki kontingens ki- és visszaszállításai, a T-72-es harckocsik segélyszállítmányként történő Irakba juttatásának tapasztalatai kellő alapot biztosítottak ahhoz, hogy 2006-ban már „nagyüzemi” módon egymást követhették az ilyen feladatok.

2006 februárjában és márciusában az afganisztáni MH könnyű gyalog század állományváltására légi úton került sor. A 156 fő ki- és 170 fő visszaszállítása mellett gondoskodni kellett a személyi felszerelés szállításáról, a meghibásodott vagy selejtté vált anyagok, eszközök hazaszállításáról, valamint 6 db BTR-80 hadműveleti területre történő kijuttatását is meg kellett oldani.

Május és július hónapban megszervezésre és végrehajtásra kerültek a „STEADFAST JAGUAR-2006” gyakorlathoz kapcsolódó szállítási feladatok. A 19 db technikai eszköz és 7 konténernyi anyag ki- és visszaszállítása a Szentés és a szlovén Koper kikötő viszonylatában két vasúti szállítmánnyal, 28 vasúti kocsival került végrehajtásra. A tengeri szállítás a Zöldfoki-szigetekre hajóval, NATO-szervezés mellett történt. A személyi állomány (33 fő + 5 fő előkészítő részleg) légi úton került kiszállításra. A KFOR állományváltások is az előző évekhez hasonlóan légi úton, MALÉV charter repülőgépekkel kerültek végrehajtásra.

A második félévben az afganisztáni Baghlan tartományban megalakult az MH PRT, melynek a személyi állománya és technikai eszközei valamint a tartományban élők számára felajánlott ruházati segély három AN-124, egy AN-12, és egy IL-76 teherszállító repülőgéppel, valamint egy MD-83 személyszállító repülőgéppel lett kiszállítva a garantált rendelkezésre állási szerződések felhasználásával. Emellett az MH könnyű gyalogszázad visszaszállítására egy AIRBUS-300-ast és egy IL-76-ost is igénybe kellett venni.

A kisebb volumenű pihentetési szállítások és az utánszállítás más országok által üzemeltetett légihidakon keresztül zajlanak. A külföldi repülőterekhez lehetőség szerint AN-26-os repülőgép indul Kecskemétről, ennek hiányában az MH támogató ezred biztosít gépjárművet.

Összességében csak 2006-ban eddig kb. 2500 fő és 500 tonna anyag légi szállítására került sor. Ebből a nem teljeskörű felsorolásból is kitűnik, hogy szinte egy új szakma született. Nem lehet még tudni, hogy a közlekedési szolgáltatnak ez a „gyermeke” a fejlődése során milyen új „játékszereket” kap majd (C-130, C-17, A-400M szállítórepülőgépek), de egyet biztosan megjósolhatunk, azt, hogy felnőttkorában csapatjátékosnak kell lennie.

Kárpáti György

A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteinek racionalizálása

A kormány elképzelése szerint a nemzetbiztonsági területen működő szolgálatokat – beleértve a katonai területen működőket is – célszerű összevonni, racionalizálni, költséghatékonyabban működtetni, az esetleges átfedéseket lehetőleg minimalizálni.

Az összevonás célja nem lehet, hogy bizonyos területek úgy szűnjenek meg, hogy a szükséges feladatokat ne lehessen hatékonyan ellátni.

Ezért a témát igen körültekintően kell kezelni, hiszen a szolgálatoknak a rájuk ruházott nemzetbiztonsági feladatok ellátásán túlmenően a nemzeti biztonság megteremtésében is jelentős szerepük van.

A vita, hogy az összevonást milyen szempontok szerint kellene elvégezni, bizonyára több megoldást is eredményezhet. Az itt javasolt módszer egy a sok lehetséges közül, esetleg vitaindító is lehetne. Egy konszenzuson alapuló eredmény azonban csak akkor várható el, ha a vitában résztvevők megkísérelnek „külsősként” és az objektivitás megőrzése mellett vitatkozni.

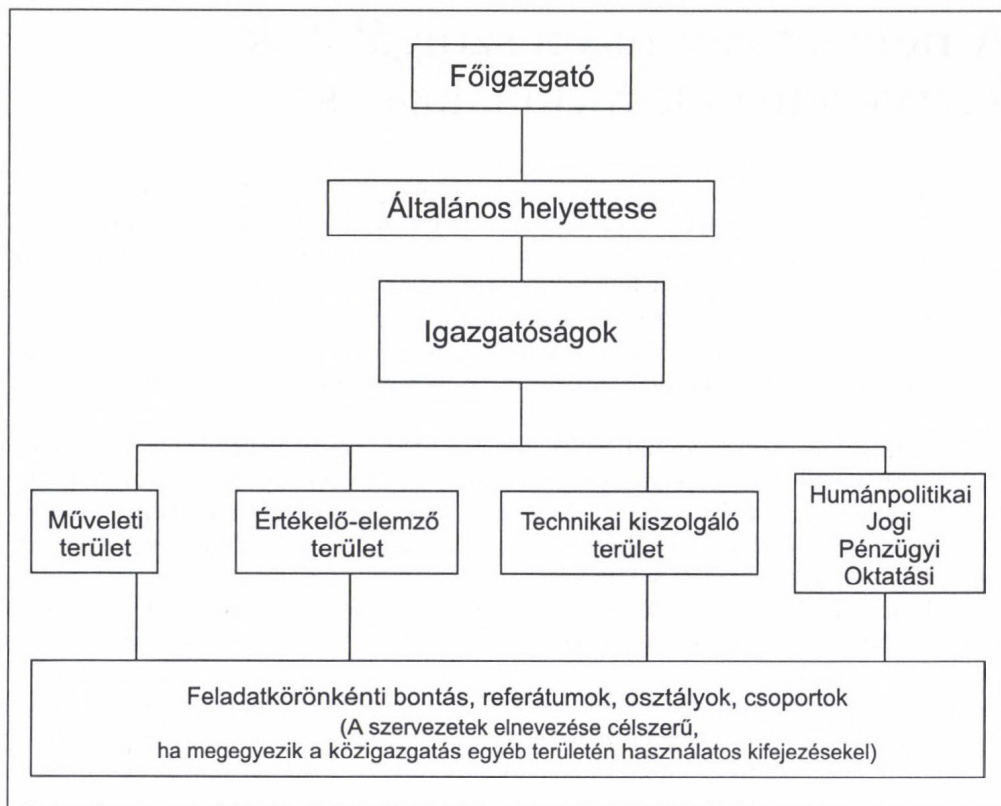
Mintegy 20 éves aktív szolgálat, majd a polgári élet adta lehetőségek számomra az itt közölt megoldást eredményezték, természetesen a teljesség és a részletek bemutatásának igénye nélkül.

- 1) *A szolgálati ágak összevonásánál célszerű az összevonható feladatrendszerből kiindulni.* Ennek megfelelően a következő ágazatok alakulhatnának ki:
 - Hírszerzés (IH és a KFH összevonásával)
 - Nemzetbiztonsági Szolgálat (NBH és KBH összevonásával)
 - Szakszolgálat
- 2) *A szervezeti felépítésnél* figyelembe kellene venni, hogy nem a szervezeti felépítéshez kell „keresni” a feladatokat, hanem a feladat minőségi és szakszerű ellátásához szükséges a szervezetet alakítani és mindennek költség-hatékonynak kell lenni.
- 3) *Az egyes szolgálati ágak vezetési struktúrájában* nem „beosztásokat”, hanem „felelősségi köröket” kellene kialakítani. Ez természetesen magában hordozza azt a veszélyt is, hogy bizonyos területek „felelősei” több ágazatot felügyelnek. Fontosnak tartom, hogy e miatt a tagoltság ne legyen túlzott, valamint a

szinteket úgy célszerű kialakítani, hogy a közigazgatás más területén dolgozó beosztásokkal konform legyen, különben megtörténhet, hogy az egyes szintek közötti különbségek miatt nem alakul ki egy jól működő kommunikációs csatorna.

- 4) Szükségesnek tűnik, hogy a politikai felügyeleti és irányító szerv miniszterelnöki hivatali miniszter, vagy önálló miniszter legyen. Ez a feladatokból adódik, hiszen a szolgálatok létének célja, hogy a legmagasabb szintet a szükséges és a kért információkkal tudják ellátni.

A javasolt szervezeti struktúra:

- 5) Az itt bemutatásra kerülő szervezeti sémához a következőket kell megjegyezni:
 - A főigazgató és általános helyettese az eddig kialakult szokványoknak megfelelően – véleményem szerint helytelenül – politikai beosztás és kormányváltás esetén várhatóan leváltásra kerülnek. Célszerű lenne a politikával megértetni, hogy e feladatkörök szakmailag igen magas tudást és tapasztalatot igényelnek és leváltás esetén hosszabb-rövidebb ideig vákuum keletkezhet a munkában.

- A főigazgató általános helyettesének – a ráruházott feladatokon túlmenően – a főigazgatót távollétében teljes körűen és teljes felelősséggel „alulról”, az alatta lévő igazgatói szintet – az adott igazgató távollétében – ugyanígy „felülről” helyettesíti.
 - Az egyes igazgatói szintek alattuk a feladatoknak megfelelően alakítják ki a struktúrát és pedig úgy, hogy az egymáshoz közelálló feladatok egy irányítás alá kerüljenek.
 - Kérdéses lehet, hogy szükséges-e a Hírszerzésnél és a Nemzetbiztonsági Szolgálatnál önálló technikai kiszolgáló területet létrehozni, amikor ez a Szakszolgálat feladata lenne? A válasz igen, azzal a megkötéssel, hogy csak a legszűkebb és a többi szolgálati ág számára nem használható speciális eszközök gyártása, beszerzése stb. lenne a feladata.
Vizsgálat tárgyát képezi, hogy egy ilyen szűk határok között működő terület önálló igazgatóság alá tartozzon-e, vagy csatolható-e pl. a műveleti területhez.
- 6) Vizsgálat tárgyát képezi továbbá, hogy egy ilyen séma szerint működtetett Nemzetbiztonsági Szolgálatnál a Műveleti Igazgatóság területét szükséges-e – a feladatok sokszínűsége miatt – 2, vagy legfeljebb 3 igazgató alá szervezni, hiszen ezen területek sokszor jelentősen eltérő felkészültséget igényelnek az igazgató személyét érintően is (pl. figyelés, technikai beépülés stb.).
 - 7) Vizsgálat tárgyát képezi továbbá, hogy a szakszolgálat kiszolgálhatná-e és ha igen, akkor milyen mértékben a rendvédelmi szerveket is. Itt azonban figyelembe kell venni, ahogy a nemzetbiztonsági szolgálati ágak elsőbbséget kell, hogy élvezzenek a feladatok ellátásában.

Tóth András

Az afganisztáni PRT-tevékenység felderítő biztosításáról

Rövid hozzászólásomban az afganisztáni magyar PRT-tevékenység felderítő biztosításával kapcsolatos kérdéseket ismertetem. Szívesen vállaltam a feladatot, mert ez az első olyan megnyilatkozási lehetőség számomra egy tudományos konferencia keretei közt, amikor a témában eredményekről, és nem problémákról, hiányosságokról számolhatok be.

Mindannyiunk előtt ismert, hogy a NATO vezette katonai műveletekben a szövetség különös hangsúlyt helyez a hatékony felderítés megszervezésére. Hosszú évek és számos művelet tapasztalatai alapján kialakult egy olyan, immár szabványosnak mondható felderítő biztosítási rendszer, amely magába foglalja a harcászati, hadműveleti és hadászati felderítő képességeket, megfelelően ötvözi a felderítés különböző ágait, kezdve a csapatfelderítő tevékenységtől az emberi erővel folytatott hírszerzésen át a legkorszerűbb technikai felderítési ágazatokig. Figyelembe veszi, és tiszteletben tartja a résztvevő tagállamok sajátos, nemzeti hírszerzési érdekeit, lehetővé teszi, hogy a résztvevő országok hadászati felderítő, hírszerző szervei az adott misszió felderítő rendszeréhez kapcsolódva is megjelenjenek a műveleti területen, ami egyaránt hasznos az adott nemzet és a szövetséges hadműveleti vezetés számára is.

Az afganisztáni PRT az első olyan magyar szerepvállalás, ahol ezzel – a kiforrott felderítő rendszerrel minden tekintetben kompatibilis – felderítő struktúrával jelenünk meg, még ha a lehetőségeink korlátozottak is, és jelentősen elmaradnak például a holland PRT felderítő biztosításába bevont erőkéitől. Ez az első alkalom, hogy a kihelyezett magyar kontingens egyidejűleg rendelkezik koncentrált, harcászati szintű adatszerző és elemző képességgel, illetve a misszióhoz kapcsolt nemzeti hírszerző elemmel, úgynevezett NIC-kel.

Nézzük meg közelebbről a PRT érdekében működtetni tervezett hírszerző rendszert. A rendszer működtetése két részre bontható. A KFH az ISAF parancsnokság mellett felállított magyar NIC működtetésért és a PRT parancsnokának információs támogatásáért felel, míg a Magyar Honvédség az S2 és alárendeltjei működtetéséért, vagyis a harcászati felderítésért.

A rendszer nem teljesen új, hiszen egyes részei már a könnyű gyalogszázad tevékenységének idején is léteztek Kabulban. Az újdonság számunkra a rendszerben az – mint már utaltam rá – hogy a KFH kb. 11 éves missziós múltjára visszatekintve most először lesz olyan HUNNIC, mely nem csak nevében, hanem megjelenésében is meg fog felelni a NATO-elvárásoknak. Az önálló HUNNIC megjelenésével lehetővé válik, hogy munkatársainkat fokozatosan kivonjuk a felderítő törzsbeosztásokból, megszüntetve így kétkalaposágukat.

Újdonság viszont, hogy az MH alakulata, jelen esetben PRT formában, önálló felelősségi területtel rendelkezik, tehát mindenről, így a felderítésről is jórészt magának kell gondoskodnia. A helyzet tehát kikényszerítette a szakképzett adatszerző erők alkalmazását a művelési területen. Ezek az erők egyelőre csak HUMINT formájában jelennek meg, de jövőre várható a pilóta nélküli repülőeszköz telepítése is.

Az összeköttetés és kapcsolattartás szempontjából új helyzetnek kell tekinteni a megnövekedett földrajzi távolságot is, hiszen eddig Kabulban a felderítő rendszer valamennyi eleme és a felhasználó nagyjából egy helyen volt, a kapcsolattartás viszonylag könnyen ment.

A jövőben Kabul – MeS – PeK között kell gondoskodni az információk biztonságos és időben történő áramlásáról. A személyes találkozásokra csak ritkán lesz lehetőség. A KFH éppen ezért egy fő elemző-értékelő tisztet delegált az S2 állományába a szükséges védett összeköttetést biztosító eszközökkel.

Az északi régióparancsnoksággal egyelőre csak az ISAF által biztosított csatornákon keresztül lesz kapcsolat, és ahol csak az MH által különböző törzsbeosztásokba jelölt személyek fognak szolgálni, így pl. két tiszt a felderítő törzsben, akik egyúttal összekötői feladatokat is ellátnak. Az állománytábla szerint – amennyiben szükséges – a KFH-nak a jövőben lehetősége lesz nemzeti hírszerző támogató elemként egy személyt küldeni a régióparancsnokságra.

Ez tehát a rendszer főbb vonalakban. A PRT parancsnoka kis átfedéssel gyakorlatilag négy forrásból juthat felderítési adatokhoz. Adatot szolgáltatnak a saját adatszerző erői, adatokat kaphat az Északi regionális Parancsnokságtól. A HUNNIC-en keresztül az ISAF HQ adatbázisaiból, valamint ugyancsak a HUNNIC útján a Katonai Felderítő Hivataltól.

Ami a hazai katonai és politikai vezetés, illetve a műveletirányítás információkkal történő ellátását illeti, felderítő vonalon is több lábon áll a rendszer. *(Azért emelem ki, hogy felderítő vonalon, hiszen hazafelé a tájékoztatás mind parancsnoki, mind biztonsági vonalon egyaránt működik.)* A KFH, túl azon, hogy védett művelési összeköttetést szervezett mind a kabuli HUNNIC-kel, mind a PRT S-2-ben szolgálatot teljesítő elemző-tiszttel, ami biztosítja, hogy a PRT tevékenységét és biztonsági helyzetét érintő helyi adatok (értem ez alatt a saját forrásokból, illetve az ISAF HQ adatbázisokból rendelkezésre álló információkat) beérkezzenek, minden rendelkezésre álló erejével az afganisztáni műveletre összpontosít.

A felderítő rendszer működtetésének másik felelőse, a Magyar Honvédség is nagyon sokat tett az utóbbi időben azért, hogy a missziók felderítő biztosítása a jövőben professzionális módon történhessen. Az egi 24. felderítő zászlóalj bázisán jelentős költségvetési ráfordításokkal nagyon komoly, professzionális HUMINT-képességet, képzési rendszert és infrastruktúrát alakított ki. Az első HUMINT-csoportoknak még

csak rövid idő állt rendelkezésére, hogy a gyakorlatban hasznosítsák ismereteiket, de Koszovóban és már Afganisztánban is bizonyították, hogy nagyon magas szinten képesek végezni ezt a munkát. Elmondhatjuk tehát, hogy *a Magyar Honvédség egy új, rendkívül hasznos, és a szövetség által fokozottan igényelt képességgel rendelkezik.* Azt persze azért látnunk kell, hogy ez akkor lesz valós képesség, ha a felkészített állomány létszámban is eléri azt a szintet, ami hosszú távon biztosítja a kihelyezett állomány igény szerinti nagyságrendjét és rotációját. A fejlesztést tehát megítélésem szerint folytatni kell, különben az eddigi eredmények is könnyen kárba vesznek. Kár lenne értük.

Urbán Attila

A Magyar Köztársaság NATO-tagságából fakadó nemzetbiztonsági kihívások

Magyarország NATO-tagállammá válása kapcsán egyidejűleg kell környezetében kedvező és kedvezőtlen hatásokkal szembenéznie. Az egyik oldalon az ország hagyományos értelemben vett katonai veszélyeztetettsége jelentősen csökkent, köszönhetően a Szövetség által nyújtott biztonsági garanciáknak, illetve a hazánkkal szomszédos államokban már szintén végbement, vagy stratégiai célként megfogalmazott euro-atlanti integrációs folyamatnak. A másik oldalon viszont folyamatosan éreztetik hatásukat az ország NATO tagságával összefüggő hagyományos, illetve – mind jelentősebb mértékben – azok az új típusú biztonsági kihívások, melyeknek sajátossága, hogy gyakran a köztük lévő határvonal elmosódásával, egymással kölcsönhatásban jelennek meg.

Magyarország NATO tagsága, illetve az ország nemzetközi válságkezelő, illetőleg humanitárius akciókban való részvétele kapcsán az ország külpolitikai mozgásterre, biztonságpolitikai tevékenységi köre és felelőssége a korábbiakhoz képest jelentős mértékben kibővült, mindez azonban magában hordozza a Szövetséggel, és annak vezető tagállamával, az Egyesült Államokkal szemben álló országok, illetve szélsőséges, radikális szervezetek hazánkkal szembeni fellépésének potenciális veszélyét is. Az újonnan keletkezett védelmi feladatok végrehajtása során Magyarország közvetlen biztonsági érdekeinek érvényesítését a NATO érdekviszonyaival összehangolva szélesebb összefüggésbe kellett helyezni.

A NATO keleti kibővülésével párhuzamosan kibontakozó kedvező irányú geopolitikai változások mellett a délkelet-európai térségben továbbra is jelen vannak a kizárólagos nemzetállami törekvések, illetve a megkésett társadalmi és gazdasági fejlődésből fakadó instabilitás. A hagyományos biztonsági kihívások körébe sorolhatók *a balkáni térség rendezetlen etnikai konfliktusaiból fakadó kockázatok*, az egykori Szovjetunió európai utódállamainak politikai és gazdasági instabilitása, valamint Oroszország és a NATO viszonyának esetleges kedvezőtlen alakulása, különös tekintettel Magyarország energiahordozók és nyersanyagforrások területén meglévő függő helyzetére.

Hazánk NATO-tagságával szintén összefüggő kockázatot jelenthet, ha egyes, *Szövetségen kívüli államok hírszerző szervei* hazánk területén, illetve az ország külföldi diplomáciai és katonai képviseletein keresztül kívánják a NATO működésére, stratégiai céljaira vonatkozó információkat megszerezni. Egyes országok titkosszolgálatával sok esetben párhuzamosan valósul meg az együttműködés az új kihívások – például a terrorizmus, a szervezett bűnözés elleni küzdelem – területén, illetve figyelhető meg szembenállás a politikai, katonai vonatkozású titkos információk felderítésével és megszerzésével kapcsolatban. Ezzel a kettősséggel – a történelmi gyökerű, illetve az újonnan keletkező érdeklentétek miatt – a nemzetbiztonsági tevékenység területén hosszabb távon számolni kell. Mind a hagyományos, mind az új típusú biztonsági kihívások kezelése területén fontos tényező, hogy a NATO-tagsággal párhuzamosan Magyarország kapcsolódhatott egy olyan – hatékony partnerszolgálati együttműködésre épülő – védelmi-elhárító rendszerhez, melybe az információkat a jelentős technikai, személyi, anyagi feltételekkel rendelkező amerikai és nyugat-európai szolgálatok szállítják.

A 2001. szeptember 11-e után a *terrorizmus elleni küzdelem* a NATO-tagállamok számára alapvető szövetségi elvárássá, stratégiai feladattá vált. Ezt követően a Magyar Köztársaságnak az euro-atlanti érték- és érdekközösséghez való tartozás, illetve a válságövezetekben vállalt stabilizációs szerep kapcsán új típusú, globális jellegű és meglehetősen szerteágazó kihívással kellett szembenéznie, melynek társadalmi és gazdasági következményeivel hosszú távon számolni kell. Mivel Magyarország terrorveszélyeztetettségének alapvető jellemzője, hogy az elsősorban globálisan jelentkező politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális problémák hazai lecsapódását jelenti, a probléma hosszabb távú megnyugtató kezelése kívül esik a nemzetállami politika hatósugarán.

Növeli az ország potenciális fenyegetettségét, hogy az EU határállamaként hazánk a korábbi évekhez képest jelentősebb mértékben van kitéve a közel- és közép-keleti, valamint az egyéb válságövezetekből induló – *migrációs folyamatoknak*. A hazánkban tartózkodó migránsok – ide értve a terrorelhárítási szempontból kockázatot jelentő térségekből érkezetteket is – a hatályos jogszabályok alapján gyakorlatilag megszorítások nélkül elhagyhatják a számukra kijelölt lakhelyet, és komolyabb hatósági kontroll nélkül mozoghatnak az ország területén.

Szintén kockázati tényezőt jelenthet, hogy számos magyarországi – főként oktatási – intézmény állít ki meghívólevelet olyan külföldi személyek számára, akik a beutazásukat követően eltűnnek az idegenrendészeti hatóságok látóköréből. A válságövezetekben megindult stabilizációs folyamatok elhúzódása esetén továbbra is számolni kell azzal, hogy a Szövetség tagállamait Európában támadni kívánó terror-szervezetek tagjai az illegális migráció csatornáinak igénybevételével kívánnak átutazni az országon, illetve a szervezetek működését biztosító gazdasági tevékenység színhelyének tekinthetik majd Magyarországot is.

A Szövetség tagállamai mind nagyobb energiákat fordítanak a *tömegpusztító fegyverek alkalmazását és terjedését korlátozó egyezmények* betartatására. Mindezen erőfeszítések ellenére továbbra sem csökkent annak a kockázata, hogy terrorista csoportok, illetve a számukra bármilyen formában támogatást nyújtó államok tömegpusztító fegyverek birtokába jutnak. A terrorizmus által megjelenített biztonsági kihívást nö-

veli, hogy a terrrorszervezetek – főként működésük finanszírozása okán – részt vesznek a kábítószer-kereskedelemben, a fegyver- és embercsempészetben, a pénzmosásban, a védelmi pénzek gyűjtésében, továbbá a szervezett bűnözéshez sorolható más tevékenységekben is. Az új típusú biztonsági kihívások ebből következően gyakran egyszerre, egymást erősítve jelennek meg.

Az ország veszélyeztetettségét szintén növelheti, hogy egyes terrorcsoportok esetleg az ország területén kívánják vezető NATO-országok érdekeltségeit támadni, mivel a magyar nemzetbiztonság felderítő és elhárító képességét – az amerikai, nyugat-európai szolgálatok kapacitásával egybevetve – gyengébbnek gondolják. Az objektumvédelem területén változatlanul magasabb a kockázati besorolása az USA és Nagy-Britannia, valamint Izrael Magyarországon működő diplomáciai képviselteinek, gazdasági és kulturális érdekeltségeinek, továbbá a magyarországi izraelita hitfelekezet vallási létesítményeinek.

Magyarország a fenti kockázatok ellenére sem minősül a terrorizmus által közvetlenül fenyegetett államnak, ebben a vonatkozásban az ország biztonsági helyzetét kedvező irányba befolyásolja a globális politikai folyamatok alakításában játszott csekély szerepe, a terrorizmus által leginkább fertőzött térségek államaival meglévő kiegyensúlyozott történelmi-kulturális, illetve aktuális politikai és gazdasági kapcsolatai. Az elmúlt időszakban Európában végrehajtott terrorakciók kivitelezése tükrében ugyancsak meghatározó tényezőnek számít, hogy – a kelet-európai térségben eleve korlátozottabb művelti képességekkel rendelkező – terrrorszervezeteknek egyelőre nem sikerült megtelepedniük hazánk területén, abból a célból, hogy, az etnikai, kulturális kötődésük, vagy szociális helyzetük folytán radikális nézetekre fogékony személyeket erőszakos cselekmények előkészítésébe, illetve végrehajtásába vonják be.

A terrrorszervezetekhez kötődő személyek beutazásának akadályozása, illetve a már hazánkban tartózkodó aktivisták kiszorítása azonban önmagában nem minimalizálja az ország fenyegetettségét. A korábbi időszakban Európában végrehajtott, vagy előkészített terrorakciók mögött álló személyek jelentős része ugyanis nem kapcsolódott semmilyen ismert terrrorszervezethez. Az al-Kaida afganisztáni bázisának 2001 őszén történt szétfelbomlása óta a médián, illetve más telekommunikációs csatornán keresztül főként eszmei iránymutatást nyújt Európában lévő szimpatizánsai számára. Mint a kontinens többi államban, Magyarországon is főként azok a radikális nézetekre fogékony személyek, illetve csoportok jelenthetnek kockázati tényezőt, akik intenzíven reagálnak az anyaországukat, szülőhelyüket érintő politikai fejleményekre. Ebből a megközelítésből az iraki és az afganisztáni stabilizációs műveletek eseményei mellett különös figyelmet érdemelnek a koszovói és a közel-keleti rendzés fejleményei, valamint Kaukázus térségének biztonsági helyzete.

A Magyar Köztársaság terrorveszélyeztetettsége szempontjából kedvező tényező, hogy a nemzeti, etnikai, illetve vallási kötődésük miatt érintett magyarországi közösségek tagjainak létszáma nyugat-európai összehasonlításban nem jelentős, tagjai alapvetően integrálódtak a magyar társadalomba, döntő többségük jogkövető magatartást folytat, és elítéli a különböző szélsőséges mozgalmakat, illetve az erőszakos eszközöket.

Számos nyugat-európai államban a terrorcselekményekkel kapcsolatos veszélyérzet a végrehajtott akcióval összefüggésbe hozott helyi vallási, etnikai közösséggel

szembeni erőteljes ellenérzésekbe csapott át, ami kockázatos öngerjesztő folyamatot indíthat el. A többségi társadalom részéről felszínre kerülő, az adott vallási vagy etnikai csoportra kiterjesztett kirekesztő törekvések ugyanis a támadások célkeresztjébe kerülő közösség befelé fordulásának, illetve radikalizálódásának katalizátoraként szolgálhatnak. Magyarország szempontjából kedvező tényezőként értékelhető, hogy még az elmúlt években végrehajtott jelentősebb terrortámadásokat követő időszakban sem volt kimutatható ilyen típusú ellenséges megnyilvánulás a magyar lakosság részéről.

Az elmúlt években Európában végrehajtott robbantások megerősítették, hogy a terrorcselekmények elleni védekezésnek – hasonlóan a végső stádiumban már gyógyíthatatlan betegségek kezeléséhez – elsősorban az azt kiváltó okok csökkentésében, illetve az adott akció tervezési-előkészületi szakaszában történő megszakításánál vannak jobb kilátásai. A szélsőséges szervezetek által megjelenített biztonsági kihívások az állampolgári alapjogok gyakorlását biztosító parlamentáris demokráciákban azonban sem jogi, sem politikai eszközökkel nem számolhatók fel teljes mértékben. Bár a társadalmi szervezetek bevonásával, a terrorcselekmények elleni hatékony fellépéssel, valamint az államapparátus szerveinek összehangolásával növelhető ugyan az adott ország „ellenálló képessége”, ám a globális okokra visszavezethető – büntető vagy provokatív szándékú – terrorcselekmények a felsorolt intézkedések együttes alkalmazása mellett is nehezen kivédhető fenyegetést jelenthetnek.

A terrorizmus elleni küzdelemnek a jogállami alapelvek tiszteletben tartása mellett kell megvalósulnia. Ez az elvárás pedig felveti a demokratikus berendezkedéssel rendelkező államok vezetői – így a magyar kormányzat számára is – azt az alapvető dilemmát, hogy az általában fedett módszerekkel élő radikális csoportokkal szemben miként biztosítsák polgáraik biztonságát, az ország gazdasági, kulturális stb. értékeinek védelmét anélkül, hogy az oly nagy becsben tartott személyi szabadságjogokat döntő módon korlátozni kényszerüljenek.

Magyarországon a rendszerváltást követően egy több pillérre épülő – az illetékes parlamenti bizottságok, országgyűlési biztosok, valamint a bírói és az ügyészi szervezet által gyakorolt – ellenőrzési, illetve engedélyezési mechanizmus alakult ki. A kormányzat, illetve az illetékes hatóságok konkrét döntéseinek vizsgálatánál ebben a vonatkozásban mindig annak a kérdésnek kell a középpontban állnia, hogy az egyes jogkorlátozó intézkedések arányban álltak-e a konkrét fenyegetés mértékével.

Izsa Jenő

A titkosszolgálati/nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról

NATO-tagságunk óta a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységében nagyobb hangsúlyt kap, a polgári szolgálatok repertoárjában pedig megjelenik az ország nemzetközi kötelezettségei teljesítéséhez szükséges feladatok biztonsági feltételeinek szavatolása, a nagyobb mértékű nemzetközi szerepvállalás. Elemi szükséglet a nemzetközi együttműködésre, kommunikációra, az információ cserére, az interoperabilitásra való képesség, mivel a külföldi missziók, békefenntartó erők, netán harcoló csapatok biztonsági feltételeinek megteremtése a szakmai munka egyik állandó elemévé válik. A békeműveletekben, a katonai- és a polgári válságkezelés folyamatában, a szövetséges, többnemzetiségű katonai szervezetek külföldi bevetésében, esetleges honi állomásoztatásában és gyakorlatai során evidens lesz az elhárító és a felderítő (hírszerző) erők részvétele, ezért az erre való készenlélet és képességeket folyamatosan biztosítani kell.

A belátható jövő különböző forgatókönyvei azonosan prognosztizálják, hogy a regionális és helyi konfliktusok sokáig alapvető jellemzőként, reális veszélyforrásként feltételezhetők, ezért *a koalíciós háborús- és békeműveletek elvi, elméleti alapjait és a gyakorlati feladatok ismeretét, a végrehajtás képességét a szaktudás részeként kell kezelni, fejleszteni.*

Sem rövidtávon, sem stratégiai léptékben nem lehet azonban tervezni anélkül, hogy a környezetet, ahol a szervezet tevékenykedik, ne elemeznénk, értékelnénk. *A külső és a belső környezetre vonatkozó elemzés* alapvetően támaszkodhat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájára, az abban részletezett globális, regionális és belső eredetű kihívások, veszélyek értékelésére, amely kellő alapot ad a következtetések levonására, a feladatok kijelölésére. *Röviden tekintsük át ezeket a kihívásokat, veszélyeket:*

Magyarország Európai Unió és NATO-tagsága révén *globális jellegű* feladatok végrehajtásába kapcsolódott be, biztonságpolitikai tevékenységi köre és felelőssége jelentős mértékben kibővült, nemzeti érdekeinek érvényesítését és a felmerülő biztonsági kihívások kezelését integrációs keretek között valósítja meg. A közvetlen katonai veszélyeztetettség jelentősen csökkent, a folyamatosan bővülő nemzetközi sze-

repvállalás következtében azonban újszerű biztonsági kihívásokkal kell számolni, különösen a különböző nemzetközi katonai, békefenntartó, polgári válságkezelési, illetőleg humanitárius akciókban való részvétellel összefüggésben.

A Magyar Köztársaság számára – hasonlóan az euro-atlanti térség államaihoz – globális szinten a nemzetközi terrorizmus, a közel-keleti térség helyzetének rendezetlensége, a tömegpusztító fegyverek engedély nélküli kereskedelme, az informatikai rendszerek sebezhetősége, valamint a környezeti és egészségügyi veszélyforrások jelentik a legnagyobb biztonsági kockázatot.

A számítástechnika robbanásszerű fejlődése szinte korlátlan lehetőségeket teremtett a modern társadalom számára, de a terrorista szervezetek és a szervezett bűnözői csoportok tevékenységéhez is hatékonyabb információszerzési lehetőségeket, határokon átnyúló, gyors és konspirált kapcsolattartást biztosít. A számítógépes hálózatok és rendszerek sebezhetősége, túlterhelése, az információlopás, vírusterjesztés Magyarország számára is jelentős nemzetbiztonsági kockázati tényezőt jelent.

A regionális biztonsági kihívások között elsősorban a kelet-közép- és dél-kelet európai országok külpolitikája, társadalmi stabilitása, a térség gazdasági fejlődése, a környező államok Magyarország irányába megnyilvánuló politikai és gazdasági érdeklődése, illetve a Magyarország biztonsági érdekeit érintő törekvéseik jelentenek kihívást, nemzetbiztonsági kockázatot. Annak ellenére így van ez, hogy az elmúlt évtizedben a kelet- közép- és a dél-kelet európai térségben végbement politikai és gazdasági folyamatok Magyarország biztonsági érdekei szempontjából kedvező változásokat eredményeztek. A Magyar Köztársaság szuverenitását, területi integritását jelenleg egyetlen szomszédos ország sem fenyegeti. A következő évtizedben reális esély kínálkozik arra, hogy a szomszédos, az európai integrációs folyamathoz csak később csatlakozó államokban is megszilárduljon a demokratikus politikai berendezkedés, megerősödjön a piacgazdaság.

Kiemelt jelentőséggel bír hazánk biztonsága szempontjából Oroszország belső helyzete, stabilitása, gazdasági és katonai potenciálja, természeti erőforrásai, mivel Magyarország energiahordozók és nyersanyagforrások területén meglévő függő helyzete miatt a meglévő kapcsolatok fejlesztése fontos biztonsági érdek számunkra.

A megváltozott nemzetközi biztonsági körülmények között fokozott figyelmet követel a térség országaiból kiinduló titkosszolgálati aktivitás, egyes ellenérdekelte titkosszolgálatok információszerző tevékenysége, amely gyakran gazdasági vagy más érdekek érvényesítésének leple alatt próbál meg pozíciókat szerezni.

Magyarország az Európai Unió külső határaként a korábbi időszakhoz képest jelentősebb mértékben ki van téve a fejlett európai országokat és térségünket érintő migrációs folyamatoknak. Az illegális migráció nemzetbiztonsági kockázatát növelheti, ha – az embercsempész csoportokkal együttműködve – terrorista szervezetek vagy szervezett bűnözői csoportok tagjai a jövőben Magyarországon is megpróbálnak pozíciókat kiépíteni.

Közvetlenül érinthetik az ország biztonságát – Magyarország földrajzi elhelyezkedése folytán – a kelet-európai térség környezeti állapotában bekövetkező negatív irányú változások, a környező államokban működő – jelentős részben elavult technológiát alkalmazó – ipari komplexumok, vegyi üzemek, gyárak, sugárzó anyagokat

használó létesítmények rendellenes működése, különös tekintettel az ipari-vegyi katasztrófák, nukleáris balesetek veszélyeire.

A Magyar Köztársaság társadalmi és gazdasági viszonyaiból adódó *belső biztonsági kihívások* között számolni kell a nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező magyarországi szervezett bűnözői csoportok tevékenységével, – az általuk ellenőrzött kábítószer- és illegális fegyverkereskedelemmel, embercsempészettel, prostitúcióval, valamint a jövedéki termékek csempészetével és illegális forgalmazásával.

A fekete gazdaság, a korrupció és a szervezett bűnözés – mint egymást erősítő jelenségek – kiemelt nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek, különösen, ha azok az állami intézmények működésével, a közélet szereplőinek tevékenységével összefüggésben jelennek meg.

A gazdasági élet funkcionális zavarai, a nyilvánvaló szociális problémákból fakadó társadalmi feszültség kedvez a szélsőséges politikai nézetek erősödésének, az etnikai alapú feszültségek kialakulásának. Nem tekinthető biztonsági kihívásnak a civil-környezetvédő szervezetek, békemozgalmak tevékenysége, illetve a társadalom különböző csoportjainak szabad véleménynyilvánítása, ide értve még akár a polgári engedetlenségi mozgalmakat is. Ugyanakkor egyetlen politikai vagy társadalmi szervezet sem folytathat olyan tevékenységet, amellyel a Magyar Köztársaság többpárti demokráciára épülő közjogi berendezkedését, illetve az általános emberi és polgári jogok gyakorlását veszélyeztetheti.

A magyar nemzetgazdaság stratégiai fontosságú ágazataiban egyes nemzetközi vállalatok térnyerése – az érintett cég háttérében meghúzódó biztonsági kockázatot jelentő személyek, illetve a magyar gazdasági érdekeket sértő, leplezett törekvések folytán – szintén hordozhatnak magukban nemzetbiztonsági kihívást. A kutatás-fejlesztés révén keletkezett védett információk, a fejlesztésekben érintett szellemi műhelyek is állandó célterületeit jelentik a külföldi információszerző törekvéseknek.

A fenti kihívások tükrében tekintsük át a hírszerző és az elhárító szolgálatok stratégiai jellegű feladatait.

A hírszerző szolgálatok feladatai

Terrorizmus elleni küzdelemben a hírszerzésnek továbbra is prioritásként kell kezelnie Magyarország terrorveszélyeztetettségének alakulását, valamint a közeli- és a távoli válságkövetekkel kapcsolatos értesülések megszerzését, kiemelt figyelmet fordítva az iraki, afganisztáni és a balkáni magyar szerepvállalást érintő folyamatokra. Ennek érdekében a magyar hírszerző szolgálatoknak képeseknek kell lenniük arra, hogy saját műveleti kapcsolataik és az alkalmazott technikai megoldások hatékony alkalmazása, valamint a kapacitások célirányos bővítése mellett folyamatosan fejlesszék a szövetségen belüli, illetve a kétoldalú partnerszolgálati együttműködést, különös tekintettel a terrorista szervezetek által alkalmazott új módszerek, pénzügyi és logisztikai hátterük felderítése vonatkozásában.

Magyarország gazdaságbiztonságának védelme területén a hírszerzésnek továbbra is jelentős figyelmet kell fordítani a kormány gazdasági, pénzügyi és kereskedelem-politikai döntéseihez szükséges értesülések megszerzésére, különös tekintettel a stratégiai fontosságú hazai nagyvállalatok külföldi pozíciószerzésének elősegítésére, illetve

a nemzetközi vállalatok tervezett tőkebefektetései törekvéseinek feltérképezésre, a nemzetgazdaság stabilitását érintő külföldi eredetű törekvések felderítésére, különös tekintettel a nemzeti valuta védelmére. Feladat az uniós források megszerzését akadályozó körülményekre vonatkozó értesülések megszerzése.

A hírszerzés egyik stratégiai feladata a Magyar Köztársaság energiaellátásának biztonsága ellen irányuló külföldi tevékenységek felderítése, a magyar energiaipart befolyásoló nemzetközi vonatkozású tényezők és folyamatok feltárása, információk beszerzése, elemzések elvégzése.

Folyamatosan figyelemmel kell kísárni azokat az eseményeket, illetve törekvéseket, melyek veszélyeztetik Magyarország környezeti biztonságát, különös tekintettel a radioaktív, vegyi és biológiai szennyező anyagok, technológiák alkalmazásával kapcsolatos ökológiai veszélyhelyzetek felderítésére.

Az EU és NATO tagságunkkal összefüggő hírszerzési feladatok lényege, hogy a bővítési folyamatot befolyásoló tényezőkről, kiemelten a magyar nemzeti érdekek érvényesítésének feltételeiről, valamint a határon túli magyar közösségeket érintő bel- és külpolitikai folyamatokkal, döntésekkel összefüggő információkról folyamatosan, érdemben tájékoztatást kapjanak a hazai döntéshozók.

A hírszerzésnek kiemelt figyelmet kell fordítania a tömegpusztító fegyverek terjedésével, a non-prolifерációs és leszerelési szerződésekből vállalt kötelezettségek ki-játszására, illetve megsértésére irányuló tevékenységekkel kapcsolatos értesülések megszerzésére. Információkat kell gyűjteni a hazánk érdekeit veszélyeztető nemzet-közi szervezett bűnözés külföldi hátterének, kapcsolatainak a felderítése, valamint az ehhez kapcsolódó illegális tevékenységi formák (a kábítószer- és illegális fegyver-kereskedelem, az embercsempészet, a jövedéki termékek illegális forgalma) terjedé-sének korlátozása céljából.

A katonai hírszerzés által végzendő információgyűjtés az ország katonai bizton-ságát közvetlenül érintő fenyegetések felfedezésére, a NATO-műveletekben, a nemzet-közi missziókban résztvevő magyar erők biztonságos és hatékony tevékenységének elősegítésére, a hazai és a szövetségi döntéshozói folyamatok hírszerző információk-kal és elemzésekkel történő támogatására kell, hogy irányuljon.

Az elhárító szolgálatok feladatai

Kiemelt nemzetbiztonsági feladatnak kell tekinteni *Magyarország gazdaságbiztonságá-nak védelme területén* az ország gazdasági stabilitását, pénzügyi biztonságát, az állam stratégiai fontosságú gazdasági szervezeteiben megnyilvánuló biztonsági kockáza-tok feltárását, különös tekintettel a kiemelt beruházások és közbeszerzési eljárások során észlelt visszaélésekre, az EU Gazdasági és Monetáris Uniójához történő csatlakozásunkat veszélyeztető törekvésekre, illetve az uniós források felhasználásával kapcsolatos visszaélések felderítésére és megakadályozására. Figyelemmel kell kísér-ni az ország energiaellátásának biztonsága ellen irányuló külföldi tevékenységeket, a magyar energiaipart befolyásoló hazai vonatkozású tényezőket.

A terrorizmus elleni harc területén információkat kell gyűjteni hazánk terrorve-szélyeztetettségének alakulását befolyásoló szervezetekről, csoportokról és törekvé-seikről különös tekintettel a terrorszervezetek számára logisztikai-, pénzügyi, vagy

esetlegesen utánpótlási bázist biztosító csoportok helyzetére, tevékenységére. El kell látni a Magyarországon lévő – fokozott veszélyeztetettségű – külföldi érdekeltségek nemzetbiztonsági védelmét.

Fel kell tární a Magyar Köztársaság érdekeit veszélyeztető szervezett bűnözői csoportok jogellenes szándékait, gazdasági hátterét, az állami intézményekbe történő beépülési és befolyásolási kísérleteit. Kiemelt feladatot jelent a rendvédelmi szervezetekkel történő hatékony együttműködés, különös tekintettel a korrupció, a kábítószer-csempészet, az illegális migráció, az emberkereskedelem, az illegális fegyverkereskedelem, a pénzmosás, a pénz- és okmányhamisítás elleni küzdelemre, valamint a közélet tisztaságának biztosítására.

Magyarország *környezeti biztonságának* védelme területén fontos feladat az ország ökológiai biztonságát veszélyeztető eseményekkel kapcsolatos értesülések megszerzése, az ilyen jellegű törekvések megakadályozása, első sorban a radioaktív, vegyi és biológiai szennyező anyagok tárolásával, szállításával, illetve a környezeti kockázatot rejtő technológiák alkalmazásával, járványokkal kapcsolatos ökológiai veszélyhelyzetek megelőzése.

A művelleti eszközök működtetése területén kiemelt feladat – a megújult műszaki lehetőségek alapján – a speciális technikai eszközök folyamatos fejlesztése, valamint a konkrét felhasználási lehetőségek és az alkalmazott védelmi megoldások körének bővítése. A művelleti munka költségta karékos alkalmazása érdekében alapvető szempont a technikai eszközök centralizált alkalmazását biztosító struktúra megőrzése, a szükségtelen és költséges párhuzamos kapacitások kiépítésének elkerülése.

A nemzetbiztonsági/titkosszolgálati szféra optimális működése, az alaprendeltetés teljesítése igényli a közvetlen jogi környezet bizonyos változtatását, meghatározott jogalkotási feladatok elvégzését. Az elmúlt évtized szakmai tapasztalataira alapozva kiemelt jogalkotási feladatot jelent a nemzetbiztonsági törvény egyes rendelkezéseinek korszerűsítése, például: az objektumvédelemmel kapcsolatos feladatok pontosítása, a titkos információgyűjtés eredményei nyílt büntetőeljárársban történő hatékonyabb felhasználhatóságának elősegítése, a titokvédelem jogi szabályozásának összhangba hozása az EU illetve NATO szervezetén belüli normákkal, a nemzetbiztonsági személyi ellenőrzés szabályainak korrekciója stb.

Hazánkban hosszú idő óta elvi és gyakorlati konszenzus van abban a kérdésben, hogy az elhárító és hírszerző szolgálatok tevékenysége a közelebbi és a távolabbi jövőben sem helyettesíthető, nem váltható ki mással. Ennek a tevékenységnek a középpontjában az ország biztonsága áll. A biztonság speciális érték, az anyagi-, a szellemi-, a kulturális gyarapodás alapfeltétele. Megléte, megőrzése a társadalom és az egyének nyilvánvaló érdeke. Hiánya vagy veszélyeztetett állapota hátrányosan befolyásolja az ország, a társadalom alapvető érdekeinek érvényesítését, az emberi életminőséget, végső esetben fenyegeti a nemzet, a közösség létét.

A SZEKCIÓK MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Az első szekció ülésének összefoglalója

A konferencia – politikai-biztonságpolitikai – szekciójának ülését *Siklósi Péter HM védelempolitikai főosztályvezető* moderálta. A résztvevők hozzászólásaikban megerősítették, hogy korunk legfontosabb kihívásai azok az összefoglalóan csak globalizációs problémáknak nevezett jelenségek és folyamatok, mint amilyenek az atom és vegyifegyverek proliferációja, az egymással ellentétes demográfiai folyamatok, amelyek egyoldalról a fejlett világ társadalmainak elöregedésében, másik oldalról a fejlődő világ népességgrobbanásában jelentkeznek. Ez utóbbiból következik, hogy a demokratikus berendezkedésű fejlett ipari országok a magas életszínvonalat már csak idegen kultúrákból érkező bevándorlókkal, vendégmunkásokkal képesek fenntartani.

Az egyre jobban urbanizálódó világban fokozódó gondot jelent az energiaigények kielégítése, az ennek következményeként megjelentő környezetszennyezés, ami az ivóvíz bázisok sérülését, illetve a ma még kihatásaiban nehezen felmérhető klimatikus változásokat okozza. Mindezek a – teljesség igénye nélkül felsorolt – kihívások katonai eszközökkel nem kezelhetők és nem oldhatók meg, viszont kiváló terepet és eszközöket adnak a terrorizmusnak.

A változó környezet elemzése során kockázati tényezőként kell *figyelembe venni a jó értelemben vett „európai nacionalizmus” hiányát*. Ez abban jelentkezik, hogy a bipoláris világ megszűntével a közvetlen katonai fenyegetés kiiktatásával megszűnt az a közvetlen hajtóerő, amely a világban vezető szerepet játszó társadalmi berendezkedés és kultúra fegyveres erejének, a NATO-nak az erkölcsi tekintélyt és a szükséges anyagi forrásokat biztosította. Ezen még azok a New York-i, londoni, madridi terroristamérkőzések sem változtattak lényegileg, amelyek következményeként a NATO területéről kilépve igyekszik a terrorizmus forrásait felszámolni. Meg kell jegyezni, hogy az európai lakosság nagy része a terrorfenyegetést és támadást „csak” médiaélményként éli meg,

Ennek egyik következménye, hogy a hazai közgondolkodásból szinte teljesen hiányzik a biztonsági helyzet értékelése és a biztonság árának elismerése. Így válik lehetségessé, hogy szövetségi vállalásaink és konkrét katonai szerepvállalásunk mértéke folyamatosan áldozatul eshet belpolitikai játszmáknak és kiváló terepe a hosszú távú negatív kihatásokat okozó forrás elvonásoknak. Holott a korlátozott ambíciószintű, de a szükséges képességeket biztosítani tudó katonáink részvétele a területen kívüli, soknemzetiségű műveletekben a szövetségi kohézió értékmérője, így biztonságunk

fokozó tényezője. Ez döntő lehet még olyan kérdésekben is, amikor a szűkös források elosztása során egy műveletben való részvételtől vagy egy hosszútávon technikai fejlődést és képességnövelést hozó, de alkalmazását tekintve biztonságpolitikailag nehezen indokolható fejlesztés elindítása között kell választani.

A műveletekben való részvétel olyan képességet alakít ki, tapasztalatokat halmoz fel az azokban résztvevő katonáinkban, amelyek hazai felhasználása elemi érdekünk. Ennek egyik lehetősége lenne az ország területén terrorelhárítással megbízott szervezetek állománya és az ilyen műveleti tapasztalatokkal bíró katonaaállomány között az intézményesített átjárhatóság megerteremtése.

Fontos kérdés, hogy a NATO-nak a területéről kilépve *a katonai feladatok során milyen kulturális közegben kell működni.* Jelenleg számunkra főként a muzulmán ideológiájú társadalmak jelentik a működés közegét, ahol a szélsőséges iszlám vezetői azt a teokratikus államot kívánják visszaállítani/létrehozni, ahol az állami hatalom, törvényalkotás és bíraskodás természetes módon összefonódik a vallási ideológiával és a muzulmán papság hatalmával. Ebben a közegben igen nagy hiba olyan értékek rájuk erőltetése, amelyeket ők maguk nem fogadnak el, nem igényelnek és közvetlen hasznát nem érzékelik. Viszont határozottan képviselni kell a fejlett ipari társadalom értékrendjét, hiszen annak keretei között indulhat meg az a tanulási, fejlődési folyamat, amely alapjaiban számolja fel azokat az okokat (tanulatlanság, szegénység), amelyekből eredő konfliktusok a katonai művelet közvetlen céljai. Itt számunkra külön kihívást jelent, hogy a Balkánon szerzett tapasztalatainkat hogyan tudjuk az afganisztáni PRT műveletben hasznosítani.

A szekcióülés nem tartotta szükségesnek, hogy konszenzusos álláspontot alakítsanak ki a témában, azonban a sokszínű hozzászólások anyagából készült jelen összefoglaló is azt bizonyítja, hogy a résztvevők hasonlóan látják korunk biztonságpolitikai kihívásait, a NATO által adandó válaszokat és abban hazánk, katonáink részvételét.

A második szekció ülésének összefoglalója

A konferencia második szekciója a *Szövetség katonai feladatrendszerében várható változásokkal kapcsolatos vitát Deák János nyá. vezérezredes, a ZMNE tudományos főmunkatársa* vezetésével folytatta le. A szekció vezetője bevezetőként utalt arra, hogy az ülés elsőrendű feladata: a részt vevők véleménycseréjének előmozdítása a Szövetség katonai feladatrendszerében várható változásokról, illetve ebben az összefüggésben a Magyar Köztársaság és hadereje lehetséges működéséről. A résztvevők véleményének lényegét a témáról az alábbiak szerint összegezte.

Kemény János mk. ezredes felszólalásának központi eleme az volt, hogy az információs rendszerek, és ezen belül a híradó- és informatikai rendszerek, ma is és a jövőben is alapvető szerepet játszanak a korszerű katonai műveletekben, hiszen a mindenkor parancsnok döntéséhez és vezetői tevékenységéhez kellő információra van szükség. Példaként említette a Magyar Honvédség Művelési Központjának eredményes vezetési-irányítási tevékenységét, amely csak korszerű híradó- és informatikai eszközök alkalmazásával érhető el. Említette a működő televízió-konferencia rendszer mindennapi alkalmazását a Baghlanban szolgáló magyar újjáépítési csoport és a Magyar Honvédség vezetése között, amely ma már több ezer kilométer távolságból is lehetővé teszi a valós idejű információcserét.

Rámutatott arra is, hogy a katonai műveletek első vonalában nagy hangsúly hárul majd a digitális katonákra, akik „első kézből” szolgáltatnak nagyszámú információt a szükséges parancsnoki döntésekhez. Hangsúlyozta a válságkezelés legfontosabb erőforrásának, a katonának a szerepét a jövő válságkezelő misszióiban. Kiemelte továbbá az információ menedzselés kitüntetett fontosságát is a műveletek előkészítése, vezetése és irányítása során.

Végül említést tett arról, hogy a Magyar Honvédség prioritásként kezeli a híradó- és informatikai rendszerek korszerűsítését, rendelkezik a megfelelő tervekkel, amelyek megvalósítása ma már 40%-os.

Hautzinger Gyula nyá. mk. ezredes kifejtette, hogy elkötelezett híve a transz-atlanti kapcsolatoknak. Emlékeztetett arra, hogy a NATO feladatrendszere az utóbbi időben gyökeres mértékben megváltozott; a felelősségi körzetén belüli védelmi feladatán túlmenően ma már és a jövőben mind inkább globális szerepvállalásra rendezkedik be. Ez azt jelenti, hogy előtérbe kerülnek az expedíciós jellegű katonai műveletek. Kiemelte, hogy az ilyen katonai missziók csak jól szervezett és egyúttal költséges, kiterjedt infra-

struktúrájú stratégiai szállításokkal valósíthatók meg, amelyek a NATO-tagállamoktól, és így hazánktól is komoly gazdasági áldozatvállalást, sőt nem pusztán katonai, hanem integrált, nemzeti (sőt össznemzeti) erőfeszítéseket is megkövetelnek. A Magyarországhoz hasonló gazdasági helyzetben és lehetőségekkel bíró tagállamok összefogása szükséges e feladatok megoldásában való eredményes részvétel érdekében. Fontosnak tartja, hogy a NATO-tagállamok állam- és kormányfőinek rigai tanácskozása után az ott megszülető döntések megvalósításához a magyar hadtudomány is járuljon hozzá, mielőbb elemezze és értékelje a döntések következményeit.

Ismételt felszólalásában a Magyar Honvédség jövőbeni szerepvállalása vonatkozásában fontos kérdésnek tekintette, hogy vajon mit szól ahhoz az országhoz? Képesek leszünk-e provinciális érdekeinken felülemelkedni? Pozitív példaként említette a stratégiai szállításokhoz való lengyel hozzájárulást.

Németh István dandártábornok a plenáris ülés előadásából hiányolta a NATO-műveletek fenntartásának szükségességére vonatkozó gondolatokat. Kifejtette, hogy e fogalom alatt nem pusztán a műveletek logisztikai fenntarthatóságát értjük, hanem minden olyan rendszabályt és a szükséges háttér-erőforrások biztosítását, amelyek elősegítik a katonai műveletek megvalósíthatóságának szabadságát. Ehhez pusztán a béke logisztikai támogatás nem látszik elegendőnek. A nemzeti kontingensek műveleti fenntarthatósága nemzeti hatáskörbe tartozik, a nemzeti erőforrások mozgósításával együtt. Emlékeztetett továbbá arra a szövetségi elvárássra, hogy *egyrészt* a hatalalapú műveletek elveit 2007-től már zászlóalj szintig lemenően alkalmazni szükséges, amelynek konzekvenciái érintik a magyar felajánlott erők ez irányú felkészítését is. *Másrészt*, kiemelte, hogy a többnemzeti együttműködés alapja az interoperabilitás, amelyre nem csak technikai értelemben van szükség, hanem szellemi téren is. Ez utóbbi vonatkozásban vannak még adósságaink, mivel az arra való ráhangolódásunk lassúbb a szükségesnél, annak ellenére, hogy a szellemi interoperabilitás különösebb anyagi erőforrásokat nem feltétlenül igényel. A felkészítés-kiképzés terén megemlítette, hogy a kormány követelménye: 2013-ig a teljes profizmusserű kiképzésre való átállás megvalósítása a Magyar Honvédségben. Az alkalmazók alapvető kötelességének tartja az információ-menedzselést, amely elengedhetetlenné válik a 21. század katonai műveletei során. E területen is a legfontosabbnak tartja az információk szakszerű elosztását, amely legalább annyira fontos, mint a hálózatalapú vezetési-irányítási rendszer, illetve ez utóbbinak csak akkor van igazán hatékonysága, ha az információk kellő időben a felhasználókhöz kerülnek. A felszólaló végül tájékoztatást adott a missziós felkészítés rendszeréről. Fontosnak tartja, hogy a missziós tapasztalatok folyamatosan beépítésre kerüljenek az arra való felkészülés szakmai tartalmába. Megjegyezte, hogy a szárazföldi csapatoknál már az állomány mintegy 38–40%-a rendelkezik ezirányú tapasztalatokkal. Egy felvetésre reagálva arra hívta fel a figyelmet, hogy a különböző haditechnikai eszközök szerepe a jelen és a jövő válságkezelő műveleteiben némileg átvértékelődött.

Szép László ezredes korreferátumában elsősorban azt vizsgálta, hogy a Szövetség milyen egyidejű ambíciószintekkel és mekkora műveleti hatókörökben képes várhatóan globális szerepének betöltésére. Kiemelte, hogy e téma fontos részét képezi majd a rigai csúcsértekezletnek, mivel az a Szövetség műveleti összképességének és globális szerepvállalásának jövőbeni kereteit fogja meghatározni, illetve e képessé-

gek és alkalmazási keretek összefüggésében kell majd a nemzeti hosszú távú had-erő-fejlesztési elképzeléseinket összehangolni.

Sajtos Sándor felszólalásában azt fejtette ki, hogy a globális válságkezelés műveletei során meghatározott trendek alakultak és alakulnak ki, amelyek befolyást gyakorolnak a haderő alkalmazására, és elsősorban a könnyű, mobil eszközök bevetését látszanak erősíteni. Ugyanakkor nem szerencsés elhanyagolni azokat a haditechnikai eszközöket sem, amelyek már a közelmúlt válságainak megoldásában is eredményesen alkalmaztak (tüzérség, harckocsik).

Gere János ezredes arról tájékoztatta a hallgatóságot, hogy a Magyar Köztársaság területén a légierő, mint rendszer rendeltetésének megfelelően működik. A CRC kettős feladatot lát el: egyrészt, nemzeti keretek között történik a normál békekiképzés, másrészt szövetségi kötelékben folyik a légihelyzet-kép szolgáltatása és a légi azonosítás, illetve a légi járőrözés. Kérdésre válaszolva tájékoztatást adott arról, hogy a Magyar Köztársaság területén felépítendő harmadik lokátorra azért van égetően szükség, mert az biztosítaná az ország légtérének teljes rádiolokációs lefedettségét.

Tóth István ezredes felszólalásában tájékoztatást adott az Irakban szerzett kiképzési tapasztalatokról. Kiemelte, hogy ebben a térségben kiterjedten alkalmazásra kerülnek a házilag barkácsolt robbanóeszközök, illetve az incidensek nem frontvonalyszerűen, hanem pontszerűen jelentkeznek. Fontosnak vélte megemlíteni, hogy nagy hangsúlyt fektettek a fiatal iraki tisztek és tiszthelyettesek kiképzése során annak tudatosítására, hogy a beosztott katonák életének megóvása nem csak az egyes katonák „magánügye”, testületi ügy is.

Czuprák Ottó nyá. ezredes, mint a Magyar Tartalékos Szövetség egyik vezetője kiemelte, hogy tartalék erők nélkül nincs haderő, ezért nagyon fontos a tartalékosok együtt tartása és kiképzése. Annak a véleményének adott hangot, hogy, hogy célszerű lenne a veteránszövetség létrehozása, s amelyre egyébként komoly igény mutatkozik.

Vigh Attila mk. alezredes a nagytávolságú stratégiai szállításokkal kapcsolatban párhuzamot vont a Varsói Szerződés időszakában végrehajtott és a napjainkban alkalmazott szállítási módok között. Amíg az előbbi időszakra elsősorban a vasúti szállítások voltak a jellemzők, addig ma már zömében légi- és a tengeri szállításokra van szükség a műveleti területre történő átcsoportosítások során. Az ilyen típusú szállítások költségei nagyságrenddel nagyobbak, mint a vasúti szállításokéi. Példaként említette a magyar T-72-es harckocsik Irakba szállításának körülményeit és költségeit, illetve az ISAF misszióban való részvétel költségeit (ez utóbbi 3 Euró/kg, illetve 1000 Euró/katona). Ismertette továbbá, hogy a magyar fél részt vesz a SALIS légi szállítási-, valamint a MIA tengeri szállítási ideiglenes megállapodásokban, és élvezzi azok előnyeit. Véleménye szerint a jövőt az jelentheti, ha a honvédség olyan stratégiai szállítási kapacitással rendelkezik, amely a Magyar Köztársasághoz hasonló helyzetben lévő szövetségi tagállamok közös stratégiai légi szállító parkjába illeszthető.

A szekció vezetője összefoglalójában a vitát eredményesnek ítélte. Az elhangzott kilenc hozzászólásban több kérdés vetődött fel, amelyek egy részére választ kaptunk, míg másik részük továbbgondolást igényelnek. Szép László ezredes hozzászólására utalva megjegyezte: a NATO ambíciószintekről és a védelmi követelményekről képet adó korreferátumnak a plenáris ülésen elhangzott bevezető előadások között lett volna a helye. Végül megköszönte az ülésen részt vevők aktivitását.

A harmadik szekció ülésének összefoglalója

A nemzetbiztonsági szekció üléséről *Kovács Károly nyá. ezredes, az MHTT Nemzetbiztonsági Szakosztály elnöke* adott tájékoztatást. Rámutatott, hogy a rendezvény lehetőséget teremtett arra, hogy elsősorban a nemzetbiztonsági szolgálatok aktív, illetve nyugállományú vezetői, munkatársai és más érdeklők, összesen huszonhatan, részt vegyenek ezen a nagyon is aktuális szakmai fórumon. Az érdeklődésre jellemző, hogy a Miniszterelnöki Hivatal Nemzetbiztonsági Irodájának a vezetője, helyettese is részt vett, egyik munkatársa pedig, felkért előadóként korreferátumot is tartott.

A konferencia és a szekcióülés aktualitását a következő tényezők is indokolták, amelyek megvitatására lehetőség nyílt:

1. A VSZ felmondását követően megkezdődött a nemzeti biztonsági kockázatok átrendeződése, amely 9/11 után erőteljes paradigmaváltás formájában is kifejezésre jutott. Ennek következményeként a katonai erővel történő fenyegetés helyett a nemzetközivé vált, gyakorta az aszimmetrikus formában megjelenő nemzetközi terrorizmus kapott prioritást. Újabb tapasztalatok szerint nem zárható ki víz alatti atomrobbantással előidézhető szökőárak, vagy vulkánkitörések, más módon nagy területeket érintő, hosszabb ideig tartó áramkimaradások előidézése sem.
2. A NATO új tagországai közül több országban – köztük hazánkban is – gazdasági, következményeként társadalmi, politikai válságjelenségek mutatkoznak. Ez a helyzet átmenetileg az életszínvonal csökkenésével is jár, amely viszont olyan polgári engedetlenséghez vezet, vezethet, amely az alkotmányos rendet is veszélyeztetheti.
3. Az államreform keretében az államizgatási szervek költségta-
karékos, egyben korszerűbb, hatékonyabb működtetése indokolt, amelynek nagy valószínűséggel jelentősebb átszervezés lesz a következménye. Ebből adódóan újra kell gondolni a NATO-ban és az EU-ban való részvételünkből adódó kötelezettségeink teljesítési módozatait is.

Az előadók témái és legfontosabb gondolatai a következők voltak: a terrorcselekményekről és a nemzetbiztonsági szolgálatok ezzel kapcsolatos feladatairól volt szó. A következő évtizedben a nem hagyományos terrorizmus lesz a jellemző. Tovább növekednek az öngyilkos merényletek. A 9/11 óta a nemzeti biztonsági kockázatok közül a katonai fenyegetés helyett a terrorizmus került az első helyre. Ezzel szemben sem a hírszerző,

sem az elhárító szolgálatok nem találták meg az előzetes felderítés módszereit és lehetőségeit. Ugyanakkor a terroristák részéről újabb és újabb eszközök bevetésével, módszerek alkalmazásával kell számolni, köztük az ún. láncátadásokkal, a mentők ellen irányuló robbantásos merényletek terjedésével, természeti katasztrófák mesterseges létrehozásával.

Mindezeket figyelembe véve a szolgálatok közel jövőbeni feladatai között a NATO közös terrorista ellenes feladataiban való részvételre történő felkészülést; a polgári lakosság bevonását; a humán erővel végzendő hírszerzés fokozását; a nem hagyományos anyagok, eszközök és technológiák fokozottabb ellenőrzését; a társ- és partnerszolgálatokkal való együttműködés célirányosabbá és hatékonyabbá tételét; a terroristák által tervezett akcióhoz képest, dezinformációval, a figyelem más célpontokra történő irányításának a gyakorlását kell előtérbe helyezni.

A szekció ülésén szó volt a NATO biztonsági szolgálati terrorellenes együttműködési gyakorlatairól is. Az elmúlt évben hazánkban volt az első „Egyesített penge” fedőnevű gyakorlat. Minden évben más-más NATO-ország a szervező. A két katonai nemzetbiztonsági szolgálat a NATO-n belül interoperábilisnak tekinthető.

A KFH aktuális hírszerzési feladatairól szólva megállapítható, hogy a NATO felderítési rendszerében való közreműködés a koalíciós műveletek mellett, illetve azon belül a nemzeti érdekek érvényesítésére is lehetőséget teremt. Afganisztánban sikerült kompatibilis rendszert kiépíteni. Ezen belül harcászati felderítő képességekkel rendelkeznek, ugyanott nemzeti hírszerző elemeket is működtetnek.

Az újjáépítési körzetben működő PRT-parancsnokot hadászati hírszerzési és az ott működtetett csapatfelderítési adatokkal segítik, amely az MH-n keresztül működik. Saját mobil összeköttetési rendszer nincs, ezért a polgári rejtjeles összeköttetést kénytelenek igénybe venni. A SZIGINT-en keresztül minden lehetőséget felhasználnak információszerezésre. Indokolt lenne nagyobb erővel részt venni, de ehhez nincs elég személyi és anyagi lehetőség sem.

A Magyar Köztársaságot érintő katonai fenyegetettség kétség kívül csökkent, ugyanakkor a NATO tagság miatt a terrorfenyegetettség növekedett. Potenciális terrorista bázisok a délszláv területeken, többek között Koszovóban és Szarajevóban is léteznek. Oroszország és a NATO közötti feszültségek nálunk is lecsapódhatnak. A NATO-ra vonatkozó információkat hazánkban is igyekeznek megszerezni. Az is kétségtelen tény, hogy az NBH elmúlt évi évkönyve szerint az ország terrorfenyegetettsége nem növekedett. A radikalizálódás növekedését viszont meg kell előzni. A nemzeti kisebbségi csoportok közül egyesek pénzzel támogatják a közel-keleti terrorista csoportokat. A nemzetbiztonsági szolgálatok jelentős képességeket alakítottak ki válságterületeken. A szövetségen belül a sokoldalú együttműködést fejleszteni kell.

Héjja István felszólalásában kifejtette, hogy meg kellene alkotni az ágazati védelmi stratégiákat, azon belül különösen szükséges a nemzetbiztonsági stratégia létrehozása. Ezt az gátolja, hogy annak kapcsolódnia kell más ágazati stratégiákhoz is.

Buzálné Simon Mária, a MeH Nemzetbiztonsági Iroda vezetője kérdésre elmondta, hogy a magyar nemzetbiztonsági szervezetek jövőbeni helyzetéről egyelőre nem időszerű beszélni, hiszen még csak ezután kezdődik az a bizottsági munka, amelyik arra hivatott, hogy előkészítse az erre vonatkozó döntéseket.

Aradi Flórián ezds., Buzálné helyettese arról szólt, hogy jelenleg mulasztásos törvénysértés következtében nem valósul meg a kormányzati munkát szolgáló egységes elveken és gyakorlaton nyugvó nemzetbiztonsági tájékoztató tevékenység, amelyen sürgősen változtatni kell. Szerinte, kisé messzebbre tekintve az a kérdés sem kerülhető meg, hogy a következő tíz évben egyáltalán *mi lesz a NATO jövője*.

Ezt követően az elnök összefoglalta a szekció ülésén elhangzott javaslatokat. Ezek az alábbiak:

1. Belátható időn belül valósuljon meg az egységes elveken és gyakorlaton alapuló nemzetbiztonsági kormányzati tájékoztatás.
2. Mielőbb meg kell alkotni a nemzetbiztonsági stratégiát, amelynek munkafolyamatban az MHTT Nemzetbiztonsági Szakosztálya is vegyen részt.
3. A nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezése során a fűnyíró elv helyett a tényleges modernizáció, a hatékonyság növelése a fő célkitűzés.
4. Meg kellene vizsgálni a diplomáciai biztonsági szolgálat létrehozásának a lehetőségeit.

Elnöki zárszó

Tisztelt Jelenlévők!

A konferenciánk tipikus volt abból a szempontból, hogy a jelenlévők száma az idő múlásával arányosan csökkent: reggel közel százan regisztráltatták magukat, ebédelni már csak hetvenen mentünk, és mostanra a létszám negyvenre csökkent.

Abból a szempontból is tipikus volt a rendezvény, hogy meg kellett küzdenünk minden konferencia örök dilemmájával: sokan kapjanak szót sokféle témában, vagy egy-két témát bontsunk ki alaposan. Úgy gondolom, hogy többé-kevésbé sikeresen leküzdöttük ezt a dilemmát, a plenáris ülések az alaposabb elemzést szolgálták, a szekcióülések pedig a hozzászólók egész sorának biztosítottak fórumot.

A magunk elé tűzött célt elértük, sokat megtudtunk a NATO előtt álló feladatokról. Megállapítottuk, hogy jelentős változásokkal terhes folyamatként éljük meg a 21. század első évtizedét, a folyamat kellős közepén vagyunk, még nem kristályosodtak ki sem a biztonsági környezet elemei, sem a fenyegetésekre való reakálás célszerű módjai.

Az elmélet és gyakorlat egységét és kölcsönhatását demonstrálta a konferencia: azt a folyamatot, amelyben megtörténik a gyakorlati tapasztalatok tudományos összegzése és elemzése, majd az elméleti következtetések kipróbálása, átültetése a gyakorlatba, úgyszólván „menet közben”. És mindez kiegészül még egy vonatkozással – visszautalva dr. Szabó Miklós rektor úr szavaira – éspedig az új eredmények bekerülésével az oktatás folyamatába.

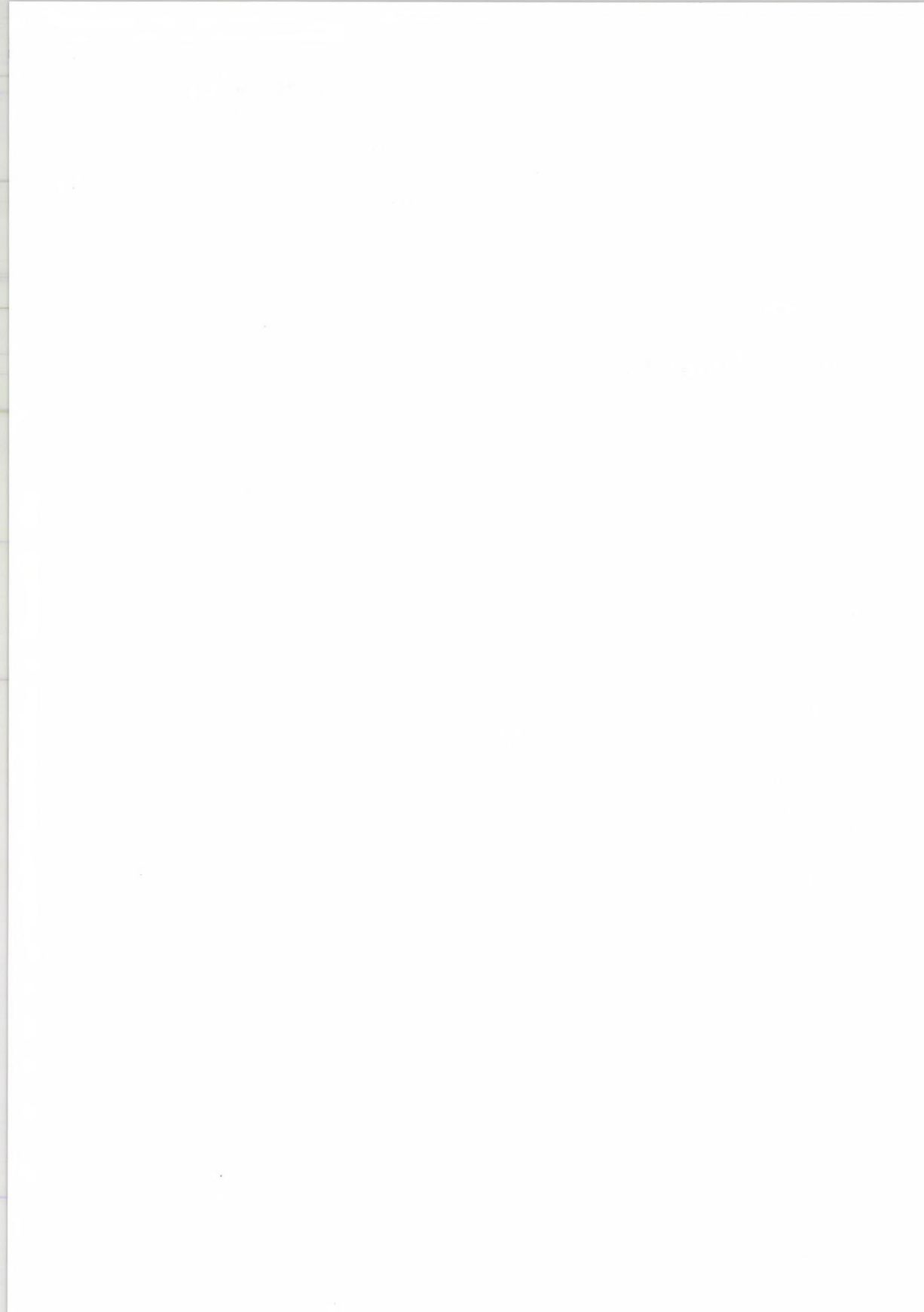
Ezt a komplex kölcsönhatást hivatott szolgálni az a törekvésünk is, hogy a konferencia szerkesztett anyagát megjelentetjük nyomtatásban. Ily módon minden bizonnyal hosszabb távon is ki fogja fejteni hatását a tanácskozás.

Természetesen van közvetlen haszna is a konferenciának, hiszen jónéhány ötletet kaptunk, jelentős municiót az elkövetkező szakmai-tudományos konferenciák számára.

Megköszönöm minden együttműködőnek a támogatást. Az egyetemnek azt, hogy helyet biztosított a rendezvény számára, más együttműködőknek a rendelkezésre bocsátott szellemi kapacitást, az ING biztosítónak a hozzájárulást anyagi lehetőségeink kitágításához. Mindannyiunk nevében megköszönöm az előadóknak a színvonalas tájékoztatásokat, a szekcióvezetőknek a szakmai vita levezetését, a szervező bizottság tagjainak a lelkiismeretes munkát.

A konferenciát bezárom, kívánok mindenkinek jó egészséget.

Nagy László

SZERZŐK, ELŐADÓK, FELSZÓLALÓK

- Berki Tamás* ZMNE okleveles
védelmi igazgatási menedzser
- Dr. Bognár Károly* nyá. ezredes,
az MTA doktora
- Dr. Csery Péter* mk. alezredes,
a ZMNE oktatási rektorhelyettes főmunkatársa
- Dr. Czuprák Ottó* alezredes, egyetemi docens,
a MATASZ elnökségi tagja
- Dr. Deák János* nyá. vezérezredes,
a ZMNE tudományos főmunkatársa,
- Gere János* ezredes, az MH LEP légierő
hadműveleti központ parancsnoka
- Dr. Hautzinger Gyula* nyá. ezredes,
a Magyar Atlanti Tanács alelnöke
- Dr. Izsa Jenő* ezredes, ZMNE egyetemi docens
- Kárpáti György* nyá. mk. alezredes,
egyetemi oktató
- Dr. Király László*
az MHTT Védelemgazdasági Szakosztály elnöke
- Dr. Kovács Károly* nyá. ezredes,
egyetemi docens
- Dr. Nagy László* nyá. ezredes,
a ZMNE tanszékvezetője
- Németh István* dandártábornok,
MH Szárazföldi Parancsnokság, parancsnok-helyettes
- Dr. Martinusz Zoltán* nagykövet
- Dr. Pirtyi Sándor* újságíró,
az MHTT Etikai Bizottságának elnöke
- Siposné dr. Kecskeméthy Klára* ezredes,
a ZMNE tudományos főmunkatársa
- Siklósi Péter* HM Védelempolitikai Főosztály,
főosztályvezető
- Dr. Solymos András* nyá. mk. alezredes

Dr. Szabó Miklós nyá. altábornagy,
az MTA levelező tagja, a ZMNE rektora

Dr. Szenes Zoltán nyá. altábornagy,
a ZMNE tudományos főmunkatársa

Szép László mk. alezredes,
HM HTF Szövetségi Egységesítési osztályvezető

Tóth András mk. ezredes,
MK KFH főosztályvezető, főtanácsos

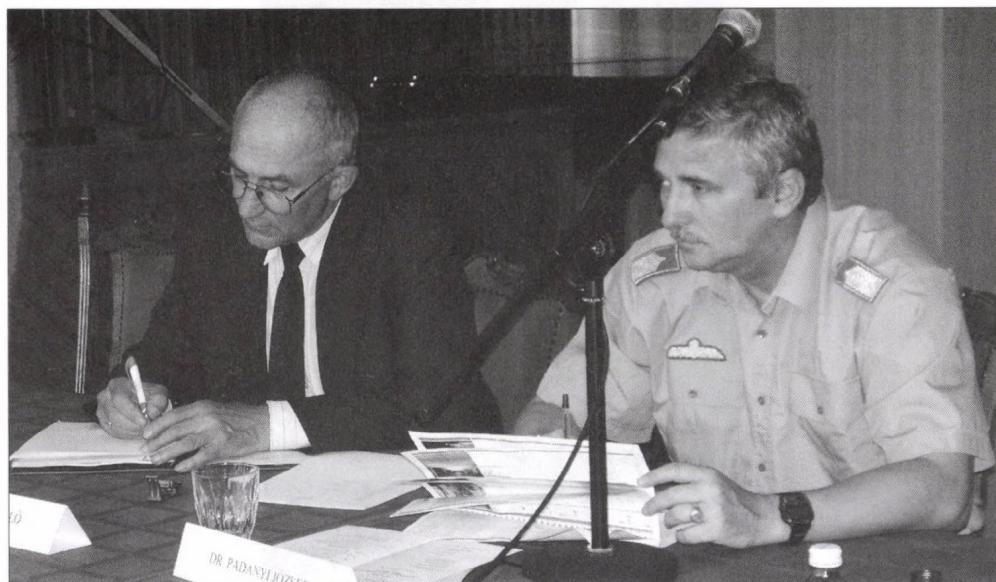
Tóth István mk. ezredes, MK KFH

Dr. Ványa László mk. alezredes,
ZMNE egyetemi docens

Végh Attila mk. alezredes,
HM Katonai Közlekedési Központ parancsnok-helyettes

Urbán Attila a MeH Nemzetbiztonsági Iroda
biztonságpolitikai szakértő

KÉPEK A KONFERENCIÁRÓL

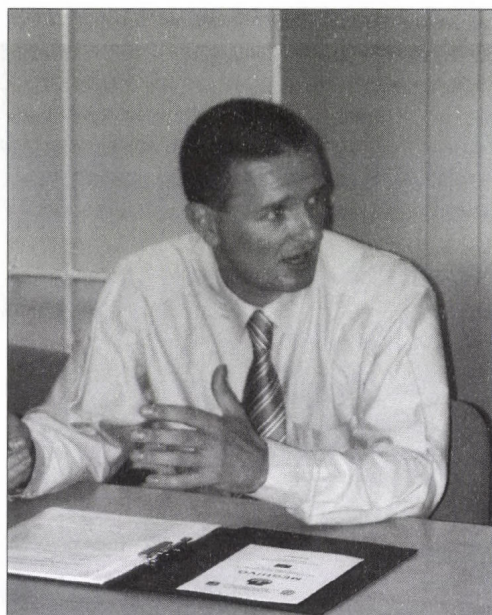

Nagy László MHTT-elnök és Padányi József alelnök

A konferencia hallgatói

ELSŐ SZEKCIÓ

MÁSODIK SZEKCIÓ

HARMADIK SZEKCIÓ

A fényképeket Tóth Anita, az ING Biztosító Zrt. tanácsadója készítette

A fegyveres erő jelene és jövője a válságreaktáló műveletek tükrében

A Magyar Tudomány Ünnepe 2006 rendezvényt sorozat keretében a Magyar Hadtudományi Társaság Hadművelési Harcászati Szakosztálya, együttműködve a Szárazföldi Művelési Tanszékkel, 2006. november 9-én *A fegyveres erő jelene és jövője a válságreaktáló műveletek tükrében* című konferenciát rendezett. A rendezvényt sorozaton való részvétel már hagyománynak számít a szakosztály életében, mert minden évben a fegyveres erő átalakításával, feladatrendszerével, szerződéseiben vállalt kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos aktuális kérdések felvetésével és megtárgyalásával segíti a tudományos élet ezen területén dolgozók munkáját.

Ez a gondolat vezérelte a szakosztály, és a tanszék vezetését az idei év témaválasztása kapcsán is, mivel a szövetség és a tagállamok, ezen belül a Magyar Honvédség erői, az elkövetkező évtizedekben nagy valószínűséggel a válságok megoldása, valamint a válságreaktáló műveletek keretén belül hajtanak végre feladatokat. A szervezeti keretek kialakításának, a tudományos igényű felkészítésnek elengedhetetlen feltétele ezen területek vizsgálata és feldolgozása. Ezt a célt kívántuk elérni e konferencia megrendezésével is. A négy fő területre és vezetési szintre elküldött felkérésre szinte azonnal igent mondtak az illetékes vezetők.

Dr. Hajdú István ezredes, a konferencia fővédnökének megnyitója után a Magyar Honvédség valamennyi vezetési szintjét képviselő előadók, négy fő témában tartották meg előadásukat.

A fegyveres erő jelene és jövője a válságreaktáló műveletek tükrében címmel Juhász István vezérőrnagy a Honvédelmi Minisztérium Ki-

képzési Főosztály, főosztály vezetője kiemelte a téma aktualitását, majd ismertette a fegyveres erő egészére vonatkozó feladatrendszert, amely elsősorban a vállalt kötelezettségek teljesítése érdekében került kialakításra, majd a szervezeti átalakítás és a jövőt meghatározó kérdésekkel foglalkozott, végül válaszolt a hozzászólók által feltett kérdésekre.

A szárazföldi csapatok helye, szerepe, feladatai a válságreaktáló műveletekben címmel Szabó László ezredes a Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokság Hadművelési és Képzési Főnökség, főnöke, összefoglalta a szárazföldi erők jelenlegi, és várható feladatait, a végrehajtáshoz szükséges szervezeti felépítést, a felkészítés elveit és lehetőségeit.

Dr. Gáspár Tibor vezérőrnagy a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Támogató Parancsnokság parancsnoka „A válságreaktáló műveletek logisztikai támogatása” címmel megtartott előadásában rámutatott azokra a nehézségekre, melyekkel jelen pillanatban és a közeljövőben is meg kell küzdeni, elsősorban az egyre szűkülő anyagi erőforrások nyújtotta lehetőségek következtében.

Zelei István ezredes a Magyar Honvédség Légierő Parancsnokság megbízott hadművelési főnöke, *A légierő lehetséges feladatai a válságreaktáló műveletekben* címmel tartott előadásában, a válságreaktáló műveletek azon területeit emelte ki, amelyekben a légierő meglévő képességeit a leghatékonyabban tudja alkalmazni, továbbá felvázolta azokat a szervezeti és technikai fejlesztéseket, amelyek végrehajtása után a feladatok szélesebb spektrumában lesz képes a légierő önálló, és a

szárazföldi erőket támogató feladatai végrehajtására.

A konferencia zárásakor Dr. Hajdú István ezredes megköszönte az előadók és a résztvevők munkáját, a Magyar Hadtudományi Társaság által az előadóknak biztosított Hadtudományi Lexikonokat, és kitűzőket adott át.

A konferencián részt vettek egybehangzó véleménye szerint ismét egy tartalmas jól hasznosítható anyagot sikerült a hadtudomány művelői számára közvetíteni, amelyet a Hadtudomány egy későbbi számában kívánunk megjelentetni.

Juhász József alezredes

Az MHTT publikációs lehetőségei az interneten

A Magyar Hadtudományi Társaság egyre nagyobb mértékben igyekszik felhasználni a technika, az információs társadalom nagy vívmányát az elektronikus számítógépek, az Internet által felkínált lehetőségeket. A Társaság Internetes honlapja folyamatosan bővülő tartalommal és formában bemutatja a szervezet működésével, szervezeti életével kapcsolatos kérdéseket; információkat szolgáltat a kutatások eredményeiről, állásáról, a tervezett vagy megtartott rendezvényekről, az elnökség és a bizottságok fontosabb határozatairól, a szakosztályok életéről stb. A honlapról letölthető információk sorában fontos helye és szerepe van a Társaság fórumának a Hadtudománynak is, amely a kutatók szellemi termékeit adja közre cikkek, tanulmányok formájában.

A szerkesztőbizottság legutóbbi ülésén a honlapról letölthető információk bővítését javasolta, elsősorban olyan tanulmányokkal, cikkekkal kapcsolatban, amelyek a szerkesztés eddigi gyakorlata szerint a terjedelmi kötöttségek miatt – a negyedévenként megjelenő kiadványunkban a cikkek száma, oldalterjedelme behatárolt – csak jelentős rövidítéssel kerülhettek közlésre. A nagyobb terjedelmű (20–60 oldal) írások egységének megbontása azonban nem mindig szerencsés, ugyanis igazi értékük akkor marad meg, ha együtt van a szerzők által jól átgondolt és jól felépített mondanivaló. Az ilyen tanulmányoknak is tudományos értékük van, elismert szakemberek (kutatók) állnak mögöttük, tehát megoldást (közlést) várnak és érdemelnek.

A Hadtudomány Szerkesztőbizottságának javaslatát – dr. Padányi József az SzB elnökének előterjesztésében – az MHTT elnöksége 2006. május 26-ai ülésén elfogadta. A határozat szerint az ilyen tanulmányok – természetesen tartalmi és formai szempontból igényesen előkészítve, tudományos igényű írásnak elismerve – a jövőben a nyomtatott formában megjelenő Hadtudománnyal együtt, az adott szám elektronikus mellékleteként jelennek meg az interneten.

a Szerk.

CONTENT

Material of the Conference "Expectable Changes in the Structure of NATO Tasks in the Coming 10 Years" held 27th September, 2006

OPENING PRESENTATIONS

Zoltán Martinusz	Expectable Ways of Strategic Renewal of NATO in the Scope of Actual Operations	9
Péter Siklósi	Expectable Corrections in the Activity of Shaping of Capability and Military Employment of NATO and Member States	18
Zoltán Szenes	Hungarian Defence Forces in NATO. What to Expect of Riga?	23

SYNDICATE SESSIONS

SYNDICATE 1

László Király	Our participation in NATO Operations (PRT in Afghanistan)	43
András Solymos	Actual Situation from the Aspect of NATO	45
Péter Csery	Integration of National and Allied Law	50
Tamás Berki	International Engagement in Afghanistan and Iraq, Future Security Trends .	52
Károly Bognár	Expansion of the Content of Security and Security Policy	55
Sándor Pirityi	Changes and Challenges in the Structure of NATO Missions	57
László Nagy	Transformation of NATO, Demand of Change	63
Klára Siposné Kecskeméthy	Overview of the Partnership of Alliance in the Scope of Riga Summit.	66

SYNDICATE 2

Gyula Hautzinger	Before Riga: NATO and Hungary - some correlations	71
István Németh	Change of Philosophy for the Protection of Interests	75
László Ványa	Results of Research and Educational Activity	78
László Szép	Changes of NATO Ambition Levels and Supervision of Defence Requirements	81
János Gere	Hungarian Air Force in the Integrated System of the Allied Air Defence .	87
István Tóth	Training of officers of Iraqi Armed Forces	89
Ottó Czuprák	Role of Reserve Forces in Structuring of Effect-based Defence Capability .	91
Attila Vígh	Changing Movement Services.	97

SYNDICATE 3

György Kárpáti	Rationalization of National Security Services	99
András Tóth	Intelligence Activities of PRT Mission in Afghanistan	102
Attila Urbán	National Security Challenges as a Result of the NATO membership of Republic of Hungary	105
Jenő Izsa	Departmental Strategy of Secret Services / National Security	109

EVALUATION OF THE ACTIVITY OF SYNDICATES	115
--	-----

PRESIDENTIAL CLOSING	123
--------------------------------	-----

Authors, Presenters, Discussant.	125
--	-----

K Ö S Z Ö N E T

tagságunk tagjainak és támogatóinak, hogy 2006-ban a személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásával támogatták társaságunkat. A 2005. évi bevallások alapján az APEH 298 422 forintot utalt át az MHTT részére. Ezt az összeget a pályamunkák díjazására és a folyóirat előállítására fordítottuk.

Az MHTT Elnöksége nevében céljaink megvalósításához nyújtott támogatásukat Tisztelettel megköszönöm.

Dr. Nagy László
elnök

T Á J É K O Z T A T Ó

a tagsági díj összegéről és annak befizetéséről

Az MHTT 2006. március 31-ei küldöttgyűlésének 5/2006. számú határozata alapján az éves tagdíj 2007. január 1-jétől:

- a Társaság aktív tagjainak 3000 Ft
- nyugdíjas és egyetemi hallgató tagjainak 1500 Ft

Az MHTT Elnöksége kéri a Társaság tagjait, hogy 2007. április 30-ig fizessék be a 2007. évi tagdíjat!

Akik rendezik tagdíjukat, a Hadtudomány című folyóirat 2007. évi számait térítésmentesen megkapják. A tagdíjat a megküldött vagy a szakosztályoknak kiadott készpénz-átutalási megbízáson kérjük feladni.

A tagdíj befizetésével és a belépéssel kapcsolatos kérdéseivel forduljon az MHTT Titkárságához.

1101 Budapest X., Hungária krt. 9–11.

Levélcím: 1521 Budapest, Pf.: 15.

Telefon: 432-9000/29-684 mellék